

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 12

ANDRA KAMMAREN

1970

19—20 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 19 mars

	Std.
Svar på frågor av:	
herr Glimmér (cp) ang. ändringar i pastoratsindelningen	5
fru Kristensson (m) ang. lika folkpension oavsett civilstånd	6
herr Wennerfors (m) ang. information om överenskommelse att höja åldersgränsen vid inköp av mellanöl	7
herr Wennerfors (m) ang. förläggningssort för det planerade Nordek- kansliet	8
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning	9
fru Bergman (s) ang. semesterersättningen för deltidsanställda med månadslön	11
fröken Sandell (s) ang. placeringen i sjukpenningklass av friställd arbetskraft	12
herr Björk i Påarp (s) ang. principerna för återkallande av körkort	14
fru Marklund (vpk) ang. produktionsinriktningen vid Norrbottens Järnverk	15
herr Sellgren (fp) ang. den tekniska vuxenutbildningen	16
herr Nordstrandh (m) ang. tandemacceleratorlaboratoriet i Upp- sala	18
herr Åsling (cp) ang. järnvägstrafiken i Norrlands inland	20
Ett temporärt pris- och lönestopp	22
Prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål	24
Pensionstillskott m. m.	27
Rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete	37
Rätt att avlägga prov för körkort med automatväxlad bil	42
Upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt	43
Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.	46

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Mundebo (fp) ang. utbetalningen av statliga bostadslån	55
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. rekryteringen av akademiker till de statliga verkens s. k. studentkarriärer	56
herr Källstad (fp) ang. gymnasieelevernas språkstudier	57
herr Blomkvist (s) ang. åtgärder för att stimulera porslinsindustrin	58
herr Werner (m) ang. tillhandahållandet av djur för försöksverk- samhet	59
Utsträckt motionstid	62
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Carlshamre (m) ang. utnyttjandet av kungl. propositioner före offentliggörandet	62
herr Sjöholm (fp) ang. eventuella åtgärder med anledning av mas- saker på småfåglar i Italien	62
herr Jonasson (cp) ang. information om faran av rotvältor i storm- fälld skog	62
herr Persson i Heden (cp) ang. åtgärder för återanpassning av för- söksutskrivna kriminalpatienter	62

Fredagen den 20 mars

Svar på interpellation av fru Ryding (vpk) ang. arbetsmedicinska insti- tutets arbetsuppgifter	63
Utsträckt motionstid	68
Interpellation av fru Ryding (vpk) ang. påföljden för total vapen- vägran	68
Meddelande om enkel fråga av herr Ringaby (m) ang. åtgärder för att förhindra brott av försöksutskrivna mentalsjuka patienter	70

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 19 mars

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 15, om ett temporärt pris- och lönestopp	22
— nr 16, om prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jord- bruksändamål	24
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 14, om en översyn av lagen om för- säkringsavtal	27
— nr 16, om förbud mot ljuddämpare på jaktgevär	27
— nr 17, ang. ny delgivningslag m. m.	27
— nr 18, ang. formerna för internationella överenskommelsers inför- livande med svensk rätt	27

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. pensionstillskott m. m.	27
— nr 14, om ersättning från sjukförsäkringen för s. k. merprestationer, m. m.	37
— nr 15 ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1969 vid dess femtiotredje sammanträde fattade beslut	37
— nr 16, om rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete	37
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 10, om slopande av taxeringsbevis vid ansökan om lagfart.	42
— nr 16, om rätt att avlägga prov för körkort med automatväxlad bil	42
— nr 17, om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt. . .	43
— nr 18, om vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.	46
— nr 19, om överförande till de allmänna domstolarna av ärenden angående återkallande av körkort.	55
— nr 20, ang. lag om allmän folk- och bostadsräkning	55
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 6, om ökat stöd åt jordbruket i norra Sverige.	55
— nr 7, om statsbidrag till underhåll av skogsvägar	55
— nr 8, om kondemneringsbidrag för fiskefartyg	55

Torsdagen den 19 mars

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollet för den 11 innevarande mars.

§ 2

Svar på fråga ang. ändringar i pastoratsindelningen

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru MYRDAL, som yttrade:

Herr talman! Herr Glimnér har frågat mig om nya pastoratsindelningar planeras och om jag i så fall vill uttala mig för att vid kommande ändringar av pastoratsindelningen tjänsterna fördelas så att det skapas förutsättningar för ett aktivt församlingsliv såväl i inflyttningsorter som i glesbygd-församlingar.

Det är mig bekant, att man på domkapitelshåll planerar att när kyrkoherdetjänster blir lediga i pastorat, som har för litet invånarantal för att enligt av riksdagen antagna normer bestå som egna pastorat, underställa Kungl. Maj:t fråga om nyreglering av pastoraten. Ett domkapitel har redan hemställt om vakanssättning av några kyrkoherdetjänster med sikte på en pastoratsreglering. Om domkapitlen lägger fram förslag som går ut på en ändamålsenlig omreglering, kommer jag givetvis att överväga förslagen i positiv anda, under förutsättning att sådana nyregleringar inte kan beräknas förrycka arbetet inom 1968 års beredning om stat och kyrka. Beträffande tjänsterna kan inte mera sägas än att de i dylika fall kommer att omfördelas enligt de av riksdagen an-

tagna normerna under hänsynstagande till de speciella omständigheter som kan föreligga i det särskilda fallet.

Vidare anförde:

Herr GLIMNÉR (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Jag framställde min fråga mot bakgrunden av att det inom ett stift har upprättats förslag till ny indelning av stiftets kontrakt och pastorat. I det förslaget har man tänkt sig en minskning av antalet kontrakt från 15 till 11 och en nedskärning av antalet pastorat från 90 till 71. Det har angivits att detta är det första stift som upprättat förslag till ny indelning, och man får intrycket att andra stift skall följa efter. Jag har även erfarit att Pastoratens riksförbund har tillsatt en kommitté för att pröva strukturfrågorna, d. v. s. pastorats- och kontraktindelningen.

När man tar upp dessa indelningsfrågor i enskilda stift utgår jag från att man ansett det påkallat med en ny indelning, men man frågar sig om tillvägagångssättet är det riktiga och om varje stift var för sig skall upprätta förslag till ny indelning utan några direktiv om målsättningen för en sådan indelning. Man kan också fråga om det är lämpligt att arbeta fram en ny sådan indelning innan man tagit ställning till frågan rörande sambandet kyrka—stat. Inför den sammanslagning av de borgerliga primärkommunerna till större enheter som vi nu står inför frågar jag mig också om man inte vid kontrakt- och pastoratsindelningen också borde ta hänsyn till de nya kom-

Svar på fråga ang. lika folkpension oavsett civilstånd

mungränser som uppstår.

Den sista delen av min fråga, som rör tjänsternas fördelning mellan församlingar av helt olika typ, har jag inte tagit upp för att jag skulle vilja gynna någon på någon annans bekostnad. Jag är fullt medveten om hur svårt det är att vid fördelningen av tjänsterna kunna tillfredsställa församlingsverksamheten i både de befolkningsmässigt ökande tätortsförsamlingarna och i församlingar med ett vikande befolkningstal. Men jag vill understryka att man inte kan sätta likhetstecken mellan befolkningstalet och ett aktivt församlingsliv. Erfarenheten visar väl att församlingsverksamheten ute i glesbygdsförsamlingarna inte står efter den som förekommer i församlingar med ett tätare befolkningsunderlag.

Jag vill till sist, herr talman, ge uttryck åt den förhoppningen att man vid en eventuell kommande indelningsändring söker skapa förutsättningar för ett aktivt församlingsliv såväl i glesbygdernas församlingar som i församlingar med växande befolkningstal.

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! Herr Glimnér har framfört flera synpunkter som också jag egentligen skulle vilja göra mig till talesman för och som är aktuella för dem som handlägger ärenden eller planerar reformer i frågorna om förhållandet mellan kyrka och stat, mellan borgerliga och kyrkliga kommuner o. s. v. Det är ju för närvarande inte aktuellt med någon allmän reform av den territoriella pastoratsregleringen. Den senaste regleringen, som genomfördes 1962, baserades på riksdagsbeslut från 1957. Det är genom detta vi fått de normer som vi nu har att iaktta, såsom t. ex. att den lägre gränsen för befolkningstalet i pastoraten går vid 2 000 invånare för en prästtjänst.

Efter hand förskjuts som bekant befolkningsunderlaget, och det har blivit ett intresse för en hel del domkapitel

att tillgodose det nyinträdda läget genom smärre justeringar i tjänsternas placering. Ett domkapitel har i detta syfte riktat en framställning till Kungl. Maj:t om att tre av dess kyrkoherdetjänster skulle få vakanssättas. Detta ärende ligger ute på remiss hos kammarkollegium, och jag har ingen anledning att nu uttala mig om det.

Det är emellertid riktigt, såsom herr Glimnér också påminner om, att Svenska pastoratens riksförbunds styrelse tillsatt en kommitté för att få fram något mera långsytande planer på detta område. Likaså har biskopsmötet rekommenderat domkapitlen att försöka på ett smidigt sätt genomföra en viss vad man kallar rullande pastoratsreglering genom att vakanssätta vissa tjänster, i fall där pastoraten blir för små, och att i stället försöka inrätta tjänster på de orter dit befolkningen samlas.

Jag kan nu bara understryka att jag kommer att ha de allmänna synpunkter som herr Glimnér framfört på önskvärdheten av att såväl glesorternas som tätorternas intressen skall bevakas mycket aktuella i minnet när ärendena kommer till Kungl. Maj:ts prövning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. lika folkpension oavsett civilstånd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat chefen för finansdepartementet om en av principerna för det kommande skatteförslaget — nämligen att beskattningen skall ske oavsett civilstånd — även bör medföra lika folkpension för alla oberoende av civilstånd.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Svar på fråga ang. information om överenskommelse att höja åldersgränsen vid inköp av mellanöl

En strävan efter ökad jämställdhet mellan gifta och ogifta kommer till uttryck genom att de år 1969 införda pensionstillskotten till folkpension är lika stora för gift och ogift pensionär. Under perioden den 1 juli 1969—den 30 juni 1978 kommer därför skillnaden i pensionshänseende mellan gift och ogift att minska allteftersom pensionstillskotten motsvarar en ökande andel av den samlade pensionen. Grundsatsen om vardera makens självständiga ställning i ekonomiskt avseende har vidare beaktats genom att makes ATP inte medräknas vid bedömningen av den andra makens rätt till pensionstillskott.

Av det anförda framgår att utvecklingen är på gång i den riktning fru Kristensson antytt med sin fråga.

Vidare anförde

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på den fråga jag hade ställt till finansministern. Det är intressant att konstatera att finansministern inte var så intresserad av ett principiellt resonemang med utgångspunkt i de skatteprinciper som ligger till grund för den proposition vi snart skall behandla här i riksdagen. Men självfallet tackar jag för att socialministern ville ta över frågan.

När det gäller skatten har läget varit att de ogifta varit missgynnade till förmån för de gifta. När det gäller folkpensionen är det tvärtom, då är det de gifta som varit missgynnade till förmån för de ogifta. Om man nu eftersträvar, vilket jag tycker är på tiden, en balans i skattehänseende mellan gifta och ogifta så att skatten blir neutral i förhållande till civilstånd, tycker jag att logiken borde ha lett till en folkpension som var lika för alla oberoende av civilstånd.

Nu har socialministern hittat en liten detalj där man tycks ha en mer mo-

dern inställning, nämligen pensionstillskotten och jag bestrider inte att det äger sin riktighet att de skall vara lika stora för gifta och ogifta. Det är i och för sig ett gott tecken, men i övrigt är läget sådant att folkpensionen för en ogift är 6 300 kronor och för en var av makar 5 000 kronor. Extra avdrag för nedsatt skatteförmåga är 2 800 kronor för ogifta och 1 600 för vardera av två makar. Vad gäller skatt för sidoinkomst föreslås det skattefria beloppet bli 1 500 kronor för ogifta och 1 000 för vardera av två makar. Det kommunala bostadstillägget reduceras när den ogifta tjänar 2 000 kronor i sidoinkomst och en av vardera makarna tjänar 1 500 kronor. Och om jag inte misstär mig har socialministern i dagarna lagt fram ett förslag om höjning av förmögenhetsgränserna som påverkar bostadstillägget. Också där bibehåller man den gamla principen om olika belopp för gifta och ogifta.

Jag skulle därför vilja säga att det exempel som socialministern ger mig i sitt svar snarare är det undantag som bekräftar regeln, att de gifta är missgynnade i folkpensionshänseende. Jag anser inte att jag fått svar på den fråga jag ställt, nämligen om man kan räkna med att det finns någon som helst viljeinriktning — hos finansministern eller socialministern — att så småningom låta utvecklingen gå åt det principiellt riktiga hållet. Om det skall vara en individuell bedömning i fråga om avgifter och skatter, skall det också vara individuell pension.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. information om överenskommelse att höja åldersgränsen vid inköp av mellanöl

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Svar på fråga ang. förläggningsort för det planerade Nordek-kansliet

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat socialministern om han vill medverka till omedelbara informationsåtgärder för att öka värdet av den mellan detaljhandeln och berörda myndigheter gjorda överenskommelsen att fr. o. m. den 1 april 1970 införa en 18-årsgräns i försäljningen av mellanöl. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den av herr Wennerfors åsyftade överenskommelsen har enligt min mening fått ovanligt stor publicitet. Skulle något ytterligare behövas, kan jag väl tänka mig att de berörda parterna ger överenskommelsen förnyad offentlighet.

Vidare anförde

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Jag har ställt frågan därför att jag tycker denna överenskommelse är ett ytterligare exempel på samhällets ringa information. Även om jag nu inte tror så väldigt mycket på att en 18-årsgräns är det rätta sättet att komma åt mellanölsproblemet, skall jag naturligtvis inte diskutera det nu.

Det gäller alltså information, och inga uppgifter tyder som sagt på att överenskommelsen skall följas upp av en omfattande information. Nu säger finansministern att frågan enligt hans mening fått en ovanligt stor publicitet. Man kan självfallet ha delade meningar om vad som menas med stor publicitet. Jag tycker inte den varit speciellt stor i det här sammanhanget. Det stod egentligen bara i tidningarna dagen efter den då man hade kommit överens, men sedan dess har det inte stått något om denna mellanölsöverenskommelse.

Jag vill bara ha sagt vid detta tillfälle att frånvaron av information till den ungdom som det här gäller resulterar i ytterligare brist på förståelse för beslut och bestämmelser. Frånvaron av information ger ingen motivation. På

det sättet får inte bestämmelsen, såsom ungdomarna upplever den nere i livsmedelsaffären, någon förankring i rättsmedvetandet.

Tyvärr kan bestämmelsen åstadkomma langning och smygdistribution. Den kan t. o. m. uppmuntra till detta. På lång sikt påverkas tyvärr attityden på ett negativt sätt, vilket är till besvär för oss som skall vara med om att utforma alkoholpolitiken. Vi får alltså inte heller i fortsättningen någon förståelse för den alkoholpolitik som vi försöker att utveckla. En grundlig och omfattande information skulle i stället skapa motivation och förståelse för beslutet. Kanske skulle man t. o. m. acceptera det. Man kanske hos ungdomen vidare skulle få en annan syn på de alkoholpolitiska aspekterna. Jag beklagar att jag fått ett så negativt svar på denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. förläggningsort för det planerade Nordek-kansliet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig om jag vid de kommande förhandlingarna vill pröva möjligheterna att placera det planerade Nordek-kansliet i Norrtälje.

Det ankommer inte på Sverige ensamt att bestämma platsen för Nordek-kansliet. Samtliga medlemsstater i Nordek skall delta i beslutet. Frågan om kansliets förläggning är för tidigt väckt. Något svar kan därför inte i dag lämnas på den framställda frågan.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning

svaret. Jag har full förståelse för att handelsministern har svårt för att i dag lämna ett besked.

När jag observerade att frågan hade väckts i Norrtälje fullmäktige, tyckte även jag att det var tidigt. När jag sedan började fundera litet närmare på saken frågade jag mig när en fråga kan anses vara för tidigt väckt. Tidigare än man anar måste man kanske ta ställning till var Nordek-administrationen skall placeras. Därför tyckte jag att det fanns anledning att i Sveriges riksdag påpeka att man i Norrtälje undersöker möjligheterna för Nordek att placera kansliet där. Genom denna fråga ville jag fästa uppmärksamheten på att Norrtälje nu finns med i de framtida resonemangen, vilka kan behöva föras mycket tidigare än man nu anar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Denna korta debatt erinrar mig om en gammal tysk fras: »Auf dumme Fragen antwortet man nicht!» — på dumma frågor svarar man inte.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tror tyvärr, herr handelsminister, att uppläsandet av en sådan fras kan straffa sig på längre sikt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har frågat mig när riksdagen kan förvänta förslag till ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning på grundval av den översyn av dessa, som

den 28 februari 1969 uppdrogs åt riksförsäkringsverket.

Riksförsäkringsverket har enligt sitt utredningsuppdrag att undersöka tillämpningen av gällande regler om invaliditetstillägg och invaliditetsersättning. Verket skall sedan komma in med de förslag vartill undersökningen kan föranleda.

Enligt uppgifter som jag inhämtat från verket torde en redovisning av en undersökning om hur gällande regler tillämpas föreligga färdig under våren. I den ingår redogörelse för försäkringsdomstolens praxis och för sådana principiella avgöranden som fällts i plenum på verkets besväravdelning. Vidare ingår statistik, som främst avser att belysa vilka grupper som kommer i åtnjutande av förmånerna.

Verket har dessutom vidtagit vissa förberedelser för en ytterligare undersökning som är avsedd att gå utöver den krets av personer som har sökt nuvarande förmåner.

Tidpunkten när verket kan framlägga förslag i anledning av sitt uppdrag är det inte möjligt att nu närmare ange.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det tycks ha blivit en omkastning i ordningsföljden av ärendena på föredragningslistan. Tydligt fick jag just nu svar på min fråga om invaliditetsersättningar, och jag vill tacka för detta svar. Det kom emellertid helt överraskande, eftersom min fråga till socialministern står längre ned på listan och jag har därför inte läst svaret i förväg.

I svar den 25 mars i fjol på min interpellation av den 14 februari angående invaliditetsersättning till invalidiserade kvinnor med förvärvsarbete meddelade statsrådet Aspling, att Kungl. Maj:t strax efter det att jag framställt min interpellation uppdragit åt riksförsäkringsverket att undersöka tillämp-

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning

ningen av gällande regler om invaliditetstillägg och invaliditetsersättning. Utredningsuppdraget täckte alltså ett något vidare fält än vad som föranledes av min interpellation. Anledningen till detta var dels en skrivelse från De handikappades riksförbund i oktober 1968, dels en skrivelse från Riksorganisationen för mental hälsa, som inkom den 20 januari 1969. Båda dessa skrivelser rörde inte bara invaliditetsersättningen utan även invaliditetstillägget. Utredningsuppdraget hade också som bakgrund riksdagens skrivelse våren 1968 angående invaliditetsersättning såsom vårdbidrag till barn under 16 år.

När jag interPELLERADE statsrådet ASPLING förra året hade jag närmast i tankarna det förhållandet, att en invaliderad kvinna som har förvärvsarbete inte längre får uppbära invaliditetsersättning, om hon får änkepension på grund av makens död.

Jag avser självfallet inte att inom ramen för en enkel fråga ta upp hela denna komplicerade problematik till en sakdiskussion utan håller mig till frågan om *när* man kan vänta sig att riksförsäkringsverket slutfört sitt utredningsuppdrag och *när* ett förslag skulle kunna komma att föranleda proposition till riksdagen.

Då jag i slutet av fjolåret sökte få upplysning i denna sak meddelades det att man i riksförsäkringsverket inte hade kommit längre än till förberedelsearbetet för utredningen.

Jag tycker att detta är en något långsam handläggning, ty det var ändå så länge sedan som i början av förra året uppdraget gavs. Detta ärende är ju av den naturen att det väcker stort intresse både bland de handikappade och deras anhöriga och hos den allmänhet i stort som är speciellt inställd på att söka främja en handikappvänlig samhällsutveckling.

Jag undrar nu om det inte finns några möjligheter att genom någon lämplig åtgärd påskynda utredningens slutfö-

rande, så att vi här i riksdagen *snart* skall kunna få ett förslag i denna fråga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag gjorde en omkastning av frågorna, men sådant kan hända.

Jag vill svara herr Wiklund i Stockholm att den fråga han har ställt till mig gäller en angelägenhet som är både viktig och komplicerad och har många olika aspekter. Verket har en ambition att göra ett mycket grundligt utredningsarbete för att kunna presentera ett fullgott utredningsresultat. Jag vill tillägga att det utredningsarbete som pågår äger rum i kontakt med de handikappades egna organisationer. Dessa har självklart ett alldeles särskilt intresse av denna fråga. Dessutom kommer verket genom det förslag som inryms i årets statsverksproposition att få förstärkta utredningsresurser. Sådana har verket behov av, och jag är övertygad om att det inte kommer att låta någon tid gå förlorad i sin strävan att söka nå fram till ett gott resultat. Men, som sagt, frågan är i många avseenden komplicerad.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för statsrådets kompletterande upplysningar på min fråga om möjligheten att påskynda förloppet. Det förefaller ju som om det skulle finnas vissa sådana möjligheter och som om statsrådet är djupt engagerad i frågan. Därmed tror jag att vi kan hysa förhoppningar om att ett förslag i ärendet snart kan komma att framläggas.

Jag tackar än en gång.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. semesterersättningen för deltidsanställda med månadslön

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Bergman har frågat mig om jag har uppmärksammat det problem med semesterersättning som uppstår för deltidsanställda med månadslön vilka fullgör tid utöver det fastlagda arbetstidsmättet mot timer-sättning och om jag avser att ändra semesterlagen i syfte att komma till rätta med problemet.

Den princip som har legat till grund för semesterlagens bestämmelser är att arbetstagaren skall ha semester med bibehållen lön. När det gäller anställda med veckolön eller lön för längre tid har den principen tillgodosetts på så sätt att den ordinarie lönen utgår under semestern. Man har därvid utgått från att övertidsarbete skall vara en tillfällig företeelse och ersättning för sådant arbete har därför inte tagits med vid beräkningen av semesterlönen för sådana anställda. Intet hindrar dock att man avtalar om att även räkna med övertidsersättning. I detta sammanhang är det inte möjligt för mig att ta ställning till om ändrade lagregler är påkallade med hänsyn till den utveckling som försiggår på arbetsmarknaden.

Vidare anförde:

Fru BERGMAN (s):

Herr talman! Trots att svaret på min fråga inte är positivt ber jag ändå att få tacka för detsamma.

I semesterlagens 12 § anges att arbetstagare som är avlönad med tidlön — veckolön eller månadslön — äger uppbära den på semestertiden belöpande lönen. Det innebär att de skall ha lön i vanlig ordning under semestern. För andra arbetstagare, t. ex. timavlönade, utgår i semesterlön 9 procent på

under kvalifikationsåret, i regel föregående år, intjänat lönebelopp. Det finns en stor grupp deltidsanställda med fastlagd arbetstid och månadslön. Dessa, som främst återfinns inom tjänstemannagruppen, får följaktligen sin månadslön utbetalad under semestern. Och så långt är ju allt bra.

Om en deltidsanställd med månadslön fullgör tid utöver det fastlagda arbetstidsmättet får vederbörande ersättning per timme utöver månadslönen. I extrema fall kan den deltidsanställda arbeta full tid i likhet med den heltidsanställda, men enligt 12 § är vederbörande inte berättigad till annan lön under semestern än den fastlagda månadslönen. De 9 procenten i semesterlön utgår inte för all intjänad timlön. Konsekvensen blir att en deltidsanställd som t. ex. på grund av toppbelastning tvingas arbeta heltid eller mer undandras förmånen av semesterlön för timlönedelen. Tolkningen av semesterlagen är sådan att båda reglerna i 12 § inte går att tillämpa samtidigt så att månadslön jämte 9 procent på timdelen utgår i semesterlön.

Med hänsyn till det snabbt ökande antalet deltidsanställda förefaller det befogat med en ändring av lagen i detta avsnitt. Arbetsgivarna kan tänkas utnyttja den nuvarande formuleringen i lagen för att komma ifrån kostnaden för semestern. Det är med utgångspunkt häri som jag hoppas att socialministern tar frågan under omprövning.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Med anledning av fru Bergmans kommentarer till mitt svar vill jag göra ett tillägg.

När det gäller en sådan deltidsarbetande som fru Bergman nämner i sin fråga låter det kanske främmande att tala om övertid när det blir fråga om arbete utöver den avtalade arbetstiden. Betraktelsesättet är emellertid detsamma. Det innebär att vederbörande skall ha sin vanliga fasta lön under semes-

Svar på fråga ang. placeringen i sjukpenningklass av friställd arbetskraft

ter. Givetvis kan detta i vissa fall leda till mindre tillfredsställande resultat. Jag tänker då på sådana fall där den fast avtalade arbetstiden inte är realistiskt bestämd utan man får en betydande övertid så att säga som en regelbunden företeelse. I ett sådant fall ligger väl felet i själva anställningsavtalet, och man bör då alltså försöka ändra avtalet. Ändringen behöver strängt taget inte gå ut på mer än att särskilda avtalsbestämmelser om semesterlön på grundval av övertidsarbete införs. Semesterlagen hindrar nämligen som bekant inte att man avtalar om förmånligare semesterregler än lagen föreskriver. Om sådana särskilda förhållanden, som jag nu talat om, föreligger i någon bransch kan således problemen lösas genom ändring av anställningsvillkoren.

Såvitt jag har mig bekant finns det i kollektivavtalen i en del branscher bestämmelser som tar sikte på dessa förhållanden. Jag betraktar det självfallet som en naturlig uppgift för fackföreningsrörelsen att bevaka medlemmarnas intressen i detta avseende, och jag är övertygad om att den fackliga rörelsen har möjlighet att göra en effektiv insats när det gäller problemen över huvud taget även för deltidsarbetande.

Jag vill till sist bara understryka att bl. a. dessa frågor av många andra skäl fått en alldeles speciell aktualitet inom den fackliga rörelsen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. placeringen i sjukpenningklass av friställd arbetskraft

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Sandell har frågat mig om jag vill upplysa om vilka

principer som tillämpas inom sjukförsäkringen vid placering i sjukpenningklass av friställd arbetskraft.

Inom ramen för en enkel fråga anser jag det inte möjligt att lämna en uttömmande redogörelse i detta ämne. I korthet kan emellertid de gällande principerna sammanfattas på följande sätt.

Visar det sig att en försäkrad oförvållat har blivit arbetslös, skall någon ändring av hans placering i sjukpenningklass i regel inte ske så länge han genom anmälan hos arbetsförmedlingen eller på annat sätt dokumenterar sin avsikt att fortfarande stå till arbetsmarknadens förfogande. Först när den försäkrades förmåga att utföra förvärvsarbete kan antas ha stadigvarande minskat eller gått förlorad till följd av ålder, sjukdom e. d. och det bedöms att han inte längre kan få en arbetsinkomst som svarar mot hans placering i sjukpenningklass ändras hans klassplacering.

Vidare anförde:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag vill särskilt tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för att han på ett mycket finare och artigare sätt har gett mig ungefär samma svar som statsrådet Lange för en stund sedan gav herr Wennerfors. Att det uppstått ett missförstånd kan bero på att jag använt felaktig vokabulär när jag talat om »friställd arbetskraft». Jag vill därför från början framhålla att jag med friställd arbetskraft avser den arbetskraft som ofrivilligt blivit arbetslös på grund av omstrukturering eller nedläggning inom industrin.

Jag har ställt denna fråga till statsrådet därför att det råder stor oro ute i landet just kring dessa frågor. De friställda går som sökande hos arbetsförmedlingen och står således till arbetsmarknadens förfogande. De tillhör fortfarande sin arbetslöshetsförsäkring

Svar på fråga ang. placeringen i sjukpenningklass av friställd arbetskraft

och har alltså rätt att få ersättning därifrån. Men om de blir sjuka, upptäcker de plötsligt att de står utan det skydd som tilläggssjukpenningen skall ge dem. Det har mer och mer uppmärksammats inte minst i fackföreningspressen att detta gäller många människor som ofrivilligt på grund av förhållandena i samhället har ställts utan de inkomster som ger dem det skydd som tilläggssjukpenningen skall ge.

Det har också förekommit en hel del överklaganden, och jag har studerat en del av de fall som gått till riksförsäkringsverket. I åtta fall har riksförsäkringsverket ändrat kassornas beslut och satt in en nollklassad arbetssökande i klass 9, och i ett fall har man ändrat från klass 0 till klass 7.

Det är bra att det finns möjligheter att överklaga, att man begagnar sig av den och att riksförsäkringsverket vidtagit ändringar i försäkringskassornas beslut, men man kan fråga sig varför riksförsäkringsverket satt in dem i just klass 9 eller klass 7. Riksförsäkringsverket gör tydligen en skönsässig bedömning när det gäller att avgöra vad den friställda skall ha i ersättning från försäkringskassan.

Vad jag fäster mig mest vid är att detta tydligen varierar med hänsyn till den ort klagande är bosatt. Det finns inga bestämda normer att gå efter. Man kan säga att detta är en brist på rätts-säkerhet, eftersom det görs en sköns-mässig bedömning som varierar från ort till ort.

Min tid är ute, men jag kan försäkra herr statsrådet att jag mycket gärna återkommer med en interpellation i detta ämne, så att vi kan få tala ut riktigt ordentligt om det.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! I mitt svar redovisade jag i korthet de principer som tillämpas. Detta ämne skulle naturligtvis egentligen tarva en längre debatt — frå-

gan är viktig, och därför, herr talman, vill jag ta ett par minuter i anspråk för att göra ett tillägg med anledning av fröken Sandells påpekanden.

Problem uppstår naturligtvis i den praktiska tillämpningen av principerna för placering i sjukpenningklass av arbetslösa, de principer som jag i korthet har nämnt i mitt svar. Problemen är olika för de olika kategorier försäkrade som blir aktuella. Huvudprincipen är emellertid att man får stå kvar i sin klassplacering så länge man står till arbetsmarknadens förfogande.

Speciella svårigheter kan uppstå när förvärvsarbetande gifta kvinnor blir arbetslösa. Som regel gäller emellertid att även en sådan kvinna har rätt att stå kvar i den sjukpenningklass hon tillhörde omedelbart innan hon blev arbetslös, så länge hon kan antas stå till arbetsmarknadens förfogande.

Beträffande klassplaceringen av äldre arbetslösa — och därmed avser jag som regel personer över 60 år — vill jag nämna följande. Tidigast efter sex månader omprövar försäkringskassan klassplaceringen. Det kan ju vara så att den försäkrade har pensionerats i sin tidigare anställning och inte kan antas få annan anställning med lika hög lön.

Ett fall som nyligen har varit under försäkringsdomstolens prövning rörde en försäkrad som fick ålderspension från sin tjänst vid 60 års ålder. Han anmälde sig omedelbart på arbetsförmedlingen såsom arbetssökande, men något arbete kunde inte ordnas åt honom. När frågan om hans sjukpenningklassplacering kom upp fann riksförsäkringsverket i sitt beslut, som försäkringsdomstolen inte ändrade, att han kunde antas ha haft för avsikt att stå kvar i förvärvslivet även efter pensioneringen. Verket ansåg emellertid att han inte kunde räkna med att i fortsättningen få en lika hög inkomst som före pensioneringen, och hans klassplacering ändrades med hänsyn till detta.

Svar på fråga ang. principerna för återkallande av körkort

Då det gäller äldre försäkrade som blivit arbetslösa utan samband med pensionering har ordningen emellertid tidigare ofta varit den, att de blivit nollplacerade. Verket tillämpar i sådana fall numera en regel som innebär att klassplaceringen anpassas efter nivån för arbetsmarknadens äldrestöd.

Fröken Sandell kan gärna komma tillbaka med frågan, men jag har velat uppta kammarens tid med ett tillägg, eftersom problemet har många olika aspekter.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för det som herr socialministern här har sagt. Jag är också väl medveten om att detta är ett svårt problem, eftersom ju varje människa befinner sig i sin egen speciella situation — som arbetsförmedlare känner jag mycket väl till hur det kan vara.

Det är bristen på fasta regler som har oroat mig. Det innebär ett slags brist på rättssäkerhet att det beror på i vilken ort en människa bor hur hon blir behandlad. I Värmland är det så att den som länge har varit frivilligt arbetslös och råkar vara bosatt i Munkfors löper större risk att bli nedklassad hos försäkringskassan än den som bor i Hagfors, där arbetstillfällena är fler.

Jag tror inte att problemet kan lösas lagstiftningsvägen men att det måste ges direktiv till försäkringskassorna. Jag tror att man åtminstone kunde komma så långt att den arbetslöse inte klassas ned i sjukpenningshänseende så länge han står kvar i arbetslöshetsförsäkringen och där betraktas såsom arbetsökande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. principerna för återkallande av körkort

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Björk i Påarp har frågat civilministern om han uppmärksammat de olika principer som tillämpas vid återkallande av körkort och om han i anledning därav avser att vidta åtgärder.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Frågor om återkallelse av körkort utreds för närvarande av trafikmålskommittén. Kommittén beräknas ha slutfört sitt arbete om ungefär ett år. Tillräckliga skäl att nu föregripa den bedömning som sålunda relativt snart kommer att ske av kommitténs förslag föreligger enligt min mening inte.

Vidare anförde:

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! I den allmänna debatten har man den uppfattningen, att det råder oklarhet beträffande principerna för indragning av körkort. I regel är det också två instanser som handlägger ärenden om indragning, nämligen domstolen och länsstyrelsen. Det har förekommit fördröjningar mellan domen och återkallandet, och det har föranlett justitieombudsmannen att påtala sådana dröjsmål.

Sedan i mars 1961 har trafikmålskommittén prövat de här frågorna. Utredningen har alltså pågått i nio år, och kommunikationsministern säger nu att arbetet kommer att ta ytterligare ett år. Det betyder att det tar tio år innan det kan bli ett avgörande i detta ärende, och det är ju en förhållandevis lång tid.

I flera fall har de olika principerna för återkallandet av körkortet väckt uppmärksamhet, och fördröjandet av ärendena har också gjort att allmänheten känner sig utsatt för dompåverkan i två olika fall. Det är viktigt att man får klart för sig vilken instans som skall

handlägga dessa frågor nu och framdeles. Om länsstyrelserna skall bära ansvaret för återkallandet av körkort — som nu är förhållandet — tror jag det är nödvändigt att ett lekmannainflytande tryggas på samma sätt som sker vid domstolarna.

Det har alltså varit ett mycket långvarigt utredningsförfarande, och jag förutskickar att departementet kommer att följa upp frågan med uppmärksamhet och om möjligt påskynda utredningens arbete.

Jag tackar för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Det är inte riktigt att trafikmålskommittén har haft denna speciella fråga under utredning sedan 1961, utan kommittén har endast sysslat med den i ett år. Kommittén fick in ärendet för behandling 1966 men den har ända tills för ett år sedan haft andra angelägna uppgifter att handlägga.

Trafikmålskommittén behandlar alltså frågan huruvida körkortssindragningar skall handläggas av allmän domstol eller av länsstyrelse. Jag kan göra det tillägget att när det gäller länsstyrelserna kommer, såvitt jag har mig bekant, en reform av förvaltningsrättskipningen att föreslås i en proposition till vårriksdagen. Den reformen kommer bl. a. att ha en inriktning mot ett ökat lekmannainflytande i rättsskipningen inom länsstyrelserna.

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! I anledning av det senaste uttalandet vill jag uttrycka min tillfredsställelse över den reform som skall komma till stånd. För mig har det inte varit avgörande vilken instans som skall handha frågan om återkallande av körkort utan viktigare är att man i fortsättningen kommer att få ett lekmannainflytande även i detta avseende samt klarare riktlinjer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. produktionsinriktningen vid Norrbottens Järnverk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Fru Marklund har frågat mig om vad som ligger bakom uppgifterna om ändrad produktionsinriktning vid Norrbottens Järnverk.

Frågan torde vara grundad på missvisande uppgifter i pressen rörande innebörden av Statsföretag AB:s skrivelse till mig av den 13 februari i år. I denna skrivelse sägs ingenting om en ändrad produktionsinriktning vid NJA. Däremot menar Statsföretag att en närmare analys av det marknadsmässiga och övriga underlaget för en viss mindre del av NJA:s investeringsprogram bör ske innan man slutgiltigt fastlägger programmets detaljer.

Det är alltså inte fråga om att ändra produktionsinriktningen vid NJA. Vad diskussionen gäller är hur en del av de kraftigt ökade götkvantiteter, som kommer att produceras när investeringsprogrammet är genomfört, skall vidareförädlas och marknadsföras.

Jag avser att återkomma med en utförlig redovisning av hithörande frågor i den proposition angående NJA som inom några dagar kommer att föreläggas riksdagen.

Vidare anförde:

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga.

Sedan jag ställde min fråga har ju bokstäverna NJA så gott som dagligen förekommit på tidningarnas förstasidor, och vi har sett olika avsnitt av denna variant av spelet om NJA.

Uppgifterna i pressen betecknas nu av statsrådet som missvisande, och han försäkrar att det inte är fråga om någon ändring av produktionsinriktningen. Men i det investeringsprogram som

Svar på fråga ang. den tekniska vuxenutbildningen

Statsföretag AB presenterade i februari fanns det formuleringar som verkligen ger fog för den oro som bl. a. min fråga är ett uttryck för. Jag kan citera en sådan mening: »I den mån investeringar för utökade manufakturresurser redan inletts bör man därför i avvaktan på bättre marknadsunderlag undersöka möjligheten att senarelägga fullföljande av de mer kapitalkrävande insatserna.»

Jag tycker att detta rimmar illa med vad som från verkstadsledningen tidigare har sagts, nämligen att »Manufakturering är framtidsmelodin». Dessutom är väl det faktum, att styrelsen eller åtminstone delar av den eventuellt tänker avgå och att man också i det sammanhanget talar om att det finns skilda uppfattningar om produktionsinriktningen, en anledning att fråga om detta.

I den under senare år allt intensivare diskussionen om det statliga näringslivets utbyggnad i Norrbotten som en väg att råda bot på sysselsättningssvårigheterna i länet har NJA ställts i förgrunden. När det nu visar sig att det finns delade meningar mellan verkets styrelse och ledningen för Statsföretag AB om produktionsinriktningen vid företaget, så är det helt naturligt att detta väcker uppmärksamhet. För sysselsättningen i Norrbotten är en riktig utveckling vid Norrbottens Järnverk absolut nödvändig. Och en sådan utveckling åstadkommer man inte, om man tilldelar NJA rollen som leverantör av råvara och halvfabrikat. Tvärtom måste siktet vara inställt på en ökad vidareförädling. Inom NJA har under senare år tagits vissa steg mot en sådan riktig utveckling. Dit hör produktionen av balk och plåt för byggnadsändamål och dit hör också satsningen på fartygsprofiler. Det är alldeles klart att man måste fortsätta med den verksamheten och utbygga den liksom även fortsätta utvecklingen mot en mer differentierad och högförädlad produktion.

Men till det behövs det investeringar och en omfattande utvecklingsplan för

NJA. Jag hoppas att den av industriministern i svaret aviserade propositionen om NJA skall ge sådana riktlinjer och inte ha ett liknande innehåll som det i februari presenterade investeringsprogrammet.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att påpeka att fru Marklund i sitt anförande med anledning av mitt svar upprepar de missförstånd som jag med mitt svar avsåg att undanröja. Jag får be fru Marklund att läsa mitt svar en gång till, så tror jag att vi kan för dagen avsluta diskussionen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11**Svar på fråga ang. den tekniska vuxenutbildningen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Sellgren har frågat mig om jag anser att möjligheterna till teknisk vuxenutbildning inom fackskolans ram numera är utbyggd i sådan omfattning att hög ansökningsfrekvens till tekniska dagskolor inte är tillräckligt motiv för dessa skolors bestånd.

I 1964 års beslut om reformeringen av de gymnasiala skolorna fastslogs vissa principer för skolorganisationens regionala planering, enligt vilka på en ort bör erbjudas samtliga eller flertalet studievägar inom det gymnasiala skol-systemet. Man räknade med att som en följd av reformen vissa skolformer, bl. a. kommunala tekniska dagskolor, successivt skulle komma att avvecklas. En riktpunkt vid bedömningen av om och när en avveckling skall ske av en teknisk skola är dock att utbildnings-

Svar på fråga ang. den tekniska vuxenutbildningen

möjligheterna inte får försämrats. Om en utbildningslinje har visat sig attraktiv bör man således ta hänsyn härtill.

Fackskolan är införd i hela landet läsåret 1970/71. 25 procent av platserna i fackskolan är reserverade för vuxna, men denna kvot har inte utnyttjats i full utsträckning. Förutom möjligheterna för vuxna att erhålla t. ex. teknisk fackskoleutbildning inom ungdomsskolan finns möjligheter för denna kategori att få utbildning i bl. a. de kommunala vuxenskolorna, där undervisning meddelas enligt läroplan för såväl fackskolan som grundskolan, yrkesskolan och gymnasiet. Det finns således i dag goda möjligheter för vuxna att erhålla teknisk utbildning inom den nya gymnasieskolan.

Vidare anförde:

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Av det framgår att 1964 års beslut lämnar utrymme för en flexibel bedömning, men den sista delen av svaret ingav i alla fall oro.

Även skolöverstyrelsens uttalande att de tekniska dagskolorna bör avvecklas, sedan den tekniska fackskolan genomförts i hela landet i och med läsåret 1970/71, har väckt berättigad oro. Den kvot, en fjärdedel av elevplatserna i årskurs 1 i fackskolan, som är avsedd för vuxenstudier, kan redan nu erfarenhetsmässigt på sina håll betecknas vara för liten. Därtill kommer att många yrkesarbetande som av olika anledningar vill tillägna sig en teoretisk utbildning bara har sjuårig folkskola som grund och sålunda inte kan söka till fackskolan utan kompletterande utbildning. För många kan det bli en naturlig spärr som gör att de hellre avstår från vidareutbildning. Andra finner det svårt att studera tillsammans med betydligt yngre elever. Så länge ansökningsfrekvensen till en teknisk dagskola

2 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 12*

vida överstiger antalet tillgängliga platser måste en sådan utbildningsform givetvis ha ett berättigande.

Detta har också i otvetydiga ordalag framställts av förre utbildningsministern, numera statsministern Olof Palme, och liknande uttalanden har statsrådet Carlsson själv gjort här i dag, liksom också statsrådet Moberg i en interpellationsdebatt år 1968.

Skolöverstyrelsen har ansökt att skolan i Katrineholm bör bestå för att ge personer som vill ha teknisk utbildning ett ytterligare alternativ i fråga om sådan utbildning, och varför kan inte en liknande bedömning göras beträffande Örnsköldsviks tekniska skola? Jag vill ge några data om denna skola.

1. Skolan är mycket attraktiv. Antalet sökande är två till tre gånger större än antalet platser.

2. Medelåldern ligger över 25 år.

3. Drygt 20 procent av eleverna studerar med bidrag från AMS, och den andelen ökar. Skolan har därför stor betydelse i omskolningssammanhang och därmed också från lokaliseringsynpunkt.

4. Skolan har landsdelskaraktär. Cirka 90 procent av eleverna kommer från de fyra nordliga länen, och 50 procent från Västernorrlands län.

5. De ingenjörer som utbildas vid skolan har varit mycket efterfrågade på arbetsmarknaden, t. o. m. under sådana år då överskottet på nyutexaminerade ingenjörer varit markant stort.

Jag vill därför på nytt fråga utbildningsministern: Anser utbildningsministern att en teknisk dagskola i Örnsköldsvik liknande den i Katrineholm skulle vara en så stor konkurrent till den tekniska fackskolan i den norra landsdelen att den därför måste upphöra?

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Jag vill bara svara att vi har byggt ut den nya gymnasiesko-

Svar på fråga ang. tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala

lan till en kapacitet som motsvarar cirka 90 procent av en årskull. Men vuxenutbildningen expanderar snabbt och vi tillåter fortfarande att den typ av tekniska skolor som frågeställaren talat om får existera på platser där det finns ett behov därav. Jag kan dock inte i dag gå in på någon närmare diskussion om den enskilda skola det gäller.

Herr **SELLGREN** (fp):

Herr talman! Man borde kunna få yttra sig även om det bara gäller en viss teknisk skola.

När det produceras en vara med stor efterfrågan läggs inte produktionen ned. Den tekniska fackskolan är ju ännu oprövad och anpassad främst till elever i grundskolan, och den blir säkert bra med tiden. Men så länge den inte ersätter de tekniska dagskolorna — och det kan man bevisa att den inte gör i de norra delarna av landet där omskolningskapaciteten kanske behöver vara större — bör en indragning av dessa ske först efter mycket noggranna överväganden. Ingenjörer från de tekniska dagskolorna är mycket lätta att så att säga marknadsföra. Detta bör ge anledning till att hellre förbättra skolan och anpassa den till elevunderlaget och näringslivets behov.

I ett brev till Örnsköldsviks Allehandas redaktör den 16 december 1968 skrev statsminister Palme beträffande ÖTS bl. a. följande: »En riktning vid bedömningen om och när en avveckling skall ske av teknisk skola är att utbildningsmöjligheterna inte får försämrats. Om en utbildningslinje har visat sig attraktiv bör man således ta hänsyn härtil. Ett annat argument för ett bibehållande tills vidare av en skola kan vara att skolan äger en särart och därvid kan attrahera studerande för vilka fackskolan inte framstår som en naturlig väg för teknisk utbildning på en nivå som här är aktuell.»

Något av detta har framkommit även i svaret i dag.

Jag fortsätter att citera: »Skoldirektören har rätt. Det är attraktiviteten som är avgörande.» Så sade statsministern, dåvarande utbildningsministern.

Detta är en perfekt beskrivning och definition av ÖTS:s ställning även för närvarande, och det stämmer med vad jag sade i mitt tidigare anförande. Skolans ställning i fråga om attraktivitet och särart är oförändrad i dag. Men, herr statsråd, gäller fortfarande även vad dåvarande utbildningsministern sade om skolans berättigande?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han anser att omständigheterna kring tillkomsten av tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala är tillfredsställande. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Statsmakternas beslut år 1965 att anskaffa den av herr Nordstrandh nämnda för universitet och högskolor gemensamma anläggningen grundade sig på behovet av att för forsknings- och även utbildningsändamål ha tillgång till en accelerator av tandemtyp. Vid tidpunkten för beslutet fanns möjlighet att förvärva den ifrågakvarande acceleratoren på fördelaktiga villkor.

Påbörjandet av verksamheten vid acceleratoren har därefter av olika anledningar försenats, vilket givetvis är beklagligt.

Vidare anförde:

Herr **NORDSTRANDH** (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka

Svar på fråga ang. tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala

statsrådet Moberg för svaret och konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet måste medge att omständigheterna kring tillkomsten av tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala inte är tillfredsställande — för att här använda relativt milda ord.

Orsaken till min fråga har varit dels uppgifter i pressen om att denna accelerator i Uppsala ännu efter fem år inte har kommit på plats och tagits i bruk, dels det kanske inte så kända förhållandet att jag för fem år sedan motionsvägen försökte få en accelerator till Göteborg, där det fanns goda villkor på Chalmers tekniska högskola. Jag misslyckades då i mina ansträngningar, men mitt intresse för acceleratorer och deras underbara öden har förblivit.

Förhållandet är nu det, vilket väl herr Moberg vet, att denna accelerator som beställdes 1965 och köptes på fördelaktiga villkor finns magasinerad i Uppsala — om de uppgifter jag fått inte är felaktiga. Den har som sagt ännu inte tagits i bruk. Laboratoriet där den skall stå är inte färdigt. Under den gångna tiden har två nya typer av acceleratorer kommit i bruk, och ytterligare en ny typ provkörs i USA. Men den som vi köpte står och åldras i magasinet i Uppsala. Det är, mildt uttryckt, inte särskilt tillfredsställande.

Jag vill nu fråga, och det var också det som var den bakomliggande orsaken till att jag tog upp denna sak: Är det så, herr Moberg, som vår forskningspolitik ter sig i ett flertal fall, utförd i verkligheten? Vilka lärdomar kan dras framför allt av hur forskningsplanering inte skall bedrivas? Är statsrådet beredd att dra några slutsatser av vad som hänt, ledande till åtgärder för framtiden?

Vi torde kunna vara överens om att det behövs en översyn av vår forskningsplanering, framför allt på längre sikt. Jag tycker att den forskningspolitiska debatten skulle ha mått väl av en ytterligare konkretisering av typen tan-

demacceleratorn i Uppsala, vilken medan tiden går åldras alltmera och åldras stillastående.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Frågan om man skall dra några principiella slutsatser från de erfarenheter som gjorts kräver en genomgång av ärendet för att man i detalj skall se vad det gäller. Jag hade självfallet anledning att göra en sådan genomgång av detta fall redan när artikeln i Dagens Nyheter för någon tid sedan publicerades. Detta ärende är lärorikt ur många synpunkter, och vi skall väl också beakta lärdomarna härav.

Först och främst medför i många fall motsättningar inom universitetet mellan olika ämnesföreträdare att myndigheterna har svårigheter att inta ståndpunkt. Det har i det aktuella fallet förekommit diskussioner och motsättningar mellan fysiker och kemister, och detta har påverkat såväl lokalprogramkommittén som byggnadsstyrelsen i dess arbete. Därtill har kommit att en enskild person har överklagat ett ärende i en stadsplanefråga. Såsom vi alltid gör när en enskild person känner sin rätt kränkt har vi sett mycket noggrant och ingående på denna fråga från den enskildes synpunkt. Herr Nordstrandh kan väl inte heller ha något emot att vi förfar på detta sätt. Detta oförutsedda överklagande fördröjde emellertid ärendet ett år.

Det är förhållanden som dessa som gör att jag inte är beredd att nedklassa vår forskningspolitik eller byggnadsplaneringen i Uppsala med utgångspunkt i detta ärende. Det har hänt en del saker som vi beklagar. Det förhållandet att denna apparat ligger, såsom herr Nordstrandh sade, nedmagasinerad sammanhänger med den omständighet som jag antytt i mitt svar, nämligen att det vid den aktuella tidpunkten fanns anledning att mycket snabbt träffa avtal om inköp av acceleratorn i fråga

Svar på fråga ang. järnvägstrafiken i Norrlands inland

på grund av att det just då erbjöds mycket förmånliga villkor. Vi visste att vi inte omedelbart kunde ta acceleratorn i bruk, eftersom det behövs en viss tid för att bygga upp en anläggning i vilken en så stor apparat kan placeras.

Att utvecklingen på forskningsområdet går synnerligen snabbt är ett förhållande som vi i alla sammanhang upplever som ett problem och som vi får acceptera. Det är inte så att apparaten i fråga nu icke är användbar. Den är utomordentligt användbar ur både forsknings- och utbildningssynpunkt. Det har också, herr Nordstrandh, i pressen publicerats uppgifter från de ansvariga i Uppsala, enligt vilka det finns en ganska lång kö av intresserade som väntar på att få utnyttja accelerators möjligheter. Acceleratorn kommer i gång till sommaren.

Herr **NORDSTRANDH** (m):

Herr talman! Det är riktigt, statsrådet Moberg, att det inträffat en incident som gjort situationen ännu besvärligare och som har försinkat igångsättningen mer än vad som annars skulle ha blivit fallet. Men man måste väl ändå dra den slutsatsen att acceleratorn beställdes omedelbart efter riksdagsbeslutet och verkligen effektuerades prompt av amerikanerna som — jag är ledsen att behöva säga det — faktiskt skötte sig, medan man inte skötte sig i Uppsala. När apparaten — jag kanske får kalla denna jättestora anläggning så — kom till Uppsala fanns det ingen plats att sätta den på. Man hade inte ens börjat arbetena för detta ändamål.

Det uttalas nu att acceleratorn skall komma i gång någon gång i juli 1970. Kan herr Moberg möjligen verifiera att det är riktigt eller skall vi bereda oss på ytterligare väntan?

Till sist kan jag kanske få göra den reflexionen att jag är övertygad om att acceleratorn, om den inte i propositionen hade förlagts till Uppsala — vil-

ket jag tyckte var felaktigt — sedan länge hade varit i fullt och intensivt bruk i Göteborg, där de som handhar sådana angelägenheter kunde erbjuda betydligt bättre inhysningsmöjligheter. Jag får alltså säga att jag nog var minst lika klok som den som skrev propositionen — om det nu möjligen var herr Moberg.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag vill bara notera med tacksamhet att herr Nordstrandh tror att regeringen därest den hade bestämt sig för en annan ort skulle varit utomordentligt handlingskraftig.

Herr **NORDSTRANDH** (m):

Herr talman! Nej, det har jag aldrig påstått, utan slutsatsen är att handlingskraften låg hos Chalmers tekniska högskola i Göteborg och hos den som skrev motionen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. järnvägstrafiken i Norrlands inland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Åsling har frågat mig, om jag är beredd att framlägga sådana förslag till åtgärder beträffande järnvägstrafiken att den i SJ:s plan för affärsbanenätet på sikt förutsatta nedläggningen av en betydande del av persontrafiken i Norrlands inland icke realiserar och att t. ex. trafiken på den ur turistnäringens synpunkt särskilt betydelsefulla bandelen Östersund—Storlien kan upprätthållas.

Den i frågan åberopade planen för affärsbanenätet hänför sig tydligen till material, som SJ nyligen presenterat

Svar på fråga ang. järnvägstrafiken i Norrlands inland

vid en presskonferens. På en kartsbild anges där vilka banor som under de närmaste åren kan komma att ingå i SJ:s affärsbanenät. I vilken utsträckning dessa banor — kompletterade med ersättningsberättigade linjer — kommer att ingå i ett på längre sikt trafikerat bannät beror på en rad i nuläget svårbedömbara förhållanden. Redovisningen på kartsbilden kan därför inte på något sätt likställas med en framtidsbild av det trafikerade järnvägsnätet.

Vidare anförde:

Herr ÅSLING (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden var, vilket också anges i svaret, den publicitet som statens järnvägars plan för det s. k. affärsbanenätet fått. SJ har uppenbart inte gjort särskilt mycket för att möjliggöra en nyanserad bedömning av sina rationaliseringsplaner, en uppfattning som jag tror kommunikationsministern delar — om jag tolkar svaret rätt. Kommunikationsministern har vid upprepade tillfällen låtit förstå att transportpolitiken skall samordnas med lokaliseringpolitiken, och förslag i den riktningen torde vara mycket nära förestående.

Dessa besked har hälsats med tillfredsställelse i de regioner där en fortgående nedtrappning av transportserVICEN nu utgör en allvarlig begränsande faktor för sysselsättning och utveckling. Men obekymrat — som det förefaller — av den politiska nyorienteringen inom transportpolitiken fortsätter SJ sin egen information. Som ett led däri publicerar man en plan över affärsbanenätet, enligt vilken persontrafiken väster om Östersund respektive Kiruna skall upphöra. Även om man dagen efteråt gör en halv dementi genom att säga att man hoppas att riksdag och regering skall se till att medel anvisas, så att trafiken kan upprätthållas,

skapar information av denna karaktär oro och understryker intrycket av bristande samordning mellan de skilda komponenter som skall konstituera en framgångsrik regionalpolitik.

Området väster om Östersund fram till Storlien är, sett till hotellkapaciteten, vårt lands största koncentrerade rekreationsområde, för vilket goda järnvägsförbindelser är ett livsvillkor. Man behöver inte ha någon särskilt livlig fantasi för att förstå hur publiceringen av planen över affärsbanenätet uppfattas där av den bofasta befolkningen, men också av företagare och anställda inom turistnäringen för att inte säga bland kreditgivarna bakom miljoninvesteringarna inom området.

SJ har uppenbarligen, som jag uppfattat det, målsättningen att skapa en modern företagsprofil. Väsentliga inslag i denna profil måste dock vara service och lyhördhet inför allmänhetens krav på det dominerande transportföretaget. Det är inte tillfredsställande att vid dessa ställningstaganden hänvisa till riksdag och regering. Det står med andra ord fullständigt klart att det nu hastar att ge innehåll åt den transportpolitiska nyorientering som kommunikationsministern dess bättre vid upprepade tillfällen gjort sig till förespråkare för.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Jag vill gärna medverka till att skingra oron. När herr Åsling talar om bandelen Östersund—Storlien ger han mig intrycket att han uppfattat det pressmaterial och den kartsbild som SJ lämnat ut som ett slutligt besked om framtiden. Jag är därför, herr talman, angelägen att understryka att denna kartsbild inte får tolkas som en definitiv bild av det framtida järnvägsnätet. Trafikeringen på framtidens järnvägsnät måste med hänsyn till samhällsutvecklingen vara flexibel. En säker bild av järnvägsnätets långsiktiga utformning kan man knappast ge, efter-

Ett temporärt pris- och lönestopp

som förändringar av trafikströmmarna mellan affärsbanenätet och det trafiksvaga nätet kommer att kräva fortlöpande anpassningar.

Utan att vilja uttala mig om några speciella banor vill jag dock allmänt framhålla sannolikheten för att vi även på lång sikt får räkna med ett olönsamt trafiknät där staten genom årliga driftbidrag garanterar bygderna en rimlig trafikservice. Jag vill i sammanhanget erinra om att årets statsverksproposition upptar en icke oväsentlig höjning av detta bidrag, från 215 till 230 miljoner kronor. Jag vill också konstatera att staten genom detta bidrag under en följd av år med betydande belopp täcker driftsunderskott på inlandsbanan och på linjen Storlien—Östersund.

Herr ÅSLING (cp):

Herr talman! Jag tackar för kommunikationsministerns komplettering av det tidigare svaret. Den förhöjde i väsentlig utsträckning svarets värde och bidrar säkerligen till att klara ut den förvirring som åstadkommits genom brister i informationen kring vad som ändock måste uppfattas som allvarligt menade planer på ett affärsbanenät.

I den — om jag får kalla den så — dementi till de slutsatser som i pressen dragits av den i svaret omtalade kartskissen sägs ingenting om att inte det material som det här är fråga om är en allvarligt menad planering från SJ:s sida. Man får hoppas att SJ vid det fortsatta informationsarbetet tar litet allvarligare på sin uppgift och har klart för sig vad sådana här besked kan betyda i de berörda bygderna. Över huvud taget kan man fråga sig vad som är meningen med att publicera en affärsbaneplan på detta stadium innan ansvariga politiska instanser fått säga sitt. Man kan också ifrågasätta om det över huvud taget är affärsmässigt att driva planeringen på detta sätt.

Om jag nu tar exemplet från västra Jämtland står det ganska klart att utan

det stora trafikunderlaget i den västjämtska turistvärlden skulle förvisso trafikunderlaget på Östersund vara mycket mindre och SJ:s möjligheter att erbjuda attraktiva transportalternativ avsevärt försämrade. Befolkning och näringsliv i dessa områden baserar nu i hög grad sin verksamhet på SJ:s service.

Härmed var överläggningen slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren medgiva, att besvarandet av återstående på dagens förteckning upptagna frågor uppsköttes till ett senare sammanträde.

§ 14

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 35, angående ökat stöd till vuxenutbildningen.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 36, angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg avtal om restaurering av Uppsala domkyrka och Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor, till statsutskottet samt i övrigt till lagutskottet.

§ 15

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1178 och 1179.

§ 16

Ett temporärt pris- och lönestopp

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om ett temporärt pris- och lönestopp.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):
Herr talman! Detta utskottsutlåtande

är baserat på två motioner, en i första kammaren av herr Thorsten Larsson och en i denna kammare av herr Dahlgren, båda från centerpartiet. De och deras medmotionärer begär en skyndsamt utredning angående möjligheterna att införa temporärt pris- och lönestopp. Man skall observera att det alltså rör sig om en utredning som skall undersöka möjligheterna i detta avseende.

Utskottet har anfört att ett pris- och lönestopp inte bör förekomma annat än i extraordinära situationer. Man kan fråga sig när sådana inträffar. Om man ser på nuläget, finner man enligt vad jag kan förstå att tendenserna till inflation är starkare nu än de var under åren 1940—1945. Vad extraordinära åtgärder beträffar har det väl inte hänt tidigare att de penningvårdande myndigheterna har infört en straffranta på 360 procent. Den extraordinära situationen är således så pass tydlig att man borde kunna reflektera över om det inte vore nödvändigt med åtminstone en översyn avseende möjligheterna att begränsa löner och priser.

Vi har från centerhåll fogat ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande. Jag vill gärna personligen deklarerat att jag har pendlat mellan en reservation och ett särskilt yttrande, men jag har alltså stannat för det senare.

När kraftiga justeringar av löneläget vidtas är det sällan någon som just i detta skede vill ge sig in på en mera allvarlig prövning av om de är motiverade eller inte. När sedan de oundvikliga prisstegringarna kommer börjar man emellertid visa intresse för saken. Egentligen är det alldeles felaktigt att agera på det sättet, eftersom det ena kommer såsom en följd av det andra.

Alla vi samhällsmedborgare hyser väl ibland den litet egoistiska tanken att inkomster och priser inte skall rubbas för oss själva men gärna för alla andra, om det skulle behövas en åtstramning. Samhället och de myndigheter

Ett temporärt pris- och lönestopp

som skall vårda vår ekonomi kan emellertid inte tänka på det sättet utan måste se till att inflationen inte får en så olycklig höjd att det blir svårt att i längden på ett rimligt sätt upprätthålla landets ekonomiska balans.

Herr talman! Då jag som sagt inte har avgivit någon reservation avstår jag från att framställa något yrkande.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Eftersom herr Börjesson i Glömminge inte framställde något yrkande kan jag fatta mig kort.

Införandet av ett temporärt pris- och lönestopp, varom motionärerna begär en utredning, är ett mycket allvarligt ingrepp. Frågan är inte alldeles ny, den har utretts tidigare. En utredning i mitten på 1950-talet ansåg att prisreglering borde tillgripas endast under extraordinära förhållanden. Den borde enligt utredningen inte användas vid en företrädesvis inhemskt betingad inflation annat än i extraordinära fall, då styrkan i de inflatoriska krafterna var sådan att dessa inte kunde behärskas med generellt verkande medel.

1961 anförde stabiliseringsutredningen i sitt betänkande »Mål och medel i stabiliseringspolitiken» att nackdelarna med priskontroll som ekonomiskpolitiskt medel är så stora att en sådan åtgärd borde komma i fråga endast i rent extraordinära situationer.

Som framgår av utskottsutlåtandet har dessa frågor diskuterats även av en arbetsgrupp inom handelsdepartementet. I en promemoria 1965 framhöll arbetsgruppen att en prisreglering skulle leda till bl. a. ett minskat urval av varor, minskad priskonkurrens, tendenser till högre prisnivå än vid fri prissättning, snedvridning av produktion och varuförsörjning samt en långsammare tillväxttakt i ekonomin.

Det finns utländska erfarenheter som man skulle kunna hänvisa till. I Storbritannien, Finland och Danmark har pris- och lönestopp tillgripits under re-

Prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål

lativt korta perioder men då i extraordinära situationer.

Utskottet har den uppfattningen att ett allmänt pris- och lönestopp, även om det är av temporär natur, kan få allvarliga negativa konsekvenser för samhällsekonomin. Vi har därför ansett att någon utredning inte är påkallad.

Herr talman! Jag tror att detta räcker som en närmare motivering för utskottets hemställan, och jag yrkar bifall till densamma.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner om prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål.

I de likalydande motionerna I: 230 av herr *Svanström m. fl.* och II: 269 av herr *Johansson i Växjö m. fl.* hemställdes att riksdagen skulle »uttala att garantilånen vad beträffar jordförvärvs- och rationaliseringslånen skall gå utanför den kvot som riksbanken beslutat och alltså vara oberoende av den ökade inlåningen».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 230 och II: 269.

Reservation hade avgivits av herrar *Thorsten Larsson, Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (samtliga cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 230 och II: 269 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! I de motioner som behandlas i detta utlåtande hemställs, att riksdagen skall uttala att de statliga garantilånen för jordbruksändamål inte skall beröras av kreditåtstramningen eller med andra ord att de skall prioriteras.

Vi resonerar som så, att i och med att man beslutat införa dessa garantilån har man också garanterat att lånen skall utgå. Det är lantbruksnämnderna som beviljar dessa lån, och man får därför logiskt räkna med att de sanktioneras av samhället. Därför bör medel till dessa lån utgå utan någon begränsning.

Lånen är inte heller av den arten att de bidrar till att försvåra statsmakternas ekonomiska politik. Lånen används till förvärv av gårdar som går i normal avsalu; det måste ju varje år ske en viss avgång och tillkomma nya ägare vare sig dessa bevarar jordbruket i dess gamla form eller köper gårdar för att få tillskottsjord. Dessutom används garantilånen för inre rationalisering inom jordbruken.

Det var år 1962 som man fattade beslut om dessa beredskapslagar på kreditåtstramningens område. Man diskuterade redan då huruvida inte garantilånen borde prioriteras. De skäl för prioritering som då framfördes gäller allttjämt.

Vid ett annat tillfälle har man från riksbanksledningens sida sagt, att det är meningen att dessa lån skall utgå. Det är inte meningen att ett normalt förvärv av jordbruk skall omöjliggöras på grund av brist på kapital.

Vi anser därför att dessa lån kunde lämnas utanför kreditåtstramningen. Vi har från centerpartiets sida till bankoutskottets utlåtande fogat en reservation, i vilken vi hemställer om bifall till motionerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Johansson i Växjö* (cp).

Prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Motionärerna och reservanterna anser, som herr Börjesson i Glömminge framhöll, att för att de av statsmakterna uppställda jordbrukspolitiska målen skall kunna förverkligas är det nödvändigt att garantilånen såvitt gäller jordförvärvs- och rationaliseringslånen skall utgå utanför den kvot som riksbanken beslutat. Lånen skulle alltså erhålla prioritet.

Enligt utskottsmajoritetens mening är det inte möjligt att låta denna grupp av lån erhålla någon särskild prioritet. Jag förstår för all del att det från jordbrukarhåll kan synas vara ytterst viktigt, att denna grupp av lån prioriteras. Men på samma sätt ser troligen alla företagargrupper, exempelvis inom industrin, på sina problem och på de möjligheter som skulle öppna sig om man beviljades ytterligare förmåner av detta slag. Jag vill dessutom framhålla att medger man ytterligare prioriteringar, måste andra sektorer drabbas hårdare av kreditstramningen. Den samlade tillgången på lånemedel ökar inte genom en sådan åtgärd. En statlig kreditgaranti ger i sig själv givetvis ingen garanti för erhållande av lån.

Herr talman! Jag tror att det sagda är tillräckligt som motiv för utskottets ställningstagande, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kunde inte uppfatta att herr Bengtsson i Landskrona angav något egentligt skäl till att man inte skulle kunna prioritera dessa garantilån. Han talade om att industrin skulle kunna komma att få samma förmån. Ja, för allt i världen, de garantilån som eventuellt utgår till småföretagen genom företagarföreningarna skulle kanske också kunna bedömas som prioritetsberättigade.

Jag skulle vilja fråga herr Bengtsson: Om det nu råder en sådan brist på kapital att man inte skulle kunna släppa till pengar till dessa nästan självklara

garantilån, varför köptes det då i februari månad bilar för 450 miljoner kronor. Om vi ställer jordbrukets garantilån i relation till vad man i övrigt accepterar på det ekonomiska området finner vi att de är en obetydlighet.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge sade att jag och utskottet egentligen inte föreburit några skäl för vårt ställningstagande. Då har herr Börjesson inte lyssnat till vad jag sade. Jag sade nämligen alldeles tydligt att om man prioriterar ytterligare sektorer, så innebär detta att andra, som inte prioriteras, kommer att drabbas hårdare. Detta är väl ett mycket starkt motiv? Man kan väl inte prioritera alla sektorer?

Jag har dessutom understrukt att summan av tillgängliga lånemedel inte kommer att bli större därför att man prioriterar olika sektorer. Detta är ett annat motiv för vårt ställningstagande.

Jag nämnde industrin, och herr Börjesson menade tydligen att det inte var något argument att lyssna till. Jo, visst är det det, herr Börjesson! Gå ut och tala med industrins företrädare så skall herr Börjesson säkert få besked om att de anser att om de bara kunde få ytterligare lånemedel så att de kunde rationalisera och göra industrin slagkraftigare, så skulle de kunna uppnå mycket bättre resultat, till gagn för hela folkhushållet. På det sättet kan den ena sektorn efter den andra förebära goda skäl för en prioritering.

Herr Börjesson har väl god kontakt med vårt kommunalfolk. De får i olika sammanhang tillstånd av staten att ta upp lån, men det är inte alltid de lyckas placera de lånen; det kan dröja ganska länge.

Vi får med andra ord rätta munnen efter matsäcken. Det går enligt mitt förmenande inte att i dagsläget prioritera ytterligare sektorer, och det är också utskottsmajoritetens uppfattning i denna fråga.

Prioritering inom kreditpolitiken av garantilån för jordbruksändamål

Herr ÅSLING (cp):

Herr talman! Det anförande som herr Bengtsson i Landskrona höll föranleder mig att något utveckla vilken roll garantilånen spelar för lantbruksnäringen.

Det är alldeles uppenbart att garantilånen under senare år har fått en ökad betydelse. Av lantbrukets vid slutet av föregående år totalt utnyttjade kreditvolym på 8 500 miljoner kronor utgjorde 865 miljoner eller ca 10 procent garantilån. År 1960 var lantbrukets totala skuldbörda 4 650 miljoner, och garantilånen uppgick då till 350 miljoner eller ca 7 procent. Garantilånens totala såväl som relativa betydelse har alltså ökat.

Under det sistförflutna budgetåret utbetalades garantilån om totalt 185,5 miljoner. Av den summan svarade jordbrukskasserörelsen för ca 102 miljoner, hypoteksinstituten för 54,5 miljoner, sparbankerna för 25,5 miljoner och övriga bankinstitut för resten, d. v. s. ca 3,5 miljoner.

Även om garantilånen till lantbruket alltså utgör en relativt obetydlig del av den totala kreditvolymen i landet, är dessa krediter av avgörande betydelse för utvecklingen inom lantbruksnäringen. Lantbruket måste på ett helt annat sätt än näringslivet i övrigt arbeta med en långsiktig planering av investeringarna, eftersom det i väsentlig utsträckning grundar sin produktion på biologiska processer.

Lantbruket arbetar i dag också allmänt med mycket knappa marginaler. Det måste därför även från samhällets synpunkt vara angeläget att investeringsverksamheten inom lantbruksnäringen kan fortgå så ostört som möjligt, detta även med tanke på den handelspolitiska utvecklingen.

Herr Bengtsson i Landskrona framhöll att man inte kan särställa lantbruket och behandla det annorlunda än övriga näringar i detta avseende. Den långsiktiga planeringen av investeringarna t. ex. i samband med fastighets-

förvärv är dock karaktäristisk för lantbruket och motiverar att man så långt möjligt försöker få till stånd en obruten investeringsverksamhet. Som jag sade är dessutom garantilånens andel av den totala kreditvolymen relativt obetydlig och kan inte i någon större omfattning inkräkta på andra näringars kreditförsörjning.

Det framstår f. n. som ytterligt ovisst, när några lättnader i kreditrestriktionerna kan komma att vidtas.

Under fjolåret placerades större delen av de garantilån som efterfrågades, men en viss eftersläpning kunde noteras.

Om kreditrestriktionerna fortsätter, är det tydligt att möjligheterna att under innevarande år tillgodose behovet av garantilån blir begränsade. Såsom här har sagts tidigare är det *en* sak att göra utfästelser om garantilåneramar och en annan sak att se till att kreditmarknaden kan tillgodose efterfrågan på dessa krediter — det är någonting som bör observeras när man nu står i begrepp att införa kreditgarantier även för fiskerinäringen.

En utväg vore att lätta på emissionskontrollen för hypoteksorganisationen. Med de stränga restriktioner som nu gäller på detta område återstår egentligen bara den väg som motionärerna har ansett värd att pröva, nämligen en prioritering av garantilånegivningen. Annars finns det en betydande risk för att investeringsaktiviteten inom näringen kommer att ytterligare bromsas och att därmed i realiteten trycket på näringen från redan vidtagna eller förutsedda jordbruks- och handelspolitiska åtgärder ökar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

Pensionstillskott m. m.

svarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 31 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner om en

översyn av lagen om försäkringsavtal,

nr 16, i anledning av motioner om förbud mot ljuddämpare på jaktgevärv,

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny delgivningslag m. m., och

nr 18, i anledning av motioner angående formerna för internationella överenskommelsers införlivande med svensk rätt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Pensionstillskott m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående pensionstillskott m. m.

Andra lagutskottet hade i ett sammanhang behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 403 av herr *Kaijser* samt II: 445 av herr *Carlshamre* och fröken *Wetterström*; samt

b) de likalydande motionerna I: 408 av herr *Werner* och II: 451 av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka bl. a. föreslagits att »riksdagen måtte besluta

1. om ändring i Lag om pensionstillskott enligt beslut av 1969 års riksdag, så att pensionstillskotten fr. o. m. den 1 juli 1970 skall utgå med belopp grundade på fyra procent av basbeloppet, samt att 2 § i nämnda lag erhåller följande lydelse:

2 §

Pensionstillskott utgör *fyrty* procent av basbeloppet.

Under nedannämnda tider skall pensionstillskottet utgöra

den 1 juli 1970—den 30 juni 1971	åtta,
» » » 1971— » » » 1972	tolv,
» » » 1972— » » » 1973	sexton,
» » » 1973— » » » 1974	tjugo,
» » » 1974— » » » 1975	tjugofyra,
» » » 1975— » » » 1976	tjugoåtta,
» » » 1976— » » » 1977	trettio två,
» » » 1977— » » » 1978	trettio sex

procent av basbeloppet.

Pensionstillskott m. m.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 403 och II: 445 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 408 och II: 451 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits vid utskottets hemställan under A av herrar *Hübinette* och *Carls-hamre* (båda m).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Till detta utlåtande från andra lagutskottet har jag noterat en blank reservation. Reservationen anknyter till en motion av fröken Wetterström och mig i denna kammare om förbättrade pensionstillskott.

Den reform beträffande pensionstillskott som riksdagen beslöt förra året har enligt min mening inte blivit vad man skulle önska. Den har uppenbarligen inte heller mottagits av pensionärerna på det sätt som riksdagen kanske hade hoppats och tänkt. Man kan säga att reformen innebär att ett betydande antal pensionärer får vissa, om också blygsamma förbättringar under loppet av de närmaste tio åren efter reformens ikraftträdande. Men när man träffar pensionärer och denna reform förs på tal visar det sig att de nästan genomgående uppfattar den på ett annat sätt, nämligen så att den innebär att ett stort antal pensionärer har berövats en förbättring som de trodde sig ha anledning att räkna med.

Det var ju, herr talman, så att vi fram till förra årets beslut om pensionstillskott under en lång period hade haft ett system med årliga standardförbättringstillägg till folkpensionen, vilka tillägg utgick till alla folkpensionärer. Nu fortsätter de tilläggen att utgå i ungefär samma takt med ungefär samma årliga belopp men begränsade till en del av

pensionärerna, nämligen till dem som saknar eller nästan saknar ATP. Det är faktiskt så pensionärerna upplever det, inte så att några har fått en förbättring utan så att några i jämförelse med vad man hade trott sig ha anledning att vänta har fått en försämring. Det finns alltså inte någon särskilt god psykologisk grund för denna reform.

Jag sade redan vid frågans behandling förra året, och jag vidhåller min uppfattning i det avseendet, att systemets utformning har ett drag av låt vara omedveten cynism. Vi vet alla att den grupp pensionärer det här framför allt gäller, den stora gruppen av dem som skall få del av pensionstillskotten, är de pensionärer som var födda 1895 och tidigare och som ställdes utanför ATP-systemet vid dess tillkomst. Jag vet att det tillkommer nya om också inte särskilt många i gruppen utan nämnvärd ATP, men huvudantalet är alltså de som var för gamla för att få komma med i ATP-systemet.

Vem som helst kan räkna ut i huvudet, att när denna reform om nio år är färdig och pensionstillskotten har nått upp till den av riksdagen avsedda nivån, så är de yngsta pensionärerna i den gruppen 83 år gamla. Med andra ord kommer de allra flesta aldrig att få uppleva mer än en liten del av den förbättring som riksdagen har velat tillerkänna dem.

Det har varit min och flera andras huvudanmärkning från början, att systemet med pensionstillskott byggs upp alldeles för sakta. Det är i dagens penningvärde och räknat med dagens basbelopp 180 kronor per år i förbättring, alltså 1 800 kronor på tio år, men de tio åren kommer de flesta av ifrågavarande pensionärer aldrig att uppleva.

Vi har föreslagit en snabbare uppbyggnadstakt, och vi har vågat oss på att än en gång aktualisera frågan, om man inte skulle kunna finansiellt möjliggöra en sådan snabbare uppbyggnadstakt genom att på något sätt i någon

Pensionstillskott m. m.

form ta i anspråk AP-medel. Därmed har vi på intet sätt avsett att aktualisera någon stor principdebatt om AP-medlens karaktär, vad de är avsedda för, vem som är deras rätta ägare och allt detta. Det är inte alls fråga om att beröva löntagarna några löntagarnas pengar utan bara om ett konstaterande att det finns en ständigt och snabbt växande fond som är avsedd för pensionsändamål och som inte skulle behöva beskäras på minsta sätt. Man skulle endast behöva acceptera en något långsammare ökningstakt per år för att kunna finansiera pensionstillskott till de allra sämst ställda pensionärerna i en helt annan takt än förra årets riksdagsbeslut skulle tillåta.

Jag är för min del helt beredd att om det befins lättare betrakta affären som ett lån. Har staten inte råd att ur egen kassa tillföra pensionärerna de här pengarna, så låt AP-fonden göra det och skriv det gärna som en skuld från statsverket till AP-fonden, att infrias den dag AP-fonden icke utan dessa medel kan uppfylla sina pensionsförpliktelser. Jag menar att man borde se okonventionellt och inte dogmatiskt på frågan om pensionsmedlen och deras användning.

Nu är jag, herr talman, heit medveten om att reformen eftersom den är dyr inte bara har en statsfinansiell utan också en samhällsekonomisk sida. Meningen med systemet var ju att pensionärerna skulle tillförsäkras en högre konsumtionsstandard. Det är exakt vad riksdagen har avsett, och vi skulle inte ett ögonblick vilja begära att de här små summorna används till någonting annat än till just förbättring av konsumtionsstandarden. Jag vet att vi har det besvärligt med den samhällsekonomiska balansen och att det kan ha sina sidor att föra ut ytterligare några hundratals miljoner till omedelbar konsumtion, men jag kan ändå inte inse, herr talman, att det är rimligt att i besvärliga konjunkurlägen, då det är svårt att

upprätthålla den samhällsekonomiska balansen, låta pensionärerna — och alldeles speciellt de allra fattigaste bland dem — ständigt, ty det är faktiskt fråga om ständigt, tjänstgöra som budgetregulator. Det måste finnas möjligheter att avväga balansen på ett annat sätt, så att vi andra som har större motståndskraft och har lättare att bära bördorna finge ta på oss mera och just pensionärerna mindre.

Nu kan man undra varför jag, om jag har en så bestämd uppfattning om att pensionstillskottssystemet bör byggas upp snabbare, inte har formulerat en reservation och framställt ett klart yrkande. Herr talman! Detta kan tarva sin förklaring. I någon mån är det kanske så att man, när man under den förberedande behandlingen blivit övertygad om att det för ögonblicket inte finns några utsikter till framgång i riksdagen för ett sådant förslag, kan vilja bespara riksdagen chikanen att i röstsiffror demonstrera att den inte har sinne för det här pensionsproblemet. Men viktigare är att det sedan motionen skrevs har hänt vissa saker. Vi kan se att pensionärernas förhållanden håller på att förändras på ett sätt som motiverar att vi tar upp folkpensionsfrågan ännu en gång men i ett större sammanhang och till en grundligare bearbetning och utredning.

Fru Kristensson fick för någon timme sedan av socialministern svar på en fråga rörande äkta makars pensionsförhållanden. Det är just ett sådant förhållande som tillkommit sedan vi skrev vår motion. Liksom det för något år sedan blev klart att folkpensionen principiellt och logiskt borde vara skattefri, därför att folkpensionsavgiften inte längre var skattefri, är det nu för mig lika principiellt klart, att om vi skall ha ekonomisk individualitet på skatte- och avgiftssidan, så följer därav att vi skall ha det också på förmånssidan. Det är helt rimligt att förutsätta, närmast självklart, att alla i framtiden indivi-

Pensionstillskott m. m.

duellt åtnjuter samma grundpension, makar lika väl som ensamstående.

Vidare är det så att skillnaden i pension per person mellan å ena sidan äkta makar och å andra sidan övriga pensionärer i dag upplevs som en av de stora orättvisorna. Den enda motive- ringen för en lägre pensionsnivå per person för äkta makar skulle vara de lägre levnadskostnader som samhushål- let ger, men de lägre kostnaderna är i dag mycket mer än förr en fiktion. De har nu mycket liten förankring i verkligheten, kanske främst därför att äkta makars samboende bara är en form av samboende pensionärer emellan — och jag är inte ens säker på att den längre är den vanligaste formen. Det finns många människor, även pensionä- rer, som bor samman i gemensamt hus- håll: syskon, föräldrar och barn — det finns faktiskt föräldrar som har pensio- nerade barn — goda vänner och arbets- kamrater. I tusental och åter tusental bor pensionärer i samhushåll med sam- ma favörer av detta hushåll, lägre kost- nader, som äkta makar. Skillnaden är bara den att om två systrar eller två bröder har samhushåll, så har de vä- sentligt högre pension än äkta makar i exakt samma situation. Detta upplevs som en orättvisa, som det nu — när vi dessutom har gått in för den indivi- duella vägen på avgifts- och skattesi- dan — är hög tid att börja fundera över. Jag är väl medveten om att en reform i det avseendet skulle ställa sig utom- ordentligt dyrbar. Det är ingenting som man gör i en handvändning. Men det är verkligen något som det finns anled- ning att ta med i en översyn av hela vårt folkpensionssystem.

I andra lagutskottets utlåtande står det någonting som såvitt jag förstår inte är riktigt sant. I varje fall är det oklart uttryckt. Där står nämligen: »Genom pensionstillskotten kommer alla folk- pensionärer att under en tioårsperiod tillförsäkras en väsentligt höjd nivå för det ekonomiska grundskyddet.» Detta

gäller inte för alla folkpensionärer, ty alla som åtnjuter ATP med minst 1 800 kr. per år får exakt det grundskydd de har i dag. De får ingen som helst för- bättring. Ett antal folkpensionärer, låt vara ett rätt stort antal, får under loppet av en tioårsperiod en förbättring, men det är inte alla som får det. Jag vill gärna ha den saken korrigerad, efter- som det står som det gör i utskottets utlåtande.

Herr talman! Det är inte stor anled- ning att orda mycket mer om dessa ting. Men det finns många fler omstän- digheter i och omkring pensionsyste- met utöver dem som jag här har givit exempel på, som för mig har varit mot- tiv för att hela pensionsfrågan bör tas upp till en grundlig behandling. Jag har också för avsikt att, med det bistånd som möjligen kan stå att uppdriva, åter- komma med denna fråga. I avvaktan därpå har jag för dagen avstått från att formulera en motiverad reservation, och i konsekvens därmed skall jag ock- så nu avstå från att ställa något yr- kande.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Riksdagen fattade i fjol beslut om införandet av pensionstill- skott för tiden fram till år 1978 på grundval av en utredning, som enligt si- na direktiv skulle pröva formerna för att kanalisera en pensionsförbättring till de mest behövande. Till denna kate- gori bedömdes höra sådana som inte alls eller i endast ringa utsträckning åtnjuter någon ATP.

För vår del ansåg vi att regeringsför- slaget innebar en alltför snäv begräns- ning. Man borde enligt vår mening ut- forma bestämmelserna på sådant sätt, att en större krets av pensionärer hade fått del av en reell höjning av pensio- nerna. Vi hänvisade också till att pen- sionstagare som utöver ålderspensionen fick 1 800 kr. om året i ATP, under sin aktiva tid som löntagare haft en medel- inkomst per år av brutto 12 000 kr. Vi

Pensionstillskott m. m.

ansåg oss kunna konstatera att en person i sådant inkomstläge inte på något sätt hade haft möjlighet att spara för ålderns dagar. Pensionsförbättringen borde med andra ord komma en vidare krets av pensionärer till del.

Den av oss förra året föreslagna planen för en årlig höjning av pensions-tillskotten med 4 procent i stället för från annat håll föreslagna och sedan beslutade 3 procent av basbeloppet skulle ha givit en större krets pensionärer en standardförbättring. Vi anser fortfarande detta krav vara motiverat och har därför återupprepat detta i vårt motionspar I: 408 och II: 451. Men samtidigt med en sådan höjning av procenttalet skulle de berörda pensionärerna också ha fått en kraftigare pensionsförbättring i kronor räknat. Det är två tungt vägande skäl för ett bifall till yrkandet i nyssnämnda motionspar.

Jag kan begränsa mig till en enda hänvisning. Enligt den definition som förra året gjordes inom LO — jag tror av dess ordförande Arne Geijer — av begreppet »låg-lön», skulle detta motsvara en timförtjänst av 9:65 kr., d. v. s. omkring 19 000 kr. om året, i 1969 års pris- och löneläge. Men lägg då märke till att tioårsplanen för pensionsförbättring i 1969 års penningvärde syftar till att erbjuda en garanti om 7 200 kr. för ensamstående och 12 000 kr. per pensionärspär.

Nu invänder någon att man härtill måste lägga de kommunala bostadstilläggen. Men alla ledamöter i denna kammar och vida kretsar utanför densamma vet mycket väl att pensionären på en mängd platser i vårt land tyvärr inte får ett bostadstillägg som motsvarar den faktiska hyreskostnaden. Vederbörande får då ta av pensionen för att klara av hyran. Är det en tillfredsställande målsättning för en tioårsperiod att för våra ålderspensionärer låta sig nöja med en nivå så pass långt under låglönestreck? Vi anser inte det, och vi har därför i år återupprepat vårt krav. Och än mer — det är betydelsefullt att utan

uppskov bereda dem som i dag är pensionärer ett större pensionslyft än vad de har fått och kommer att få.

Vi tar även i årets motioner upp frågan om förmåner för dem som erhåller en reducerad pension. I detta avseende tycker jag att utskottet för ett formalistiskt resonemang, innebärande att relationerna mellan pensionsförmånerna inte får ändras. Varför är detta inte tänkbart? Måste de en gång för alla stipulerade relationerna vara evigt bestående? Vi lär ju i år få förslag om att förtidspension till person som har till hälften nedsatt arbetsförmåga skall vara halv pension mot för närvarande en tredjedels pension, och detta förslag kan väl väntas bli antaget. Då ändras med en gång de stipulerade relationerna. Varför inte ta hänsyn till det faktum att med gällande bestämmelser exempelvis de som i dag uppbar en tredjedels pension endast får en tredjedels pensions-tillskott, alltså 60 kr. i stället för 180 kr., vilket innebär att klyftan vidgas mellan sådana pensionstagare och dem som får full ålderspension och därmed helt pensionstillskott?

Vore det inte skäl att anlägga en sådan bedömningsgrund om vad som från behovssynpunkt kan vara motiverat? När hela anordningen med pensionstillskott är att de inte skall vara generella, alltså inte gälla alla pensionärer, utan att det är de sämst ställda som skall få denna, jag citerar »kanaliserade standardförbättring», borde väl när det gäller de handikappade behovssynpunkten vara utslagsgivande. Nu skriver utskottet att önskvärda pensionsförbättringar före 67 år, d. v. s. för de handikappade, »borde åstadkommas på annat sätt». Vilket »annat sätt» är har inte heller antytts i årets utskottsutlåtande. Man måste ifrågasätta om det inte mer eller mindre är fråga om en ogin hållning.

Jag väntar mig också i år mästrande förklaringar från utskottets talesman om bristande resurser och att resurserna inte skulle medge bifall till våra förslag. Jag tycker att gränsen för dessa

Pensionstillskott m. m.

resurser och vad de tål och inte tål är något som man från regeringshåll har exploaterat över hövan.

Jag drar mig till minnes att detta resonemang fördes också gentemot oss för något år sedan när det gällde bostadsstödet till barnfamiljer. Då vände vi oss mot att avtrappningen för detta tillägg skulle börja redan vid 16 000 kronorsnivån. Men året därpå höjde man gränsen med en tusenlapp, och nu föreslår man att den skall höjas med ytterligare en tusenlapp. Hur skulle det vara om man också i den fråga vi nu behandlar gav upp dessa fastlåsta positioners attityd och beaktade ett så pass rimligt krav som att ge förtidspensionerade oreducerat pensionstillskott? Resultatet skulle ju endast bli ett litet blygsamt kliv mot en ökad jämlikhet. Detta ord jämlikhet som är så missbrukat i många avseenden borde väl leda till en praktisk slutsats i ett så angeläget fall som detta.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till motionsparet I: 408 och II: 451 beträffande punkt 1 som gäller ändringen av 2 §. Tyvärr är jag av tekniska skäl förhindrad att yrka bifall till punkt 2 i samma motionspar.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som fru Ryding säger att de yrkanden som förts fram i denna motion och som behandlas i detta utskottsutlåtande är en upprepning av de förslag som framfördes förra året, då riksdagen antog förslaget om pensionstillskott. Jag anser det därför inte nödvändigt att upprepa alla de argument som framfördes vid förra årets ganska långvariga och ingående debatt i denna fråga.

För att först säga några ord till fru Ryding vill jag börja med att framhålla att tillkomsten av pensionstillskotten var en mycket betydande reform som innebar en avsevärd förstärkning för de pensionärer som har liten eller ingen ATP. Nu önskar vänsterpartiet kommunisterna en snabbare utbyggnad av des-

sa pensionstillskott, och det kan man ju i och för sig förstå. Det skulle vi alla önska om vi hade de ekonomiska möjligheterna. Jag tror inte det skulle vara svårt att i denna kammare komma överens om vilka reformer man skulle vilja genomföra, men det blir betydligt svårare när man tvingas att ta hänsyn till befintliga resurser.

Det är inte så svårt att räkna upp önskemål på pensionsområdet, vilka i och för sig skulle vara motiverade; reformviljan bland riksdagens ledamöter är mycket stor på detta område. Nu vet man också att en hel del kommer att ske. Vi har snart att emotse förslag på vissa punkter, och andra saker, vilka jag inte närmare skall gå in på, är under utredning.

Det tråkiga med dessa önskemål om reformer är att de alla kostar pengar. Förslaget från vpk om förbättringar av pensionstillskotten skulle kosta 151 miljoner kronor enligt motionärernas egna beräkningar. Det är inte någon direkt billig reform. Därför gäller det att vara tillräckligt realistisk så att man inser att en prioritering och en avvägning måste ske inom ramen för våra resurser. När nu riksdagen så sent som i fjol beslöt om de pensionstillskott som nu åter diskuteras, ansåg man att det var en lämplig avvägning. Utskottet anser därför att det i år inte finns anledning att inta en annan hållning. I konsekvens därmed har motionsyrkandet avstyrkts.

Förslaget om att pensionstillskotten skulle utgå med oförändrat belopp till alla pensionärer, d. v. s. även till dem som inte har full folkpension, var uppe förra året, då det avslogs av riksdagen. Jag tror inte att det vore så lyckligt att nu börja laborera med de reducerade pensionstillskotten. Det har ansetts nödvändigt att skära ned dem för att inte rubba balansen mellan de olika förmånerna. Dessa förmåner bygger på försäkringstekniska bedömanden, och jag tror inte att det kan kallas ett mästrande talesätt, om man framhåller vad som egentligen ligger till grund för beräk-

Pensionstillskott m. m.

ningarna. Meningen är att ett förtida uttag lika väl som ett uppskjutet uttag av dessa förmåner skall vara egalt för pensionären från ekonomisk synpunkt. Önskvärda förbättringar bör åstadkommas på annat sätt än genom en ändring av dessa regler. Fru Ryding klandrar utskottet för att det inte anvisat några sådana regler, men i detta sammanhang har vi haft att behandla motionerna och naturligtvis hållit oss till dem.

Det yrkande som framförts av medlemmar av moderata samlingspartiet, bland dem herr Carlshamre, är — så vitt jag kan förstå — en upprepning. I varje fall sammanfaller det med det gamla havererade högerförslaget om att löntagarnas pengar i AP-fonderna skall användas även till förbättring av folkpensionärernas standard. Jag tycker att herr Carlshamre fortfarande hänger fast vid denna idé, vilken dock inte kan delas av andra lagutskottet.

I och för sig är det glädjande att herr Carlshamre är mån om folkpensionärerna. Alla vet vi att många av dessa har det knappt. Som jag tidigare sade skulle det vara önskvärt om man kunde förbättra deras standard snabbare. Men vi tycker inte att det bör ske genom att ta pengar från AP-fonderna, som ändå är löntagarnas pengar. Det vore principiellt felaktigt, och det är inte någon större skillnad om man nu lånar dessa pengar. Samhällsekonomiskt blir det i varje fall inte någon skillnad, eftersom AP-pengarna används för andra nyttiga och nödvändiga ändamål. Det är antagligen dessa synpunkter som är orsaken till att herr Carlshamre i dag inte har annat än en blank reservation och inte heller har framställt något yrkande.

Herr Carlshamre hävdar att det finns pengar i fonderna. Ja, visst gör det det. Det finns ganska mycket pengar i dag, men vi får komma ihåg att relationen mellan till fonderna inbetalade avgifter och utbetalade pensioner undan för undan förändras, allteftersom vi växer in i systemet. Jag har för inte så länge sedan sett en beräkning, som visar att

3 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 12*

avgifter och utgifter skulle balansera varandra år 1990. Därför tror jag att det skulle vara ganska olyckligt att nu börja reducera pensionsfonderna. Det måste ju finnas ett kapital bakom försäkringarna. Vi kan få låga konjunkturer; vi vet praktiskt taget inte alls vad som kan hända i den oroliga värld som vi lever i.

Liksom andra lagutskottets majoritet anser jag att vi bör hålla fast vid principen att folkpensionerna och de till dem knutna pensionstillskotten skall finansieras genom ett gemensamt åtagande över våra skatter. Herr Carlshamre säger också själv att vi gemensamt bör åta oss de ökade bördor som är nödvändiga för att pensionärerna skall få det bättre. Det bör vi i så fall göra över skatterna i stället för att börja laborera med AP-fonderna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag börjar bli riktigt orolig för löntagarnas pengar. Om man som herr Fredriksson sätter likhetstecken mellan att låna pengar och att ta pengar, lär det inte finnas mycket kvar, ty såvitt jag vet lånas alla pengar i AP-fonderna ut; i varje fall är det meningen. Om det skulle betyda att de är försvunna, är det illa ställt för löntagarna. Herr Fredriksson menar väl inte möjligen att svenska staten skulle vara en mindre solvent låntagare än alla de andra som lånar pengar ur AP-fonderna? Inte skulle väl pengarna vara försvunna därför att statsverket för pensionsändamål lånade ur fonderna?

Herr Fredriksson talar om det havererade gamla högerförslaget och åsyftar dåvarande högerpartiets förslag år 1964 om just sådana här pensionstillskott — ett förslag som lustigt nog arbetade med samma belopp som det som fem år senare blev riksdagens beslut. Jag håller gärna med om att för-

Pensionstillskott m. m.

slaget är havererat i den meningen att det, när det till sist genomfördes, blev ett väsentligt sämre förslag, dels på det sättet att det kom fem år senare, dels på det sättet att uppbyggnadstiden blev tio år i stället för tre, som dåvarande högerpartiet tänkte sig redan 1964. Vill man kalla det ett haveri så gärna för mig. Vi är naturligtvis tacksamma för att vi till slut ändå fick något gehör för detta förslag från 1964.

Sedan argumenterar herr Fredriksson såvitt jag förstår emot sig själv. Han påpekar att anspråken på AP-fonderna för pensionsändamål nu stiger år från år, efter hand som pensionssystemet byggs ut. Självfallet är det så. Förhållandet mellan inbetalade avgifter och utbetalade pensioner förskjuts, och herr Fredriksson har kanhända rätt i att en svängningspunkt nås någon gång omkring 1990. Sannolikt kommer dock den punkten att flyttas långt framåt i tiden, om vi någonsin når den. Om vi emellertid räknar statistiskt med nuvarande inbetalningstakt och med ett löneläge, sådant som man i dag kan ge prognos på, kanske vi når en svängningspunkt. Men det är ju det som är så bra, herr Fredriksson. Med mitt förslag skulle man i dag ställa relativt stora anspråk på fonderna, men de skulle sedan successivt minska år från år fram till ganska precis år 1990. Och vid den tiden, år 1990, är de yngsta i den grupp det gäller 95 år. De flesta av de äldre i gruppen bör då enligt naturens ordning ha upphört att uppbära pensioner. Det är riktigt, och det har jag sagt tidigare, att det tillkommer nya i denna kategori, men de är försvinnande få jämfört med den miljon pensionärer som vid ATP-systemets ikraftträdande var för gamla för att få vara med. Där är den stora mängden och de stora pengarna. De människor som nu kommer med i systemet och inte kommer upp till tröskelnivån, i dagens penningvärde 1 800 kronor, är få. Jag är helt övertygad om att 1990 eller senare skulle stats-

kassan orka med att själv bära de kostnaderna om ATP-systemet inte klarar dem.

I och för sig tycker jag att det är ett utmärkt system där två utvecklingslinjer neutraliserar varandra: sjunkande anspråk från pensionstillskottens sida och stigande anspråk från de reguljära ATP-pensionernas sida. Det går utmärkt ihop, och man behöver inte vara så ängslig.

Vi är så vana att resonera på det sättet: Detta förslag — vad det än gäller — hade vi uppe till behandling förra året, och det finns inget skäl att ändra den då intagna ståndpunkten. Det är alla utskotts vanliga sätt att skriva — jag har själv varit med om att göra det vid många tillfällen. Men det är naturligtvis litet fattigt. Att inte ha funnit skäl att ändra sitt ställningstagande innebär nämligen att man inte heller behöver ange något skäl för att inte ändra sitt ställningstagande.

Jag försökte i mitt första anförande att utan att bli alltför utförlig hävda att det sedan ärendet behandlades förra året har tillkommit nya omständigheter vilka kunde göra det motiverat att ta itu med det en gång till. Detta hävdar jag fortfarande. Jag nämnde förslaget om individuell beskattning och som en rimlig konsekvens därav individuella pensioner. Man kan också, vilket fru Ryding var inne på, peka på de stigande bostadskostnaderna som utan tvivel, det vet vi, i varenda kommun — bortsett från en del stora, rika kommuner som i praktiken betalar hela bostadskostnaden för de flesta pensionärerna — gör att allt fler pensionärer för snart sagt varje månad som går måste ta en större bit av själva grundpensionen och lägga till det bostadstillägg som blir alltmer otillräckligt. Därmed sjunker standarden. Kommunerna har inte resurser för att hålla undan för bostadskostnadernas stegring. Varenda människa som sysslar med dessa frågor i kommunerna vet att det för-

Pensionstillskott m. m.

håller sig på det sättet för troligen hundratusentals pensionärer.

Vi kan peka på andra ting också. Vi känner alla på oss att vi står inför en mycket påfrestande situation med risk för betydande prisstegringar och ett sjunkande penningvärde. Vi vet också alla sedan tidigare att de som drabbas hårdast i en sådan situation är de som har det sämst, och det är bl. a. just pensionärerna. Vi har visserligen ett system med indexreglering för att försöka hålla undan för prisstegringarna, men det räcker inte — långsamt urgröps det faktiska värdet. Dessutom släpar index alltid efter. Det behövs inte mycket för att en pensionärs ekonomi skall komma i olag. Det är inte fråga om tusenlappar, inte ens hundralappar — det är fråga om tiotusentals kronor i månaden för att den ekonomin skall komma ur balans. Så visst har det tillkommit omständigheter som gör att man kunde fundera över frågan en gång till. Och, herr talman, vi kommer att fundera över den och återkomma vid första tillfälle.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte finna att moderata samlingspartiet har vunnit något gehör för det gamla högerförslaget att överföra löntagarnas pengar i AP-fonderna till folkpensionärerna.

Visst är prisstegringarna besvärande, särskilt för folkpensionärerna. Men man får ändå inte glömma att dessa garanteras kompensation för prisstegringarna på grund av att folkpensionerna är knutna till prisindex. Även de ökade bostadskostnaderna, som herr Carlshamre talade om, tar man hänsyn till när man gör upp indexserierna. Man kan säga att folkpensionärerna har sin garanti i detta indexsystem, och därtill har de fått dessa pensionstillskott.

Jag är litet förundrad över vad herr Carlshamre sade i sitt första anförande när han talade om en viss cynism i detta förslag och gjorde gällande att folk-

pensionärerna skulle ha uppfattat det som negativt eller som en försämring för dem. Jag har också en hel del kontakt med folkpensionärerna, och jag har inte träffat någon som sett på pensions-tillskotten på detta negativa sätt, utan de flesta har ändå tyckt att detta är en bra reform, en reform som många folkpensionärer hälsar med glädje.

Sedan är det alldeles riktigt som herr Carlshamre säger, att det är så många som kommer att bli så gamla att de inte har så stor glädje av de förbättrade förmånerna — det är ett faktum som man må beklaga hur mycket man vill men som det är svårt att göra någonting åt. Det är bara synd att moderata samlingspartiet inte tänkte på det när vi behandlade frågan om ATP; då var man inte med på att införa några som helst förbättrade pensionsförhållanden för den stora massan löntagare.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om herr Fredriksson har glömt allt som hände i samband med ATP-reformen, så lär vi väl inte ha tid att undervisa honom om det i dag. Mig veterligt fanns det inget parti och ingen ledamot av riksdagen som den gången förordade någonting som låg i närheten av det referat som herr Fredriksson nu gav, nämligen att det skulle vara ett oförändrat pensionssystem eller att svenska folket inte skulle ha pension. Men jag tror, herr talman, att det är meningslöst att ta upp den historiska debatten i dag. Det förhåller sig bara inte på det sättet utan exakt tvärtom — det är inte så ovanligt att det gör det!

Visst väger man in bostadskostnaderna i indexserien. Jag kan tala om för herr Fredriksson att vi i min hemkommun, Kungälv, håller på att pressa upp taket för det kommunala bostadstilläget från 2 100 till 3 000 kronor. Det är min kollega Evert Svensson och jag som drivit detta, och det är med stor och lättförstådd tvekan från övriga

Pensionstillskott m. m.

kommunalmäns sida som man tar det steget; vi har egentligen inte råd, och det krävs en mycket hård prioritering för att åstadkomma detta. Och — något som är mer bekymmersamt — kommunerna som ingår i blocket har bostadstillägg med tak på 600 och 700 kronor. Hur vi gemensamt skall orka upp till 3 000 kronor med dem om något år vet jag inte riktigt, men vi skall försöka att klara det. Det är också alldeles nödvändigt, ty det har blivit väldiga skillnader mellan verklighet och teori när det gäller pensionärernas bostadskostnader. Det som vägs in i indexserien räknar vi möjligen i procent men snarare i promille av den verkliga kostnadsökningen. Det som verkligen kommer fram som tillägg till pensionärerna förslår inte på något sätt. Här har vi återigen en av de stora orättvisorna, att man på grund av den olika bärkraften i kommunerna har så olika förmåner beroende på var man råkar bo. En del av detta kommer att bli bättre i kommunreformens hägn, men långt ifrån allt. Vi kommer att få många storkommuner som inte ens i sitt utvidgade skick rår med den här uppgiften fullt ut som det skulle behövas.

Självfallet är allt detta prioriteringsfrågor. Det finns ingen i denna kammare som inte är medveten om det, och visst håller jag med herr Fredriksson om att det knappast finns någon människa som inte gärna skulle vilja vara med om att förbättra förmånerna för pensionärerna liksom för andra stödbehövande grupper i samhället. Det är en fråga om prioritering, och jag har uppenbarligen prioriterat detta bekymmer något högre än herr Fredriksson — det förefaller så. Jag sätter detta väldigt högt på listan — jag skulle nästan vilja säga högst — av det som det är angeläget att klara nu.

Sedan vill jag bara — det var närmast därför jag begärde ordet fast jag nu höll på att glömma det — förklara uttrycket »ett omedvetet drag av cy-

nism» som jag använde när jag försökte återge en stämning bland pensionärer såsom jag har upplevt den. Det är nog ändå inte så — i varje fall är det inte min erfarenhet — att man allmänt bland pensionärerna upplever det nya systemet med pensionstillskott som någon stor förbättring. Den uppfattning jag får när jag talar med de berörda människorna är att vi visserligen åstadkommit en blygsam förbättring för en grupp, låt vara en stor grupp, pensionärer, men man finansierar den genom att de andra pensionärerna, de som råkar ha en ATP på 1 800 kr. eller mer, får avstå från det årliga standardtillägg som de räknat med att de skulle få. Jag vet att de har fel; riksdagen hade aldrig lovat några fortsatta allmänna standardtillägg, men så upplever man det faktiskt. Pensionstillskotten innebär en fortsättning av en tidigare inledd förbättring för en begränsad grupp pensionärer och ett utblivande av dessa tidigare förbättringar för resten av pensionärerna.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar bara att herr Carlshamre inte har prioriterat denna fråga så högt att han ställt något yrkande, vare sig i utskottet eller i kammaren. Men i konsekvens med den energi han har utvecklat borde kanske ett yrkande i någon form ha ställts i denna debatt.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det står herr Fredriksson fritt att yrka bifall till motionerna om han så önskar. Jag har motiverat varför jag inte gör det i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete

dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som för-
anleddes av bifall till yrkandet under
punkten 1 i motionerna I: 408 och II:
451; och biföll kammaren utskottets
hemställan oförändrad.

§ 20

Föredrogs vart efter annat andra lag-
utskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner om
ersättning från sjukförsäkringen för
s. k. merprestationer, m. m., och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med anhållan om riksdag-
ens yttrande angående vissa av In-
ternationella arbetsorganisationens all-
männa konferens år 1969 vid dess fem-
tiotredje sammanträde fattade beslut.

Kammaren biföll vad utskottet i des-
sa utlåtanden hemställt.

§ 21

Rätt till en längre sammanhängande
ledighet från arbete

Föredrogs andra lagutskottets utlä-
tande nr 16, i anledning av motioner
om rätt till en längre sammanhängan-
de ledighet från arbete.

Andra lagutskottet hade behandlat
två till lagutskott hänvisade motioner,
I: 852 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 1025
av fru *Nettelbrandt m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande,
hade hemställts, »att riksdagen i skri-
velse till Kungl. Maj:t måtte begära ut-
redning rörande möjligheterna att inom
ramen för den allmänna försäkringen
eller annorledes ge enskilda individer
rätt att under den aktiva levnadsperi-
oden åtnjuta längre sammanhängande le-
dighet i form av sabbatsperioder».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 852 och II: 1025 icke
måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Ham-
rin-Thorell*, herr *Axelsson* och fru *Fræn-
kel* (samtliga fp), vilka ansett att ut-
skottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motio-
nerna I: 852 och II: 1025 måtte i skri-
velse till Kungl. Maj:t hemställa om
utredning angående möjligheterna att
inom ramen för den allmänna försäk-
ringen eller annorledes ge enskilda in-
divider rätt att under den aktiva lev-
nadsperioden åtnjuta längre samman-
hängande ledighet i form av sabbatspe-
rioder.

Utskottets hemställan föredrogs; och
anförde därvid:

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! De motioner om möjlig-
het till längre sammanhängande ledig-
hetsperioder, som har väckts i denna
kammare och i första kammaren av ett
antal folkpartiledamöter, utgår från er-
farenheter och behov som säkert många
av oss har hört omvittnade.

Människor, kanske särskilt i medel-
åldern, talar om att de känner ett be-
hov av att studera, av att ta en paus i
förvärvsarbetet för att göra en längre
studieresa eller känner behov av någon
annan form av förnyelse.

Det finns också många som vittnar
om att det moderna samhället innehåller
vad man med ett sammanfattande
uttryck skulle kunna kalla stressfaktorer.
Motionärerna uttrycker det så här:
»Hela den moderna miljön med starka
koncentrationer till tätorter, stora bo-
stadskomplex, stora arbetsplatser, full-
proppade kommunikationsmedel, biltä-
ta gator och vägar och förorenad luft
kräver utvilade och psykiskt starka
människor för att inte skadeverkningar-
na skall bli ödesdigra.»

Mot en sådan bakgrund är det klart
att många människor önskar att någon
gång under sitt aktiva liv få ta en länge-
re sammanhängande ledighet. Det kan
även bero på familjeskäl, det kan vara

Rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete

en önskan om att förlänga den normala ledigheten i samband med barnsbörd eller något annat rent personligt förhållande.

Vi vill se denna fråga om en längre sammanhängande ledighet framför allt som en fråga om hur de ökade möjligheterna till arbetstidsförkortning och längre fritid skall utnyttjas. Just den aspekten framhölls också av arbetsmarknadsstyrelsen i dess yttrande över riksdagsmotionen år 1966, när denna fråga först aktualiserades från folkpartihåll. Arbetsmarknadsstyrelsen framhöll då att många skäl kunde anföras för en större flexibilitet i såväl fördelningen av arbetstiden under den aktiva tiden som den aktiva tidens längd. Styrelsen ansåg att de här spörsmålen förtjänade uppmärksamhet i diskussionen, bl. a. om utformningen av den allmänna försäkringen.

Det är uppenbart att samma fråga aktualiseras när man talar om en sänkning av pensionsåldern. En sådan sänkning kan förvisso vara angelägen för många människor, men andra människor skulle kanske, om man ställde dem inför detta val, säga att de hellre ville ha en sammanhängande ledighet någon gång under den aktiva perioden och i gengäld stanna kvar i arbetet litet längre vid den aktiva periodens slut. Det krav på möjlighet till längre sammanhängande ledigheter som har förts fram ligger helt i linje med den liberala uppfattningen att människorna i görligaste mån själva bör få utforma sin tillvaro.

När dessa motioner framfördes 1966 förekom en ganska omfattande remissbehandling, men jag skall här nöja mig med att citera ur TCO:s yttrande, som uttrycker ett starkt intresse för den här frågan.

»TCO anser att frågan om möjligheter för arbetstagare att under den aktiva tiden erhålla en sådan längre sammanhängande betald ledighet än semester utgör är av stort intresse. Liksom motionärerna anser TCO att frågan bör

prövas utifrån den utgångspunkten att möjligheterna till sabbatsledighet i princip inte bör begränsas till enbart vissa yrkesgrupper. Det moderna arbetslivets krav, personliga önskemål om en längre ledighet för studiesyfte eller av familjeskäl utgör exempel på motiv som kan tala för införande av sabbatsledighet. En sådan ledighet kan i och för sig konstrueras såsom omvandling av redan gällande anställningsvillkor (annan förläggning av den ordinarie arbetstiden, uttag av ackumulerad semester) eller såsom förbättring av anställningsvillkoren genom införande av en speciell form av arbetstidsförkortning eller semesterförlängning. Av vikt är att ett system för sabbatsledighet ges ett sådant innehåll att arbetskraftens rörlighet mellan olika arbetsgivare inte hindras.»

Jag har citerat ordagrant och rätt utförligt för att man inte skall göra någon annan uttolkning av detta yttrande än att TCO anser att frågan är av stort intresse. Det framgår ju av vad jag har citerat.

Samtidigt sade TCO liksom övriga arbetsmarknadsorganisationer att en utredning av frågan inte behövdes, då man ansåg att den borde lösas i första hand genom överläggningar mellan arbetsmarknadens parter.

Det har nu gått fyra år sedan denna fråga väcktes första gången, och arbetsmarknadens parter har inte ägnat frågan något djupgående intresse. Man kan naturligtvis tyda detta som att de inte anser frågan vara av så stor angelägenhet att de vill ge den prioritet, och detta är säkert en del av förklaringen. En annan del av förklaringen kan vara att om man vill att alla kategorier skall innefattas, och rörligheten inte förhindras, är det svårt att lösa frågan genom avtal endast mellan vissa organisationer. En vidare behandling skulle underlättas om det funnes ett underlag i form av en offentlig utredning, där olika aspekter på denna fråga blev belysta.

Rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete

I motionerna och i reservationen till andra lagutskottets utlåtande föreslås en utredning där man bl. a. skulle ta upp frågan om en sådan reforms kostnader, både de samhällsekonomiska aspekterna och finansieringsfrågorna. Man skulle sammanställa de arbetsmedicinska och psykologiska synpunkter som kan läggas på just behovet av sammanhängande ledighetsperioder, och man skulle även ta upp frågan om hur dessa eventuellt kan inordnas i den allmänna försäkringen och hur de skall samordnas med pensionsåldern.

Man kan inte påstå, såsom ofta görs i andra sammanhang med växlande fog, att Sverige i denna fråga ligger särskilt långt framme i utvecklingen. I andra länder har man redan för betydande kategorier av människor infört skilda former av sammanhängande ledighet. På Island kan t. ex. alla lärare efter tio års anställning få ett arbetsfritt år för studier med full betalning. Lärarna är ingen liten grupp. I USA har bilarbetarna träffat avtal om att de efter en viss anställningstid skall kunna få tre månaders ledighet vart femte år. De utgör inte heller någon liten eller någon speciellt exklusiv grupp. I Australien finns liknande beslut som gäller metallarbetare och typografer, och man räknar där med att ungefär en femtedel av befolkningen berörs av en sådan form av förlängd ledighet.

I motionerna och i reservationen framhålles att man borde undersöka möjligheterna för alla löntagare att kunna ta ut längre sammanhängande ledighet. Det går alltså inte att avfärda förslaget med att det skulle vara exklusivt och gälla någon liten redan gynnad grupp. Det vore både alltför enkelt och alltför kortsynt.

Det är naturligtvis sant, som framhållits både i utskottsutlåtandet och i reservationen, att frågan inte är omedelbart aktuell. Men jag förmodar att några av kammarens ledamöter i likhet med mig minns att det för ett par val-

rörelser sedan var ett parti som uppmanade väljarna, och förmodligen även deras förtroendemän, att »tänka framåt». En person som inte visste vilket parti det var och som — vilket jag har gjort — läste igenom protokollet från de riksdagsdebatter som under tidigare år har förts beträffande just denna fråga, skulle nog bli förvånad när han sedan fick veta vilket parti det var som lanserade detta slagord för några år sedan.

Det totala ointresse för tanken på att möjliggöra längre sammanhängande ledigheter, som har visats från de socialdemokratiska talesmännen för andra lagutskottets majoritet — trots det påtagliga intresse som åtminstone vissa löntagarorganisationer och säkert många enskilda löntagare har visat denna fråga —, tolkar jag som att man i varje fall på detta fält överlåter åt oppositionen och då i första hand folkpartiet, att tänka framåt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Som herr Romanus redan har sagt är det inte någon ny fråga som behandlas i denna motion. Liknande motioner behandlades här i kammaren 1966 och även förra året. Årets motion skiljer sig från föregående års motion så till vida att den i text innehåller drygt en och en halv sida mer, men yrkandet har begränsats till att den ledighet det är fråga om skall gälla den aktiva levnadsperioden och inte, som fallet var föregående år, under livstiden.

Herr Romanus har åberopat remissbehandlingen av detta ärende 1966, och han har citerat vad arbetsmarknadsstyrelsen och TCO sagt. Herr Romanus brukar ha en viss förkärlek för att vilja citera vad Landsorganisationen har sagt i vissa sammanhang. Han har undvikit att göra det i detta fall. Det kanske beror på att Landsorganisationen av-

Rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete

styrkte en utredning; den fann inte motivering föreligga för att företa en sådan.

Motionärerna diskuterar finansieringsfrågorna och säger att spörsmålet skulle kunna lösas exempelvis inom ramen för den allmänna försäkringen. Det är riktigt, som herr Romanus sade, att andra lagutskottet i år intar samma ståndpunkt som föregående år. Jag vill nämna att behandlingen i utskottet tog mycket kort tid. Utskottet har inte funnit något som helst skäl att ändra sin tidigare intagna ståndpunkt i denna fråga.

I den reservation som är fogad till utskottets utlåtande anförs att denna sabbatsledighet från ordinarie arbete är motiverad dels av stressen i arbetslivet, dels av behovet av att få ledighet för vuxenutbildning. Det sägs också i reservationen att man i allt flera länder infört möjligheter till långledighet av det slag som åsyftas. Man exemplifierar det i motionen med att nämna en del grupper i Island, i USA och i Australien. Vad beträffar det amerikanska exemplet är det fråga om ett avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Herr Romanus säger här att Sverige inte är särskilt långt framme i detta avseende. Nej, herr Romanus, men annars kanske Sverige ligger rätt långt framme på sociallagstiftningens område. Jag kan som exempel ta semesterlagstiftningen i Sverige jämförd med förhållandena på detta område i de länder som har exemplifierats i motionen och av herr Romanus betecknats som föregångare.

Vi har i vårt land en semesterlagstiftning som ger alla rätt till fyra veckors semester. Det har tagit oss många år att komma dit. Enligt semesterlagstiftningen i Australien är man berättigad till 18 dagars semester; det är alltså en väsentlig skillnad mot förhållandena i Sverige. På Island har man tre veckors semester, och i Storbritannien två veckors grundsemester; i USA har man en veckas grundsemester, två vec-

kors semester efter fem års anställning och fyra veckors semester efter 25 års anställning. Jag förstår mycket väl stål-arbetarna och bilarbetarna i USA som genom förhandlingar har försökt att förbättra sin semester, när man har en sådan lagstiftning på detta område.

Det är riktigt att det förekommer stress i arbetslivet och att det i samband därmed finns många problem. Att de problem som herr Romanus tar upp finns betvivlar jag inte och det gör inte heller utskottet. Men dessa problem kanske bör lösas på annat sätt. Stressen i arbetslivet skall exempelvis tas upp i samband med behandlingen av frågorna om arbetsmiljön, arbetarskyddet och över huvud taget hur en svensk arbetsplats bör se ut. Det är frågor som är mycket väsentliga; och kanske de krav som här har ställts och de problem som man här har pekat på hellre bör tas upp i samband med lösningen av dessa frågor och även i samband med frågan om arbetstakten och över huvud taget lönesystemet. Jag tror att vi skall försöka komma till rätta med nu ifrågavarande krav på ett annat sätt än genom att tillmötesgå motionskravet.

Vad sedan beträffar vuxenutbildningen är den ju nu särskilt aktuell, och det har gjorts en hel del på det området. Landsorganisationen har givit ut en vuxenutbildningsrapport vari det bl.a. framhålls följande: »Dessa frågor torde i allmänhet kunna inrangeras i avtalsförhandlingar och bör där ägnas uppmärksamhet. Om så inte är möjligt bör lagstiftning tillgripas på samma sätt som skett med värnpliktstjänstgöring och havandeskapsledighet. För kommunerna och staten gäller som tidigare att de bör föregå med gott exempel.» Lön- och tagarorganisationerna vill alltså först pröva spörsmålet avtalsvägen. Det är inte bara fråga om att ordna en ledighet för människor, utan det gäller också att ge dem ekonomiska möjligheter att utnyttja densamma. Beträffande vuxenutbildningen måste vi få ett

Rätt till en längre sammanhängande ledighet från arbete

studiesocialt stöd som möjliggör för vederbörande att utnyttja en ledighet för studier och detta med den anställningstrygghet som kan anses rimlig. Det pågår också utredningar som ser över detta problem.

Herr Romanus sade litet föraktfullt att det inte rör sig om någon exklusivitet vilket gjorts gällande på visst håll. Jo, herr Romanus, jag vågar påstå att det i dagens samhälle med den debatt och de problem som är aktuella verkligen är fråga om en exklusivitet. Han sade att arbetsmarknadens parter inte hade ägnat de här frågorna något intresse sedan remissutlåtandena lämnades år 1966. Han angav delvis själv motivet genom att säga att det i viss mån kan ha berott på att man velat prioritera andra frågor. Herr Romanus har alldeles rätt i detta. Jag tror inte att den svenska löntagaren vill lösa de problem som tagits upp i motionerna på det sätt motionärerna och reservanterna avsett. Från fackligt håll föreligger inget som helst krav på utredning om en längre sammanhängande ledighet, och jag tror att herr Romanus skulle finna en mycket oförstående publik om han vände sig till fackföreningsrörelsen — både TCO och LO — och sade att det här vore ett krav som måste prioriteras i dagens samhälle.

Det framhålles att det bara rör sig om en utredning, men jag tror att man först bör utreda och lösa andra frågor. Våra utredningsresurser skall inte behöva tas i anspråk för sådana här ganska verklighetsfrämmande saker.

Herr Romanus yttrade vidare att ett visst parti under valrörelsen för några år sedan hade en slogan som gick ut på att man skulle tänka framåt, och han menade att man i det här fallet inte gjorde det. Med anledning härav vill jag till sist säga herr Romanus att socialdemokraterna, centerpartisterna och moderaterna varit helt överens i utskottet, och jag tror inte att någon av oss kan beskylldas för att inte ha

tänkt på medborgarnas bästa.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag citerar naturligtvis Landsorganisationen när jag anser att den har sagt någonting klokt, och självfallet kommer jag att fortsätta med det.

Det stycke ur ett vuxenutbildningsprogram som fru Sigurdsen citerade skulle jag själv mycket väl kunnat citera om jag hade haft det tillgängligt. Enligt min mening gav det närmast stöd åt vad jag anfört. LO framhåller ju att man i första hand vill reglera de här frågorna genom avtal, och om detta inte lyckas skall man tillgripa lagstiftning. Detta strider ju inte alls mot vad som sägs i motionerna och i reservationen. Vi önskar en utredning, och organisationerna kan vid sina förhandlingar ha nytta av utredningsmaterialet. Det är ingen nyhet att det kan gå till på det sättet.

Naturligtvis anser jag inte att rätten att en eller ett par gånger under den aktiva tiden ta ut en längre sammanhängande ledighet skulle vara någon lösning på stressproblemen. De skall naturligtvis angripas på annat sätt. Det är vi helt ense om. Jag har heller aldrig antytt något annat. Vad jag sade var att många människor i dagens samhälle kan känna behov av en sammanhängande ledighetsperiod, bl. a. mot den bakgrund jag angav. Det är något helt annat.

Det är inte jag som föraktfullt talar om exklusivitet i detta sammanhang, fru Sigurdsen, utan det är i kritiken av detta förslag, som man har uttryckt sig föraktfullt och sagt att här gäller det bara en liten grupp o. s. v. Fru Sigurdsen sade också att om man tog upp och diskuterade denna fråga i en löntagarorganisation, t. ex. i LO eller TCO, så

Rätt att avlägga prov för körkort med automatväxlad bil

skulle man möta en oförstående publik. Ja, det skulle man möjligen göra, om man sade att detta är någonting som skall prioriteras i dag, men det är ingen som säger det. Om man däremot när frågan tas upp säger att detta är en utvecklingslinje för framtiden, så möter man ingen oförstående publik. I varje fall har man inte gjort det då frågan tagits upp i exempelvis TCO och inte heller när förslaget har refererats offentligt. Tvärtom har då också en del framstående socialdemokrater och företrädare för LO sagt att detta är en tanke som kan bli viktig för framtiden.

Jag vill inte påstå att folkpartiet har monopol på framsynhet, även om det kan verka så när man studerar andra lagutskottets förevarande utlåtande. Det finns också en och annan framstående socialdemokrat som har samma synpunkter. Så har t. ex. justitieministern i TCO-tidningen sagt följande: »Tanken på en längre sammanhängande ledighet är en av mina gamla käpphästar. — — — Idén om en längre ledighet har förekommit på senare tid i en rad diskussioner om arbetsmarknadstekniska frågor, och jag tror att systemet kommer att bli verklighet inom inte alltför avlägsen framtid.»

Det är beklagligt att justitieministern inte har haft större framgång med dessa tankar inom andra lagutskottets socialdemokratiska besättning, men jag vill ändå önska honom lycka till. I vilket fall som helst kommer inte vi att sluta med att tänka framåt, utan vi återkommer. Det är riktigt att utskottet denna gång inte har funnit skäl att ändra sin ståndpunkt, men jag är övertygad om att utskottet så småningom kommer att finna de skälen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Herr Romanus begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Romanus begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 25 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motion om slopande av taxeringsbevis vid ansökan om lagfart.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Rätt att avlägga prov för körkort med automatväxlad bil

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner om rätt att avlägga prov för körkort med automatväxlad bil.

Upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr POLSTAM (cp):

Herr talman! Det kan kanske tyckas att denna fråga inte är särskilt väsentlig i jämförelse med många andra stora spörsmål, som riksdagen har att ta ställning till. För en grupp människor är den emellertid tillräckligt väsentlig.

Utskottet har behandlat frågan välviligt men ändå inte kunnat tillstyrka motionen. Man hänvisar till den gamla uppfattningen att behandlingen av växellåda, koppling och gaspedal är väsentliga detaljer i bilkörning. Denna uppfattning delas inte av alla berörda parter, och Sveriges trafikskolors riksförbund har i en offentliggjord skrivelse till trafiksäkerhetsverket framhållit att hindren för avläggande av prov med automatväxlad bil bör undanröjas. Förbundet är liksom motionärerna inne på tanken på en begränsning av körkortets giltighet enbart till framförande av automatväxlad bil, således en ordning liknande den som nu gäller för vissa handikappade. Denna ordning skulle kunna gälla preliminärt i avvaktan på en definitiv lösning.

Ett bilkörkort gäller i dag för framförande av personbil, lastbil, omnibus, motorcykel och traktor, trots att majoriteten av alla körkortsinnehavare lärt sig köra med personbil och inte har någon erfarenhet av att exempelvis köra motorcykel. Speciellt att framföra tung motorcykel skulle för åtskilliga människor vara ett direkt vådligt företag och är för många körkortsinnehavare en synnerligen svår för att inte säga i vissa fall omöjlig uppgift. Mot bakgrunden av ett sådant exempel framstår motionens krav som så blygsamt att det borde ha kunnat tillstyrkas.

Det finns personer som skulle kunna lära sig köra bil men som har svårt för att — eller inte kan — synkronisera alla faktorer vid körningen. Det är trafikbilden med vägmärken och andra anvisningar i trafiken, medtrafikanter

liksom styrning, koppling, växling, gasning och bromsning som kan vara besvärliga faktorer. De personer det gäller skulle emellertid mycket väl klara utbildning och körning, om bara växlings- och kopplingsmomenten togs bort. Detta borde inte vara någon omöjlighet. Varför skall man inte även på detta område ta till vara teknikens framsteg?

Utskottet har hänvisat till den undersökning som trafiksäkerhetsverket beslutat företa på detta område och har därför avstyrkt motionen.

Herr talman! Med hänsyn till denna utskottets argumentering och i hoppet att frågan kanske kommer att positivt lösas av trafiksäkerhetsverket skall jag inte ställa något yrkande. Jag har med det anförda endast velat ytterligare belysa frågan inför den undersökning som nu skall företagas av trafiksäkerhetsverket.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det är naturligtvis av de skäl herr Polstam har anført som trafiksäkerhetsverket bestämt sig för att göra en undersökning syftande till att klarlägga dessa problem och värdera de synpunkter som ligger till grund för de nu gällande bestämmelserna. I avvaktan på den undersökningen har utskottet ansett sig inte böra bifalla motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställda.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställda.

§ 24**Upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motion om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt.

Upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Bara några ord med anledning av vårt yrkande i denna motion som behandlar den s. k. kattparagrafen, 22 § i jaktlagen. Jag märker att det väcker en viss munterhet redan då man nämner paragrafen. Vi yrkar här att katt skall jämföras med hund i rättsligt avseende, mina damer och herrar. Detta vill vi ha kodifierat i 23 §.

Vi uppskattar den sympati som strömmar emot oss från utskottet. Den strömmar emot både katterna och motionärerna, märker jag. Utskottet är tydligen helt medvetet om vad som försiggår bakom kulisserna. Kattstölderna och hundstölderna runt om i vårt land tilltar mer och mer, dels beroende på att de vetenskapliga institutionerna har ett växande behov av försöksdjur, dels för att vi just fått karantänbestämmelser mellan Danmark och Sverige, som avsevärt hämmat importen av djur. Djuren har den vägen ofta gått till de vetenskapliga institutionerna. Katter och hundar är nu i stor skala föremål för ofog eller rättare sagt för uppenbar stöld. Detta kan passera då den nuvarande lagstiftningens efterlevnad praktiskt taget är omöjlig att kontrollera.

Man får väl också säga att 23 § är ytterligt orealistisk. Det kan väl inte ha varit lagstiftarens mening att så snart en katt kommer utanför trädgårdsgrinden — och vilken katt gör inte det — tillåta jakträttsinnehavaren och hans folk att lägga embargo på katten. I så fall är katten det mest fredlösa djur som finns. Den har inte ens som andra djur rätt att ta igen sig mellan bestämda jaktperioder.

Utskottet är medvetet om den skumma trafik som pågår för att förse institutionerna med försöksdjur. Men likväl anför man att lagen ger ett skydd mot illegalt upptagande och försäljning. Man talar också om de sju dagarna som skall passera innan institutionerna får

nyttja djuren och man menar då att djurägarna har möjlighet att återfå sina djur. Det låter sig sägas men är ganska orealistiskt med tanke på vårt vidsträckta land.

Vi tycker att det är en god lösning att sammanföra katt och hund i 23 §. De representerar samma värde i många fall. De är lika mycket omtyckta och ställer till lika mycket ofog. Det är rätt underligt att om hunden kommer in i grannens trädgård kan man inte göra så mycket åt det men en katt kan man ta livet av. Hunden är väl ändå något farligare än katten. Man inser att den skumma trafiken pågår men hänvisar samtidigt till att lagen ger skydd. Uppenbarligen ger inte lagen något skydd, eftersom trafiken pågår. Detta borde man erkänna.

Det finns emellertid andra sätt, på vilka man kan tackla denna fråga. Jag tänker härvidlag på möjligheten att auktorisera uppköpare som förser de vetenskapliga institutionerna med blivande försöksdjur. Det är emellertid en annan fråga, och jag får väl återkomma i nästa omgång med denna angelägenhet. Jag skall inte besvara kammararens ledamöter med att ställa något yrkande om bifall till min motion utan ber bara att få komma tillbaka.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Herr Werner känner sig överväldigad av den sympati som slår emot honom från utskottets sida. Jag kan försäkra att denna sympati i så fall mera gäller herr Werners person än innehållet i själva motionen.

Vi tar naturligtvis inte miste på den känsla för djuren som herr Werner vid upprepade tillfällen ådagalagt i riksdagsdebatterna. Vi vänder oss bara mot hans sätt att argumentera. Ibland har det enligt min mening nästan snudd på hyckleri.

Det finns väl ingen här som inte har fullt klart för sig att katten är ett högst oskyldigt djur så länge man håller den inlåst i bostadshus och ekonomibyg-

Upphävande av rätten i vissa fall att döda annans katt

nader. Men när katten kommer ut på egen hand i markerna är den farlig för allt levande den över huvud taget rår på. Det är inte med hänsyn till vad katten betyder för åldringar, invalider och barn som vi i utskottet har bedömt frågan. Bedömningen har skett med hänsyn till de skador katten vållar allt småvilt i markerna.

Herr Werner kan naturligtvis invända att det fördenskull inte är nödvändigt att döda katten. Man kan ju fånga in den. Men jag skulle vilja ge bra många kronor för att få se herr Werner försöka infånga en halvt förvildad katt. Det vore säkert värt sitt pris. Det är helt enkelt ett hopplöst företag. Men det är inte bara fråga om förvildade katter utan om alla dem, som strövar fritt omkring på markerna. Katten gör då rent hus i fågelkullar och harkullar. Vilket som då är djurvänligast blir en avvägningsfråga: att försöka skydda småviltet eller katten. Man blir då tråkigt nog tvingad att offra katten för att värja livet på småfåglar och annat vilt. Man måste ha något praktiskt grepp för att tackla dessa frågor. Den argumentering som herr Werner använder såsom skäl för att avskaffa 23 § anser vi i utskottet inte vara bärande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag hör herr Grebäck ångrar jag nästan att jag inte yrkade bifall till motionen. Jag tycker inte riktigt om att man skämtar med dessa ting, de är litet för allvarliga.

Måhända är jag en hycklare, herr Grebäck, men i så fall har jag en broder i herr Grebäck, som talar om att sympatin strömmar mot mig. Det var väl ändå inte riktigt sant! Vi kan nog ta varandra i handen när det gäller hyckleri.

Visst vet jag att katten är farlig, herr Grebäck, men jag vet också att människorna är värre och det är egentligen

dem jag är ute efter med min motion. Det borde även herr Grebäck begripa. Vi önskar att på något sätt kunna stävja den kriminalitet som frodas trots att vi har officiell lag på området. Det är denna kriminalitet vi vill åt. Vad vi vill åt är just att folk stjäla andras katter och hundar för att förpassa dem till de vetenskapliga institutionernas experiment.

Kanske jag får tillfälle att visa min förmåga att fånga katter, herr Grebäck. Den är precis lika stor som herr Grebäck's förmåga att fånga en arg schäfer. Försök med det!

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar givetvis herr Werner för hans inbjudan och lovar att jag skall infinna mig.

Det är inte min mening att skämta bort denna fråga. Om kammaren uppfattar mina ord som ett skämt gäller det i så fall herr Werner och hans sätt att argumentera.

Jag har svårt att förstå skälet till att man skulle förbjudas att skjuta en katt ute i markerna — märk att den rätten bara gäller utanför tomtgräns — där den kan göra stor skada på det vilda. Det är ju fråga om att rädda livet på småfåglar, harungar o. s. v. Man måste väl se en smula praktiskt på denna fråga och inte röra sig i en idealvärld som inte existerar. Jag får nästan en vision av Guds gröna ängar, där vargen och lammet och katten och småfågeln leker tillsammans och där herr Werner är den gode herden.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Det är inte min avsikt att säga någonting som lockar kammaren till skratt. Jag håller med herr Werner i så måtto att det naturligtvis är ett oskick att folk här i landet fångar katter för att förse vetenskapen med försöksdjur, men det problemet skall väl kunna klaras på annat sätt, t. ex. genom särskild uppfödning av försöksdjur.

Jag begärde ordet därför att jag hör-

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

de herr Werner säga, att han vet att katten är farlig. I motionen har han däremot skrivit att »det är allmänt känt att en tamkatt är en hopplöst usel fågeljägare och således även i det avseendet synnerligen oförarglig». Herr Werner uttrycker alltså en mening härifrån talarstolen och skriver motsatsen i sin motion.

Naturligtvis kan man fylla sitt riksvårdande värv här i riksdagen på olika sätt, även om det ibland kan se litet enkelt och smått ut. Jag måste hålla med utskottets ordförande om att katten är en dubbelnatur. Den ser snäll ut när den ligger inne på sängen, men den blir ett vilddjur när den kommer ut i markerna, där den kan leka i timtal med småfåglar innan döden befriar dem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Bara ett sista ord! Herr Börjesson i Glömminge citerade alldeles riktigt vad jag skrivit om tamkatter, men det finns också andra katter, t. ex. sådana som av oförståndiga människor lämnas kvar vid sommarstugor och blir halvt förvildade. Självfallet måste de sägas vara farliga för andra djur.

Jag vill poängtera att själva tanken i motionen är mycket allvarlig. Avsikten är ju att stävja den kriminalitet som frodas under sken av lag och rätt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat

två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 119 i första kammaren av herrar *Wirtén* och *Skårman* samt nr 130 i andra kammaren av herr *Tobé m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till komplettering av miljöskyddslagen av innebörden

1. att tillståndsplikt införs beträffande vägar och flygplatser,

2. att minimireglerna för utsläpp av avloppsvatten från vattenklosett eller tätbebyggelse omfattar krav på minst biologisk rening, samt

3. att en tidsplan fastställs för övergång till biologisk rening vid redan befintliga reningsverk».

Utskottet hade vidare behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, nr 415 i första kammaren av herr *Bohman m. fl.* och nr 459 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om a) att förslag till riksplan angivande högsta tillåtna immissionsgränser för olika delar av vårt land förelägges riksdagen för godkännande, b) skyndsamt utredning av frågan rörande en samordnad och effektiv kontroll av tillämpningen av gällande föreskrifter rörande miljövården».

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 119 och II: 130, såvitt avsåge tillståndsplikt i fråga om vägar och flygplatser, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 119 och II: 130, såvitt avsåge rening av avloppsvatten från vattenklosett eller tätbebyggelse m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 415 och II: 459, såvitt avsåge förslag till riksplan rörande immissionsgränser, icke måtte

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionerna I: 415 och II: 459, såvitt avsåge kontroll av tillämpningen av gällande föreskrifter rörande miljövården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid A i utskottets hemställan

I. beträffande frågan om tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen för vägar och flygplatser av herrar *Akesson* (fp), *Ernulf* (fp), *Lidgard* (m), *Tobé* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 119 och II: 130, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t anhålla att tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen infördes i fråga om vägar och flygplatser;

Vid B i utskottets hemställan

II. beträffande frågan om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse och vattenklosett av herrar *Akesson* (fp), *Ernulf* (fp), *Lidgard* (m), *Tobé* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

a. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 119 och II: 130 hos Kungl. Maj:t anhålla att riksdagen förelades förslag till bestämmelser om minst biologisk rening av avloppsvatten som härörde från tätbebyggelse i enlighet med vad reservanterna anfört;

b. att motionerna, såvitt nu var i fråga, i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Vid C i utskottets hemställan

III. beträffande frågan om förslag till riksplän rörande immissionsgränser av herrar *Lidgard* och *Hedin* (båda m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till yrkandet i motionerna I: 415 och II: 459, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t

anhålla att förslag till riksplän, vari högsta tillåtna immissionsgränser för olika delar av vårt land funnes angivna, förelades riksdagen för godkännande;

Vid D i utskottets hemställan

IV. beträffande kontroll av tillämpningen av gällande föreskrifter rörande miljövården av herrar *Lidgard* och *Hedin* (båda m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 415 och II: 459, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan rörande en samordnad och effektiv kontroll av tillämpningen av gällande föreskrifter rörande miljövården.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Den 28 maj förra året var en stor dag för miljöskyddet här i landet. Vi antog då miljöskyddslagen. Att det var en stor dag markerades också av att justitieministern inledde debatten och talade om bakgrunden till lagen.

Som motionär och ledamot av tredje lagutskottet deltog jag i debatten. I stort sett kunde jag understryka vad justitieministern hade sagt, men beträffande några frågor hade vi olika åsikter. Jag underströk särskilt justitieministerns uttalande, att han hade den förhoppningen att miljöskyddslagen skulle vara en ändamålsenlig grundval för ett fortsatt lagstiftningsarbete på miljöskyddets område — ordet »fortsatt» är kursiverat i riksdagens protokoll.

De invändningar som vi från folkpartiets sida hade förra året beträffande vissa organisations- och ersättningsfrågor anser vi att vi nu kan avstå från att resa; vi tycker att lagen bör få stabilisera sig innan sådana frågor på nytt tas upp. Men en del av de materiella reglerna vill vi påminna om,

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

och det har vi gjort i motionerna I: 119 och II: 130. De har föranlett reservationerna I vid A i utskottets hemställan och II vid B i utskottets hemställan.

Den första reservationen rör regler om tillståndsplikt i fråga om vägar och flygplatser. Det är närmast 6 § i miljöskyddslagen som vi avser. Enligt denna undantas och särbehandlas flygplatser och vägar, som prövas i särskild ordning, då det gäller att avstänga dem från användning som kan drabba andra företag. Vi förordar också att sådana anläggningar tas upp i 10 § i lagen bland sådana för vilka dispens skall sökas. Motiven till denna framställning är följande.

1. Lagen gäller för fast egendom i allmänhet, och flygplatser är liksom vägar otvivelaktigt fast egendom.

2. Flygplatser och vägar är alltid störande för omgivningen, naturligtvis mer eller mindre, men i regel mycket mer än flertalet av de övriga anläggningar som skall prövas.

3. Den tillståndsprövning som sker i särskild ordning i fråga om flygplatser och vägar är inte tillfredsställande från miljöskyddssynpunkt. En talare för den motsatta åsikten medgav förra året att denna prövning i huvudsak görs från exploateringssynpunkt, trafiksäkerhetssynpunkt och framkomlighet.

4. Miljöskyddslagen hindrar att användning av flygplats och väg förbjuds, men den kan tillämpas så att inskränkningar kan göras. Innan miljöskyddslagen fanns förbjöds t. ex. jetplan i trafik på Bromma. Viss vägtrafik kan förbjudas under vissa tider, det kan bli fråga om nedsatt hastighet o. s. v. En ändring i hälsovårdsstadgan, som genomfördes när miljöskyddslagen antogs, ger hälsovårdsnämnderna möjligheter att ingripa. Det finns ett exempel härpå som har gått genom pressen: I någon av Göteborgs förorter öppnades en väg för starkare trafik, och det föranledde hälsovårdsnämnden att förbju-

da användning av tidigare i behörig ordning uppförda bostadshus i närheten.

5. Staten är i flertalet fall huvudman för anläggningarna. Då staten stiftar lagar om miljöskydd, bör staten inte dra sig undan den prövning som de — bl. a. kommunerna — som svarar för övrig anläggningsverksamhet får lov att underkasta sig.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen I.

I reservationen II har vi tagit upp en annan fråga, där vårt yrkande dock är något modifierat jämfört med vårt yrkande föregående år. Det gäller närmast innehållet i 7 § miljöskyddslagen angående avloppsrening. Modifieringen innebär, att vi nu inte tagit upp frågan om avloppsrening i glesbygderna. För tätortsbebyggelsen däremot anser vi att plattformen för bedömningen skall lyftas från den lägsta graden av rening, nämligen slamavskiljning, till andra graden, nämligen biologisk rening — den grad av rening som på 1950-talet, då vi inte visste bättre, fick benämningen »höggradig rening». Vi kan där åberopa departementschefens uttalande, att det för tätorten praktiskt taget aldrig kan komma i fråga att stanna vid slamavskiljning. Vidare kan vi åberopa jordbruksdepartementets och naturvårdsverkets gemensamma broschyr Miljövård, som nyligen utkom i sin andra upplaga. I denna konstateras att 50 procent av tätortsavloppen förra året hade s. k. höggradig rening, 25 procent endast slamavskiljning och 25 procent ingen rening alls — troligen var det Göteborg som svarade för en stor del för den sistnämnda procentsatsen.

Utvecklingen går hastigt framåt. Kommunalmännen kan inte hålla stand emot en upplyst opinion i sina kommuner. Dessutom har statsbidragsgivningen omformats, så att högre grad av rening främjas. Det satsas nu från kommunernas sida ungefär 250 miljoner kronor om året, och den siffran kom-

mer att stiga. Denna paragraf måste naturligtvis ändras snart nog. Vi föreslår att regeringen redan nu får en påstötning härom.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall även till reservationen II.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag tror att så gott som alla i dag är överens om att det är väldigt angeläget att stoppa upp allt otillräckligt renat utsläpp i luften, i vatten eller på annat sätt direkt i naturen. Jag har varit med om att underteckna reservationerna I och II och ber att få instämma i herr Tobés argumentering. Även jag yrkar bifall till dessa reservationer.

För att komma till rätta med föroreningsfrågan är det naturligtvis angeläget att man har mycket hårda krav på rening. Förutsättningarna för att man skall kunna få effekt av åtgärderna är dels att man får fram riktvärden för både emissioner och immissioner, dels att man verkligen kan kontrollera att redan nu åtgärder vidtas med riktvärdena som bakgrund. Dessutom krävs att de reningsanläggningar som byggs ut verkligen fungerar på ett riktigt sätt.

Jag är fullt medveten om att naturvårdsverket kommit en bra bit på väg. Det sägs i utlåtandet att man har kommit fram till emissionsgränsen och att man håller på med immissionsgränsen. Men det saknas ändå i dag en plan som talar om vad man kan tillåta i olika delar av landet. Det måste vara beroende av många olika naturliga förutsättningar i skilda delar. Det måste bl. a. vara beroende av recipientens storlek — om det är en större sjö eller en liten sjö, om det är Östersjön eller Västerhavet. Det är också beroende av meteorologiska och hydrologiska förhållanden och på den koncentration av bebyggelse och industrier som finns inom olika områden. Därför tror jag att det är angeläget att man får fram en riktplan som

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

kan utgöra underlag för den fortsatta lokaliseringen av mer eller mindre förorenande industrier.

Tredje lagutskottet gjorde häromåret en resa till Västtyskland. Vi fick erfara att man där kommit mycket långt i detta avseende. Man hade en kontrollstation på varje kvadratkilometer i de områden kring Ruhr där det finns många industrier, och man kunde där precis se hur olika åtgärder påverkade utvecklingen och om man just genom att vidta åtgärder kunde lokalisera ytterligare industrier dit eller inte. Man kunde se att det i vissa områden inte fanns någon möjlighet till ytterligare lokalisering. Det är något i den vägen jag tror att vi borde få fram här också. Jag vet att vi har en del kontrollstationer, men de ligger inte tillnärmelsevis så tätt som i Västtyskland. Det kan man givetvis inte heller begära över hela landet, men i de största tätortsområdena borde man kanske ändå kunna ha det.

Att vi från moderata samlingspartiet i en partimotion nu begärt en riksplan beror inte minst på att det är kommunerna som ytterst har ansvaret för både miljövårdsåtgärder och för den lokala fysiska planeringen och att det uppenbarligen är ganska oklart, hur samarbetet skall försiggå mellan naturvårdsverket och länsstyrelserna sinsemellan och mellan dessa myndigheter och kommunerna. Kommunerna skulle i varje fall som hjälp för sin planering behöva ha någon form av riksplan som de kan rätta sig efter för sin utbyggnad.

När det gäller kontrollen har utskottet avstyrkt vårt yrkande och uttalat att vårt önskemål redan i huvudsak är tillgodosett. Det kan man säga att det är till en viss del, om man ser det rent lagtekniskt och med hänsyn till de tillsynsmyndigheter man i första hand pekar på, naturvårdsverket och länsstyrelserna. Men det är ju också här i första och sista hand kommunerna som

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

kommer att få det lokala ansvaret. I miljöskyddslagen sägs bara helt allmänt att tillsynsmyndigheterna, alltså naturvårdsverket och länsstyrelsen, skall ha samarbete med bl. a. kommunala organ, men vilka organ utsägs inte direkt. I första hand gäller det naturligtvis hälsovårdsnämnderna. Men för hälsovårdsnämnderna regleras verksamheten i hälsovårdsstadgan. Där framstår i första hand veterinärstyrelsen och socialstyrelsen som de tillsynsmyndigheter som kommer in i olika sammanhang. Naturvårdsverket kommer liksom litet grand vid sidan om. I 38 § i miljöskyddslagen heter det t. ex.: »Tillsyn till skydd mot störningar som avses i första stycket» — där talar man om att motverka vattenföroreningar, luftföroreningar, o. s. v. — »utövas också av statens naturvårdsverk och länsstyrelserna enligt naturskyddslagen.» Nog finns det, herr talman, starka skäl för vårt krav på en utredning av frågan om den samordnade och effektiva kontrollen av tillämpningen av miljöskyddslagen.

När det gäller effektiviteten finns det såvitt jag förstår all anledning att efterlysa vad det konkret finns för kontroller i dag. Sker det någon kontinuerlig kontroll av funktionen vid våra reningsverk? Förekommer det någon egentlig kontroll av utsläppen i luft och vatten från olika industrier? Finns det över huvud taget någon särskilt avdelad personal vid naturvårdsverket, vid länsstyrelsen eller i kommunerna som kan åta sig en direkt kontrollerande uppgift och framför allt då en uppsökande kontroll, som det talas om i utskottsutlåtandet? Jag sätter mycket stora frågetecken efter dessa frågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall inte bara till reservation I och II utan också till reservationerna III och IV i detta utskottsutlåtande.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Reservanternas har ut-

förligt redogjort för de frågeställningar som tredje lagutskottet haft att behandla i det föreliggande utlåtandet. Jag skall därför bara mycket kort motivera utskottets hemställan, som innebär att de båda motionsparen inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag är då först angelägen om att framhålla, att utskottets förslag ingalunda får tolkas så, att majoriteten skulle vara mindre intresserad än reservanternas av miljövärd. Utskottet vill emellertid betona att miljöskyddslagen och miljöskyddskungörelsen trädde i kraft den 1 juli 1969 och sålunda endast har varit gällande i tre kvartal. Det måste följaktligen vara befogat att påstå, att erfarenheterna av eventuella brister ännu är synnerligen ringa.

För att ta de olika yttrandena i tur och ordning vill jag först uppehålla mig vid tillståndsplikt beträffande vägar och flygplatser. Vid fjolårets riksdagsbehandling av propositionen om miljöskyddslagen avlogs motioner av samma innehåll. Motionärerna yrkade då liksom nu att den föreslagna undantagsbestämmelsen i 6 § miljöskyddslagen för trafikaneläggningar skulle utgå och att anläggningarna inte skulle undantas från koncessionsprövning.

Reservanternas har rätt när de hävdar att den prövning som nu företas i särskild ordning i första hand innebär en planering från exploateringssynpunkt, såsom herr Tobé också har framhållit här. Jag vill emellertid bestrida att inte någon annan prövning förekommer. Miljövärdssynpunkter beaktas redan nu, och genom regler om samråd stärks miljövärdens ställning i beslutsprocessen.

Utskottet vill i det sammanhanget även erinra om innebörden av 5 § miljöskyddslagen. Speciallagstiftning kan även komma i fråga, t. ex. lokala trafikföreskrifter om hastighetsbegränsning eller förbud mot vissa fordonstyper, vilket är av stor betydelse inom bullerkänsliga områden. Något praktiskt behov av att med stöd av 6 § miljöskydds-

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

lagen helt förbjuda användningen av viss väg eller viss flygplats anser utskottet inte föreligga med hänsyn till de andra möjligheter som står till buds. Utskottet har i sitt utlåtande också erinrat om de utredningar som har företagits på detta område och om en utredning som nu är i arbete.

1960 års vägsakkunniga avgav sitt betänkande i april 1968, och vi kan förvänta en proposition från Kungl. Maj:t. Det finns anledning till en förhoppning, att miljöskyddssynpunkterna där kommer att bli beaktade.

Lagstiftningen om enskilda vägar är föremål för en utredning. Direktiven för den utredningen utfärdades den 29 december i fjol, och där har man särskilt tryckt just på naturvårds- och miljöskyddssynpunkter.

Jag vill alltså på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

Även beträffande rening av avloppsvatten förelåg vid fjolårets riksdagsbehandling motioner av i huvudsak samma innehåll som de nu avlämnade och vari det krävs en tidsplan för övergång till biologisk rening. Jag har naturligtvis samma mening som motionärerna om angelägenheten av att vi höjer ambitionsgraden, men att nu kräva en tidsplan, när vi vet vilka ekonomiska bekymmer kommunerna har, tycker jag skulle vara att gå litet för långt. Vi får vara glada över att de nu övergår till höggradig rening i en helt annan takt än tidigare. En tidsplan skulle väl också vara svår att följa. Det är kommunerna som får betala de dryga kostnaderna, och jag har svårt att förstå hur statsmakterna nu skulle kunna kräva upprättande av en tidsplan.

Ledamöterna av moderata samlingspartiet har i anledning av motioner från det hållet avgivit reservationer beträffande förslag till en riksplan med angivande av högsta tillåtna emissionsgränser för olika delar av landet. Jag ställer mig frågande inför hur man skulle kunna klara en sådan riksplan för olika delar av landet.

Skulle det vara en plan för landskapen? Man måste ju gå in på förhållandena i olika kommuner, och kanske i delar av kommuner, för att kunna fastställa gränsvärden. Det är svårt att se hur man skulle kunna upprätta en plan för skilda delar av landet utan att staten utfärdar detaljerade föreskrifter. Jag tror att man tills vidare får nöja sig med att ange riktvärden och rekommendationer, men vad motionärerna är ute efter är rättsligt bindande normer.

Utskottet underströk i fjol att arbetet med bestämmande av gränsvärden skulle fullföljas med all kraft, och som herr Hedin här har framhållit har man kommit långt när det gäller emissionsgränserna, och arbetet pågår när det gäller immisionsgränser. I första hand måste man inrikta sig på tätortsområdena. Utskottet har därför inte funnit att riksdagen nu har skäl att vidta någon särskild åtgärd, och jag vill även på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

Den sista punkten i utskottets hemställan gäller kontroll av tillämpningen av gällande föreskrifter rörande miljövården. Den drive som för närvarande pågår på miljövårdens område har väl ännu inte fått full omfattning, men vi har byggt upp naturvårdsverket som en central förvaltningsmyndighet, och jag tror inte vi kan klaga på dess aktivitet. Jag vill dessutom påpeka att det under fjolåret tillsattes en särskild utredning, miljökontrollutredningen, som får anledning att ta upp också dessa problem.

Herr talman! Jag vill på samtliga punkter yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström hänvisade till vägsakkunnigas betänkande, men jag är inte imponerad av vad som där står om miljöskyddet. Den saken får vi väl ta upp när propositionen skall behandlas. Man har föreslagit något ökade säkerhetsavstånd, men det är inte fråga om en prövning på samma sätt

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

som koncessionsprövningen eller dispensprövningen.

Enskilda vägar har jag inte talat om, eftersom jag föreställer mig att bestämmelsen i miljöskyddslagen om prövning i särskild ordning inte omfattar enskilda vägar. Detta är för motionärerna och reservanterna en fråga om *likhet inför lagen* mellan statliga anläggningar och andra anläggningar.

Vad beträffar reningen av avloppsvatten förstår jag att herr Ekström är av samma mening som jag. Detta om en tidsplan har vi tagit med bara för att visa att övergången måste göras mjuk. Det finns för övrigt redan beräkningar om hur hastigt man kan övergå till högre grader av rening. Jag förstod på ordalagen i herr Ekströms anförande att jag nästa år eller året därpå kan inbjuda honom att skriva under en gemensam motion om detta, men vi vet ju inte om han eller jag är med i riksdagen då, så inbjudan får anstå en tid.

Kontrollen har inte tredje lagutskottet att göra med på samma sätt som med övriga frågor, eftersom det gäller ekonomiska överväganden och en utbyggnad av organisationen. Stora uppgifter vilar här på kommunerna och deras hälsovårdsnämnder och på industrierna. Industriförbundet och naturvårdsverket har utfärdat en gemensam rekommendation att det vid varje förenande industri skall finnas en person i ansvarig ställning som man kan vända sig till i dessa frågor. Det tror jag är bra, men naturligtvis räcker inte det.

Vad beträffar länsstyrelsernas möjligheter att hjälpa till vill jag säga att de naturligtvis inte har tillräcklig arbetskraft — det är på samma sätt med naturvårdsverket — men vi kan hoppas att en del kan göras. På ett område, nämligen beträffande oljeskyddet till sjöss, har man överlåtit tillsynen på sjöfartsverket.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Jag är fullt medveten om att det är svårt att upprätta en riksplan rörande

immissionsgränser o. s. v. men jag tror inte man behöver gå in så i detalj att man behandlar varje kommun för sig, utan man får avgränsa stora regioner och fastställa olika riktvärden med hänsyn till de förhållanden som där råder. Herr Ekström sade vidare att reservanterna vill ha rättsligt bindande normer. Det är egentligen inte det vi syftar till. Vi vill att man skall få en någorlunda god uppfattning om hur mycket som kan tolereras av utsläpp i olika delar av landet med tanke på lokalisering och andra åtgärder.

Vad beträffar kontrollen är det alldeles uppenbart att den inte fungerar för närvarande. Även lagtekniskt sett förefinns oklarheter i fråga om ansvarsförhållandena. Det är alltså i praktiken som det inte fungerar. I studenttidningen Blandaren hade man för några år sedan en liten artikel »Orientering om orientering». Där sades det att om kartan och terrängen inte överensstämmer äger terrängen företräde, och det bör den ju göra.

I detta fall menar jag att terrängen verkligen inte utvisar att det hela fungerar som det skall. De resurser som är tilldelade naturvårdsverket, länsstyrelserna och i vissa fall även kommunerna är helt otillräckliga. Det är väl på den punkten som man behöver få en samordning till stånd och någon plan för hur man verkligen skall få miljöskyddet att fungera — gärna, som herr Tobé sade, genom att även vissa personer ute i industrierna får bära en del av ansvaret.

Jag vet att man från naturvårdsverkets sida helt nyligen gjort besök i England för att studera miljöskyddssystemet där och blivit mäktigt imponerad av det. Säkert har därför verket underlag för att lägga fram en plan. Men det räcker inte med en plan, utan det behövs också resurser för att systemet skall kunna fungera i praktiken.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att vi behöver känna, att vi står efter andra länder vad beträffar åtgärder på miljövärdens område. Vi behöver säkerligen inte resa till England eller till andra länder. Här i landet har under senare år skett en upprustning som vi visserligen inte kan vara helt belåtna med men som vi åtminstone för närvarande kan betrakta som mycket tillfredsställande. Det har skett en verkligen imponerande satsning på miljövärdens.

Jag tror att herr Hedin måste ge mig rätt, när jag påpekade hur svårt det är att fastställa gränsvärden, eftersom förhållandena ju kan vara skiftande till och med i en kommun, och då är det kanske att gå litet för långt att begära en riksplan. Jag sade att motionärerna och reservanterna syftar till rättsligt bindande gränser, därför att man inte kan tolka deras förslag på annat sätt. Förslaget till en riksplan med angivande av högsta tillåtna immissionsgränser, vilket är vad de önskar, innebär att den lagstiftning som här skulle komma till stånd även skulle få rättsligt bindande verkningar.

Vad beträffar samordningen har vi i tredje lagutskottet, som herr Tobé tidigare påpekat, i år kommit överens om att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning angående kommunernas befogenheter och skyldigheter på miljövärdens område. Detta är ju ett led i strävandena att söka samordna resurserna. Naturvårdsverket är ju inte bara en tillsynsmyndighet utan skall även bedriva en aktiv, uppsökande verksamhet. Under den korta tid som naturvårdsverket funnits till står det väl också helt klart att verket fullgör denna sin sistnämnda uppgift på ett förtjänstfullt sätt.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara reagera mot herr Ekströms uttalande att allt är så bra ordnat hos oss att vi inte behöver ta del av andra länders erfa-

renheter. Jag tror att vi har all anledning att göra detta. Om man i England byggt upp ett bra kontrollsystem, varför skall vi inte dra lärdom av det? Och varför skall vi inte studera hur man i Västtyskland behandlat de här frågorna? Man har där kommit oändligt mycket längre än vi, just därför att man har mycket större problem, men detta har också medfört att man ligger långt före oss beträffande lagstiftning, kontroll och över huvud taget allt som rör dessa problem. Vi har all anledning att ta lärdom av detta.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag skall bara ge en kort motivering till varför centerpartisterna i utskottet inte ansett sig böra stödja reservationerna, som i och för sig är behjärtansvärda.

Vi är nog inom utskottet eniga om målen men bedömer kanske metoderna för att uppnå dem något olika. Jag tror att det kan ligga nära till hands att man, inte av överdriven men av ren ambition, överskattar de resurser vi förfogar över personellt, i fråga om anslag m. m. Situationen på det här området är nog faktiskt den för närvarande. Jag menar inte att vi skall skynda långsamt, tvärtom. Det rör sig om allvarliga problem. Men å andra sidan behöver vi skaffa oss erfarenhet, och forskningen har kanske inte riktigt hunnit med i önskvärd utsträckning för att ge oss det säkra underlaget för våra bedömningar.

Herr talman! Med denna korta motivering ber jag få ansluta mig till de av herr Ekström framställda bifallsyrkandena.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I av herr Åkesson m. fl.;

Vissa ändringar i miljöskyddslagen m. m.

och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Tobé begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. B i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen II av herr Åkesson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Tobé begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 59 nej, varjämte 1 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. C i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen III av herrarna Lidgard och Hedin.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 28 nej, varjämte 2 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IV; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. D i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen IV av herrar Lidgard och Hedin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 26 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 26

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner om överförande till de allmänna domstolarna av ärenden angående återkallande av körkort, och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner om ökat stöd åt jordbruket i norra Sverige,

nr 7, i anledning av motioner om statsbidrag till underhåll av skogsvägar, och

nr 8, i anledning av motioner om kondemneringsbidrag för fiskefartyg.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 1 nästkommande april.

§ 27

Interpellation ang. utbetalningen av statliga bostadslån

Ordet lämnades på begäran till

Herr MUNDEBO (fp), som yttrade:

Herr talman! I en skrivelse till inrikesdepartementet den 5 februari 1970 har bostadsstyrelsen anmält ett starkt ökat behov av medel för bostadslån under innevarande budgetår. Anslagsbelastningen beräknas öka med 745 milj. kr. till 2 680 milj. kr. jämfört med den i anslagsframställningen för 1969/70 gjorda beräkningen. Bostadsstyrelsen redovisar, att för att täcka den ökade anslagsbelastningen kommer dels en tidigare beräknad utgående behållning på 330 milj. kr. att förbrukas, dels krävs anslag på tilläggsstat med 415 milj. kr.

Innevarande budgetårs anslag för statliga bostadslån, 1 400 milj. kr., har alltså visat sig vara helt otillräckligt. Bostadsstyrelsen hade begärt 1 500 milj. kr., men beloppet reducerades i statsverkspropositionen till 1 400 milj. kr.

Det ökade behovet av lånemedel är till stor del uttryck för en lovvärd ambition att få till stånd en snabbare utbetalning av bostadslån. Genom överenskommelsen i september 1969 mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstitutet har skapats förutsättningar för att nedbringa de tidigare långa väntetiderna mellan en fastighets färdigställande och utbetalningen av bostadslån. Det är också sannolikt att creditsituationen bidragit till att göra bankerna angelägna att få till stånd snabbare avlyft av bostadskreditiven. Den snabbare utbetalningen av statliga bostadslån är alltså i och för sig värdefull, men eftersom planeringen och anslagstilldelningen inte kunnat hålla jämna steg uppstår risk för skadliga följder.

Om utbetalningarna inte kan fortsätta i den takt som krävs uppstår problem för bostadsbyggandet. Ett stopp i eller en försening av utbetalningarna skapar svårigheter för såväl småhus-

Interpellation ang. rekryteringen av akademiker till de statliga verkens s. k. studentkarriärer

som flerfamiljshusbyggandet. Det leder till en ökning av kortfristiga lån till hög ränta och ökar därmed byggnads- och boendekostnaderna. Om lånen fördröjs och byggnadskreditivens avlyft försenas minskas möjligheterna för bankerna att bevilja nya byggnadskreditiv, varigenom igångsättningen av ytterligare bostadsbyggande äventyras.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att avvärja risken för stopp i utbetalningarna av de statliga bostadslånen?

Denna anhållan bordlades.

§ 28

Interpellation ang. rekryteringen av akademiker till de statliga verkens s. k. studentkarriärer

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp), som yttrade:

Herr talman! Den s. k. akademikerexplosionen uppmärksammas nu alltmer. Den akademiska utbildningen expanderar verkligen också i mycket snabb takt. Läsåret 1969/70 beräknas totalt ca 11 800 personer bli utexaminerade från universitet och högskolor. Den siffran kommer att ha nära nog fördubblats till ca 22 500 redan läsåret 1972/73. Nu kommer 35 nyexaminerade akademiker ut på arbetsmarknaden varje dag. Om tre läsår blir det 75.

Redan nu och naturligtvis i ännu större utsträckning i framtiden måste nyexaminerade akademiker söka sig till yrken, som bara för några år sedan betraktades som klart icke-akademiska. Det gäller bl. a. vissa statliga verks s. k. studentkarriärer. Postverkets administrativa kurs, televerkets administrativa

kurs och tullverkets kammarskrivarkurs öppnar vägen till höga poster inom respektive verk lika väl som till administrativa tjänster på lägre nivå. Till dessa kurser har man traditionellt rekryterat personer med studentexamen utan vidare påbyggnad.

Det finns, såsom redan påpekats, ett snabbt växande behov av nya yrkesvägar för personer med akademisk utbildning. Vidgad rekrytering av akademiker till de statliga verkens administrativa kurser skulle kunna öppna nya sådana yrkesvägar samtidigt som staten skulle kunna fylla en roll som föregångare i detta avseende. Under de sista åren har man noterat ett icke så litet antal sökande till dessa kurser med fullständig akademisk examen. Dessa personer har dock icke i allmänhet antagits. Den föreställningen ligger på lutt, skriver SACO-tidningen, »att det skulle vara något fel på den som söker sig till en anställning under hans formella kompetensnivå».

Det är min uppfattning att inga formella intagningskrav, vare sig studentexamen eller akademisk examen, bör uppställas till de statliga verkens administrativa kurser. I stället bör man sträva efter att anta de mest lämpade sökandena oavsett tidigare utbildningsbakgrund. På grund av universitetsutbildningens snabba expansion föreligger dock ett speciellt intresse av ökad rekrytering av akademiker till dessa yrkesvägar.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Löfberg få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder kommer att vidtas för att stimulera rekrytering av akademiker till de statliga verkens s. k. studentkarriärer, t. ex. postverkets administrativa kurs eller tullverkets kammarskrivarkurs?

Denna anhållan bordlades.

§ 29

Interpellation ang. gymnasieelevernas
språkstudier

Ordet lämnades på begäran till

Herr KALLSTAD (fp), som yttrade:

Herr talman! I skolstadgans 11 kap. 17—21 §§ anges bestämmelser för gymnasieelevernas uppdelning i klasser, tillvalsgrupper och varianter. Om särskilda skäl föreligger kan länskolnämnd medge undantag, så att t. ex. undervisning kan anordnas vid lägre elevantal. Vidare har skolöverstyrelsen i planeringsanvisning för årskurserna 2 och 3 angivit att riktpunkten för samordning skall vara att totalbehovet lärartimmar blir lägsta möjliga.

Genom timplanernas konstruktion (Läroplan för gymnasiet) med bortval av språk, delvis redan i årskurs 2 men framför allt i årskurs 3, minskar underlaget för språkgrupperna, varigenom sammanslagning av undervisningsgrupper måste ske med avbrott i den kontinuerliga undervisningen som följd. Kravet på samläsning framtvingar att en elev kan tillhöra en samläsningsgrupp under två veckotimmar och en annan grupp med annan lärare under en veckotimme i samma språk. Sådana anordningar försvårar i hög grad en sammanhängande planering av undervisningen i språket, vilket självfallet leder till försämrade undervisningsresultat. De allvarliga negativa effekterna har vid flera tillfällen hårt kritiserats av gymnasieinspektörerna till synes utan resultat. Problemet har ytterligare komplicerats genom skolöverstyrelsens cirkulärskrivelse till länskolnämnderna den 8 april 1968.

Eftersom cirkuläret inte innehåller några preciserade anvisningar, har länskolnämndernas behandling av ärendena varierat avsevärt. Som exempel på nämndbeslut kan anföras, att C-ryska i årskurs 3 med 6 elever erhållit 2 veckotimmar i stället för 5, C-spanska i årskurs 3 med 7 elever 2 veckotimmar i stället för 5, C-spanska i årskurs 3 med

7 elever 3 veckotimmar i stället för 5 och B-franska i årskurs 3 med 5 elever 1 veckotimme i stället för 4. Andra länskolnämnder har i analoga fall medgivit undervisning med oförändrat timtal.

Skolöverstyrelsens anvisning att totalbehovet lärartimmar skall vara lägsta möjliga har även lett till andra säregna beslut. Det har t. ex. förekommit att länskolnämnd beordrat samläsning mellan C-ryska i årskurs 2 och årskurs 3, samläsning mellan B-franska och C-franska, minskning av veckotimtalet i C-tyska i årskurs 2 från 3 till 1,5 etc. I andra fall har länskolnämnd krävt, att elever skall flytta från en skolenhet till en annan för att få fortsätta sina studier i valt språk.

Det förekommer även att länskolnämnd kräver indragning av engelska grupper i årskurs 3 om elevantalet sjunkit, t. ex. att 215 engelskläsende elever i 9 klasser i språk skall sammanslås till 8 grupper, varigenom 2 veckotimmar sparas. Den skola som skall genomföra beslutet ställs inför mycket svåra schemaproblem. Eleverna tvingas dessutom att byta lärare under sista året.

Nyss exemplifierade administrativa beslut medför visserligen vissa ekonomiska besparingar, men på bekostnad av undervisningens kvalitet. Elevernas studieförhållanden försämras mycket allvarligt.

När det gäller anordnande av halvklassisk variant missgynnas ofta eleverna på orter med mer än en gymnasial skolenhet. I en stad med två gymnasier väljer t. ex. 14 elever vid vardera gymnasiet halvklassisk variant. Länskolnämnden beslutar, att varianten får upprättas endast vid den ena skolenheten.

I en större stad ändrar länskolnämnden praxis från det ena året till det andra och drar in den halvklassiska varianten vid tre skolenheter trots att fler elever anmält sig än vad som krävs i skolstadgan för variantens upprättande. I denna situation avstår eleverna hellre från varianten än att byta skola.

Interpellation ang. åtgärder för att stimulera porslinsindustrin

Om eleverna bott på en mindre ort med endast en skolenhet, hade de fått sitt ämnesval tillgodosett utan de uppenbara olägenheter som ett påtvingat skolbyte kan innebära.

Ett skolbyte medför, att en inarbetad kamratkrets bryts, vilket inte främjar studierna i en skolform, där samarbete och arbete i grupp skall intaga en framträdande plats. Ett skolbyte medför byte av lärare i samtliga ämnen, ofta nya läroböcker och ändrade arbetsformer. Grundad anledning finns att befara svagare studieresultat som följd.

Riksdagens beslut att halv- och helklassisk variant skulle få inrättas med lägre elevantal än övriga varianter torde ha fattats utan någon biavsikt att valmöjligheterna sedan skulle inskränkas på administrativ väg.

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet det skäligt att gymnasieelevernas språkstudier skall försämrats av ekonomiska skäl utan beaktande av pedagogiska synpunkter?

2. Anser statsrådet det skäligt att möjligheterna att anordna halv- och helklassisk variant på orter med flera skolenheter skall kombineras med krav på eleverna att byta skola?

3. Är statsrådet beredd att medverka till att bestämmelser utfärdas, som bättre än hittills tillgodoser elevernas möjligheter i här påtalade avseenden?

Denna anhållan bordlades.

§ 30

Interpellation ang. åtgärder för att stimulera porslinsindustrin

Ordet lämnades på begäran till

Herr **BLOMKVIST** (s), som yttrade:

Herr talman! I propositionen nr 41/1970 framlågges förslag om tidsbegrän-

sade åtgärder avsedda att underlätta strukturomvandlingen inom textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) samt den manuellt arbetande glasindustrin. För TEKO-industrierna föreslås ett fyraårigt och för den manuella glasindustrin ett treårigt program. Programmen innehåller åtgärder som syftar till dels främjandet av export av de berörda branschernas produkter, dels höjande av kunskapsnivån genom särskilda utbildningsinsatser. Avsikten med de föreslagna åtgärderna är att förbättra berörda branschens allmänna konkurrenssituation.

Mycket talar också för att den svenska porslinsindustrin står inför samma problem som TEKO-industrin och den manuella glasindustrin, Porslinsindustrin omfattar för närvarande 4 företag med 1 534 anställda, varav drygt 850 vid det största företaget — AB Rörstrands porslinsfabriker. Under 1969 uppgick porslinsindustrins produktionsvärde till 54 735 000 kronor, varav exportvärdet utgjorde 9 740 000 kronor och de totala lönekostnaderna inklusive sociala kostnader 32 423 000 kronor. Med en sådan hög personalkostnad torde porslinsindustrin även tillhöra de löneintensivaste branscherna i Sverige. Förhållandena för denna industrigren har därför varit sådana att driften inte kunnat ge tillfredsställande lönsamhet. Till detta kommer att porslinsindustrin, liksom TEKO-industrin och den manuella glasindustrin, haft en svår konkurrens på hemmamarknaden från lågprisprodukter av utländskt ursprung. Importen har också ökat mycket kraftigt under 1960-talet. Som exempel på detta kan importutvecklingen under den senaste treårsperioden tjäna: 1967 43 710, 1968 46 227, 1969 52 894 tkr.

Genom sammanslagningar, nedläggningar av företag och rationaliseringar har porslinsindustrin sökt förbättra branschens konkurrenskraft. Denna strukturomvandling har inneburit en ökad koncentration till ett mindre antal företag samtidigt som antalet anställda

Interpellation ang. tillhandahållandet av djur för försöksverksamhet

minskat. För att porslinindustrin skall få större möjligheter att framgångsrikt lösa de aktuella marknads- och lönsamhetsfrågorna samt åstadkomma nödvändiga löneförbättringar för de anställda, krävs bl. a. följande åtgärder: 1. Sortimentbegränsning och fortsatt rationalisering. 2. En produktutveckling mot allt mer exklusiva produkter. 3. Nya exportmarknader måste uppsökas och då helst i samarbete med glasindustrin.

Porslinsproducenterna har sedan länge haft goda kontakter med glasindustrin. Ett vidgat samgående över branschgränserna skulle säkerligen vara till gagn för både företagen och de anställda. Detta kan åstadkommas, om det av departementschefen föreslagna stimulansprogrammet för den manuella glasindustrin även kommer att omfatta berörda företag inom porslinsindustrin.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för industridepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet villig att medverka till en snabb undersökning med syfte att förelägga riksdagen förslag om åtgärder som kan åstadkomma en sådan samordning att de i proposition nr 41 år 1970 föreslagna stimulansåtgärderna för den manuellt arbetande glasindustrin även kan omfatta företag inom porslinsindustrin?

Denna anhållan bordlades.

§ 31

Interpellation ang. tillhandahållandet av djur för försöksverksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr WERNER (m), som yttrade:

Herr talman! Stölderna av hundar för leveranser till forskningsinstitut ökar. Det gäller framför allt i Skåne. Det finns några storleverantörer av försökshundar i Sverige. Dessa har i sin tur underleverantörer som på olika sätt

skaffar fram hundar. Ofta sker det genom direkt stöld men även genom annonsering under falska förespeglningar. Djurhandeln är synnerligen lönande och årsomsättningen stor.

T. o. m. minderåriga lär utnyttjas som hundtjuvar. Enligt uppgift går det ofta till så att leverantören lånar ut pengar till den minderårige, som när han inte kan betala igen pengarna får leverera hundar i stället.

Svenska forskare har uttalat att de är medvetna om att hundhandeln är baserad på rent bedrägeri men att de inte kan göra något åt det.

Många ägare till försvunna hundar drabbas inte bara av stor sorg utan får därtill lägga ner mycket pengar på annonsering för att den vägen försöka få tillbaka sina hundar.

Karantäntiden för de djur som går till vivisektion är bara sju dagar. Tyvärr vet allmänheten inte om att tidsfristen är så kort. Enbart i Stockholm finns ett 20-tal institutioner med hundar som försöksdjur. Att hinna gå igenom alla är en hopplös uppgift för en hundägare. En klar skyldighet från statens sida borde vara att införa fototvång för alla försökshundar och upprätta ett centralregister dit allmänheten kunde vända sig.

I Danmark har genomförts statlig hunduppfödning för experiment. Man kan med fog misstänka att danskarnas hundöverskott smugglas in i Skåne, en smyghandel som genom de illegala mellanhänderna bara ökar hundpriset på våra institutioner. Det vore bättre att ordna direkta legala hundinköp från Danmark av experimentdjur. Då skulle man automatiskt slippa ifrån den form av »hundträsk» som finns framför allt i Skåne. Nu säljs ofta mentalt eller exteriört mindervärdiga hundar från Danmark vid mindre nogräknade kennlar i Skåne till oinitierade människor som köper valpen för att den är »söt». När den vuxit upp är den emellertid inte lika »söt» längre utan överges på det ena eller det andra sättet av sin ägare och hamnar i den slum av liknande

Interpellation ang. tillhandahållandet av djur för försöksverksamhet

hundar som oftast får sluta på vivisektionbordet.

Stoppas denna trafik får uppköparna mindre chans att göra affärer med hundar. Deras hantering blir mindre lönsam, och då kan man hoppas på att många upphör med verksamheten.

Med stöd av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

A. Är herr statsrådet beredd medverka till att ett centralt fotoregister upprättas för försökshundar?

B. Är herr statsrådet beredd medverka till att införa sådana regler att all uppköpsverksamhet då det gäller hundar och andra djur till försöksverksamhet blir en statlig angelägenhet utan vinstintresse?

Denna anhållan bordlades.

§ 32

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte moti-
oner,

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att beställa viss utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala, och

nr 42, angående överlämnande till allmänna beredningsutskottet av två till statsutskottet hänvisade moti-
oner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, med anledning av moti-
oner om den allmänna arbetsgivaravgiften,
nr 21, med anledning av motion an-
gående trafikpolitiken,

nr 22, med anledning av moti-
oner angående tullklareringen av flygplan,

nr 23, med anledning av moti-
oner angående rätten till avdrag för reklam-
och representationskostnader,

nr 24, med anledning av moti-
oner an-
gående beskattningen av likvid för
stormfälld skog, och

nr 25, med anledning av moti-
oner om ökad information till allmänheten
i skattefrågor;

andra lagutskottets memorial nr 29,
angående överlämnande till statsutskot-
tet av två till lagutskott hänvisade mo-
titioner; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av motion om för-
bud mot avyttring till enskild av kom-
munägd mark,

nr 22, i anledning av moti-
oner om
begränsning av stadsplanläggning till
samhällsägd mark, och

nr 24, i anledning av moti-
oner an-
gående dels reglerna om personlig
lämplighet för körkortsinnehav, dels in-
förande av personlig prövning och test
av körkortssökande.

§ 33

Anmäldes och godkändes följande för-
slag till riksdagens skrivelser till Ko-
nungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande utgifterna för bud-
getåret 1970/71 inom justitiedeparte-
mentets verksamhetsområde jämte mo-
titioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande utgifterna för bud-
getåret 1970/71 inom civildepartemen-
tets verksamhetsområde jämte mo-
titioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande utgifterna för bud-
getåret 1970/71 inom industrideparte-
mentets verksamhetsområde jämte mo-
titioner;

nr 104, i anledning av vissa av Kungl.
Maj:t i statsverkspropositionen gjorda

framställningar rörande invandringspolitiken jämte motioner;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde; och

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av en fastighet i Jokkmokks kommun;

från första lagutskottet:

nr 87, i anledning av motioner om medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.;

nr 88, i anledning av motioner om lagstadgad rätt för svensk medborgare till utresa ur riket; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1969 vid dess femtiotredje sammanträde fattade beslut; samt

från tredje lagutskottet:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 101, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny delgivningslag m. m.

§ 34

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 37, angående samordning av veteinärhögskolans verksamhet med annan forskning och utbildning m. m.,

nr 61, angående stödåtgärder på fiskets område, m. m.,

nr 67, angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.,

nr 73, angående anslag för budgetåret 1970/71 till miljövårdsinformation och till en rikskampanj mot nedskräpning, samt

nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Dessa propositioner bordlades.

§ 35

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående musik- och dansutbildning m. m., motionerna:

nr 1180, av fru *Jonäng m. fl.*,

nr 1181, av herrar *Källstad* och *Mattsson*,

nr 1182, av herr *Larsson* i Umeå m. fl.,

nr 1183, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

nr 1184, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

nr 1185, av herrar *Strömberg* och *Westberg* i Ljusdal,

nr 1186, av herr *Wennerfors* och fru *Mogård*,

nr 1187, av herr *Werner m. fl.*,

nr 1188, av herr *Werner m. fl.*, och

nr 1189, av fröken *Wetterström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m., motionen nr 1190, av herrar *Antby* och *Börjesson* i Falköping;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m., motionen nr 1191, av herr *Alemyr m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m., motionen nr 1192, av herr *Mellqvist* och fru *Sundström*.

Dessa motioner bordlades.

Utsträckt motionstid

§ 36

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad som utsetts deltaga vid Interparlamentariska Unionens Rådsmöte i Monaco anhåller om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 1—7 april 1970.

Stockholm den 19 mars 1970

Bertil von Friesen

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 37

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 52, angående organisation m. m. för högre utbildning och forskning i Linköping, nr 54, med förslag till lag om ändring i lagen om allmänt kriminalregister, m. m. och nr 62, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg, måtte med hänsyn till instundande helg utsträckas till det

sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 1 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 38

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Carlshamre* (m), till herr statsministern angående utnyttjandet av kungl. propositioner före offentliggörandet,

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående eventuella åtgärder med anledning av massaker på småfåglar i Italien,

herr *Jonasson* (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående information om faran av rotvältor i stormfälld skog, och

herr *Persson* i Heden (cp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående åtgärder för återanpassning av försöksutskrivna kriminalpatienter.

§ 39

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.15.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 20 mars

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 12 in-
nevarande mars.

§ 2

Svar på interpellation ang. arbetsmedi-
cinska institutets arbetsuppgifter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr
statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat
vilka åtgärder jag ämnar vidta med sikte
på att göra arbetsmedicinska insti-
tutet till ett effektivt organ för de an-
ställdas intressen och för att institutet
därmed skall kunna fylla de uppgifter
som finns i dess instruktion.

Arbetsmedicinska institutet började
sin verksamhet den 1 juli 1966. Till in-
stitutet sammanfördes yrkeshygieniska
avdelningen vid statens institut för folk-
hälsan, yrkesmedicinska centralen och
yrkesdermatologiska kliniken vid Karo-
linska sjukhuset samt arbetsfysiologiska
institutet i Stockholm. Syftet med in-
rättandet av arbetsmedicinska insti-
tutet var att få till stånd en samordning
och förstärkning av resurserna inom
arbetshygien, arbetsfysiologi och yrkes-
medicin.

I styrelsen för arbetsmedicinska in-
stitutet ingår representanter för arbets-
marknadens parter och för bl. a. arbe-
tarskyddsstyrelsen och arbetsmarknads-
styrelsen. Regelbundna överläggningar
hålls med bl. a. LO:s kommitté för ar-
betarskydd och företagshälsovård. Som
experter anlitar institutet representan-
ter för både LO och SAF. Genom sty-
relsens sammansättning och arbetsfor-

mer har fackföreningsrörelsen fortlö-
pande insyn i institutets verksamhet.

Arbetsmedicinska institutet har byggts
ut etappvis i enlighet med den plan
som redovisades i propositionen om in-
stitutets inrättande. I årets statsverks-
proposition föreslås bl. a. en studierek-
tor för utbildningen i företagshälso-
vård, en kraftig förstärkning av insti-
tutets administration och en ökning av
medelsanvisningen för särskilda arbe-
tarskyddsprojekt från 270 000 kr. till
450 000 kr. Avsikten är att dessa arbe-
tarskyddsprojekt skall utformas i nära
samråd med arbetarskyddsstyrelsen.

Institutet arbetar för närvarande i lo-
kaler på skilda håll, och detta kan själv-
fallet medföra vissa svårigheter. Där-
för pågår projektering av nya lokaler
för institutets hela verksamhet.

En viktig uppgift för institutet är ut-
bildningen i företagshälsovård. Redan
nu bedrivs sådan utbildning vid insti-
tutet för ca 30—40 läkare, 20 skydds-
ingenjörer och 60 sköterskor årligen.
Härtill kommer utbildning för yrkes-
hygieniska tekniker vid yrkesinspektio-
nen. För närvarande pågår en utred-
ning om företagshälsovårdsutbildning-
ens omfattning och organisation vid in-
stitutet. Denna utredning skall vara fär-
dig före april månads utgång.

Slutligen vill jag framhålla att den
nyligen tillsatta utredningen rörande
arbetarskyddslagstiftningen enligt ut-
redningsdirektiven även skall uppmärk-
samma formerna för arbetsmedicinska
institutets deltagande i arbetarskydds-
verksamheten.

Vidare anförde:

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Först vill jag tacka stats-

Svar på interpellation ang. arbetsmedicinska institutets arbetsuppgifter

rådet Aspling för att han velat och kunnat skjuta på besvarandet av min interpellation en vecka; jag var nämligen förhindrad att ta emot svaret förra torsdagen.

Sedan tackar jag för det svar jag fått i dag, trots att jag blev minst sagt förvånad över att knappast någonstans i svaret finna annat än en »låtsas-som-om-det-regnar-attityd». Detta är så mycket mer anmärkningsvärt som det vid tiden för framställandet av min interpellation, den 15 januari i år, förekom en mycket häftig pressdebatt just om arbetsmedicinska institutet. Man kunde då läsa i olika tidningar — även i Aftonbladet vill jag tillägga för att undanröja alla missförstånd — långa artiklar under rubriker sådana som t. ex. »Kritik mot institut minskar budgetanslag», »Intriger spränger statligt verk» eller »SAF-styrt institut för arbetsmiljöskydd».

Jag har i min interpellation påstått att tillståndet på arbetsmedicinska institutet närmast kan betecknas som skandalöst. Bland annat har jag pekat på den ökning av antalet vakanser för viktiga tjänster som har ägt rum.

I dag lär det finnas en enda topp-tjänsteman kvar som inte begärt tjänstledighet eller slutat sin anställning. Detta uppseendeväckande förhållande måste bottna i någon speciell omständighet, men statsrådet har inte med ett ord berört detta. Kanske får jag tolka det som ett tyst medgivande.

Statsrådet Aspling framhåller i stället bl. a. i svaret — vilket är känt för de flesta — att representanter för arbetsmarknadens parter ingår i styrelsen och att fackföreningsrörelsen genom styrelsens sammansättning har fortlöpande insyn i institutets verksamhet. I nästa mening hävdas att institutets verksamhet byggts ut etappvis enligt den plan som redovisades i propositionen om institutets tillkomst. Man lär väl komma sanningen närmare om man hävdar att institutets verksamhet

tyvärr har sönderfallit etappvis och att åtminstone LO:s representanter i styrelsen för länge sedan borde ha märkt detta och slagit larm till ansvarig myndighet. Men så har tyvärr inte skett. Detta är beklagligt, men statsrådet Aspling kan inte på något sätt lastas för det. Det är bara nu att konstatera faktum.

Jag vill fästa statsrådets uppmärksamhet på att jag inte framställt min interpellation med någon som helst baktanke att bedriva en syndabocksjakt, vare sig på statsrådet eller någon statlig myndighet, utan endast för att få klarhet i hur statsmakterna nu tänkt sig att lösa de svåra problem som har tornat upp sig vid arbetsmedicinska institutet och som för närvarande förlamar dess verksamhet.

Jag vill anföra ett citat ur min interpellation. Det heter där att det för att man skall få ett arbetsdugligt arbetsmedicinskt institut »måste anses synnerligen angeläget att åtgärder omedelbart vidtages från statsmakternas sida; dessa måste få insyn i institutets arbete på ett helt annat sätt än vad man nu har». Det heter i fortsättningen följande, vilket jag vill poängtera: »En redovisning för dessa åtgärder vore av stort värde, inte minst för att i möjligaste mån eliminera den misstro som med fullt fog för närvarande finns när det gäller arbetsmedicinska institutets verksamhet.»

Tyvärr har svaret på min interpellation i detta avseende inte infriat mina förväntningar. Misstron kommer att finnas kvar, och den förstärks givetvis av det faktum att institutet av begärda 6 miljoner får endast 1 miljon kronor i årets budget. Detta kan väl knappast vara någon slentrianmässig nedskärning av äskandet, särskilt mot bakgrunden av att anslagen till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen ökat kraftigt. Med detta vill jag inte ha sagt att dessa ökade anslag inte är bra — tvärtom. Men det är också bra — för en gångs skull, kanske jag skulle till-

Svar på interpellation ang. arbetsmedicinska institutets arbetsuppgifter

lägga — att arbetsmedicinska institutet inte fick sina 6 miljoner, eftersom jag anser att det först måste bli någon ordning på dess verksamhet och att ett vetligt utvecklingsarbete inom den tekniska forskningen först borde ha kunnat presenteras.

Herr talman! Såsom framgår av vad jag sagt är jag tyvärr långt ifrån nöjd med svaret, som jag i stort sett skulle vilja beteckna som en till intet förpliktigande deklaration. Men, herr talman — rätt skall vara rätt — jag finner *en* positiv sak att ta fasta på i svaret, nämligen i dess sista mening där statsrådet säger »att den nyligen» — det var den 20 februari i år — »tillsatta utredningen rörande arbetarskyddslagstiftningen enligt utredningsdirektiven även skall uppmärksamma formerna för arbetsmedicinska institutets deltagande i arbetarskyddsverksamheten».

Lägger man därtill att denna utredning fått en annan sammansättning än vad man enligt gammal praxis kunde ha väntat sig, kommer man kanske fram till att man vågar vara optimist — åtminstone på längre sikt — och kan anlägga det positiva betraktelsesätt som jag har i denna fråga. Det gäller väl nu bara att försöka utrusta sig med ytterligare tålamod och att försöka uppmärksamt följa frågan.

Trots detta, herr talman, har jag och säkerligen många med mig blivit något besvikna över att den önskade redovisningen för åtgärder från statsmakternas sida i syfte att få till stånd ett arbetsmedicinskt institut, som kan arbeta som ett effektivt organ för de anställdas intressen, inte kunnat lämnas i dag av statsrådet Aspling. Jag säger detta mot bakgrunden av att det inte kan vara obekant för chefen för socialdepartementet hur de verkliga förhållandena är; kanske vill statsrådet därför i någon mån muntligen komplettera sitt svar.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fru Rydings inlägg föranleder mig att göra några kommentarer.

Först vill jag påpeka att fru Rydings påstående att en rad tjänstemän på viktiga poster har begärt tjänstledighet är betydligt överdrivet. Två ledande tjänstemän är för närvarande tjänstlediga men vikarier finns förordnade för dem. Ingen av de centrala befattningarna är obesatt. Uppgiften att exempelvis administrativa sektionens chef skulle ha begärt tjänstledighet är felaktig. Eftersom fru Ryding i sin interpellation tagit upp frågan om vakanser och även i dag återvänder till den har jag velat göra detta påpekande.

Vidare är jag angelägen, herr talman, att framhålla att det har skett en mycket väsentlig satsning på arbetarskyddet i vidaste bemärkelse i de förslag som nu föreligger i statsverkspropositionen. Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen får väsentligt förstärkta resurser. Det rör sig bl. a. om ett femtiotal nya tjänster. Även arbetsmedicinska institutet får, som jag framhållit i mitt svar i dag, en förstärkning.

Jag vill fästa fru Rydings uppmärksamhet på att man skall se dessa insatser i hela sitt sammanhang. Det är fråga om ett grepp över hela fältet. I fråga om institutet vill jag framhålla att det sker en förstärkning på det administrativa planet, och jag tror att detta är viktigt.

Jag skulle slutligen vilja be fru Ryding att studera statsverkspropositionens bilaga 7, femte huvudtiteln. Där finns bl. a. en omfattande redovisning av planerna beträffande institutets framtid och de insatser som görs nu liksom beträffande de utredningar, som har igångsatts och som vi anser angelägna just med hänsyn till institutets fortsatta verksamhet. I avvaktan på de ifrågavarande utredningarna, vilka beräknas föreligga i år, och på ställnings-

Svar på interpellation ang. arbetsmedicinska institutets arbetsuppgifter

lagandena i anledning härav bör institutets utbildningsverksamhet fortsätta i sin nuvarande omfattning. Vi gör emellertid ändå en satsning på detta område. Institutet tillförs en studierektor som ledare för undervisningen. Även på ett annat viktigt område, nämligen den arbetspsykologiska delen, sker en icke oväsentlig förstärkning.

Dessa åtgärder följer de riktlinjer som drogs upp när vi på sin tid presenterade institutets verksamhet för riksdagen. Vi sade klart och tydligt att det var fråga om en etappvis genomförd utbyggnad, och det är en sådan utbyggnad vi nu håller på med. Vi är medvetna om att det på olika områden inom institutet är angeläget med punktvisa förstärkningar, och det är också vad som sker.

Allra sist, herr talman, vill jag uppmana fru Ryding att i sitt totala sammanhang se den mycket väsentliga satsning som sker på arbetarskyddets område. Det är då man kommer på rätt spår.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande upplysningar som statsrådet Aspling har lämnat.

Beträffande tjänsterna och tjänstledigheter påstår statsrådet att jag har överdrivit. Jag kan bara säga att därvidlag står påstående mot påstående. Det finns dock inte någon anledning att betvivla vad statsrådet har sagt. Statsrådet medgav i alla fall att tjänstledighet har beviljats och att en del tjänster besatts med vikarier, varför något slags svårigheter ändå måste finnas.

Statsrådet uppmanade mig att se på den väsentliga satsning som gjorts på arbetarskyddet i statsverkspropositionen. Visst har jag gjort det. Jag sade t. o. m. i mitt första anförande att jag tyckte det var mycket bra, och jag ställde nedprutningen av det av arbetsmedicinska institutet begärda anslaget i

relation till detta. Nog är det bra att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen får ökade möjligheter att bedriva sin verksamhet, men nog hade det också varit bra om yrkesmedicinska institutet hade kunnat fungera på riktigt sätt, eftersom det hade varit till stor hjälp för det fortsatta arbetet på att åstadkomma ett effektivt arbetarskydd.

Jag har läst statsverkspropositionens bilaga 7, och jag har också läst planerna beträffande institutet. Jag har ingenting att invända mot dem men jag är bara rädd för att om det inte blir en annan tingens ordning på själva institutet, kommer dessa planer inte att infrias. Detta vore tråkigt därför att vi lever i en tid då den verksamhet som bedrivs såväl av yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen som av detta institut måste prioriteras. Verksamheten har tyvärr kanske kommit för mycket på sned om inte annat så genom de motsättningar som funnits och finns inom institutet.

Jag hoppas att statsrådet Aspling följer verksamheten och verkligen försöker att komma till rätta med de motsättningar som finns. I min interpellation i januari månad sade jag också ifrån, att tillkomsten av detta institut sågs med mycket stora förväntningar, inte minst från fackligt håll och även från mitt eget håll — det skall jag gärna erkänna — men när förväntningarna inte slår in är det naturligt att man blir besviken och söker rättelse. Jag hoppas att statsrådet nu efter denna diskussion och efter vad som förekommit på institutet verkligen följer upp frågan så att vi nästkommande år har möjlighet att ge arbetsmedicinska institutet betydligt ökade resurser därför att dess verksamhet då kommit i gång på ett riktigt sätt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fru Rydings senaste inlägg föranleder mig till ytterligare en

Svar på interpellation ang. arbetsmedicinska institutets arbetsuppgifter

kommentar. Jag var angelägen att understryka att fru Ryding skulle se satsningen på hela arbetarskyddssidan i sitt sammanhang. Som ett exempel på det växelspel som vi räknar med nu skall komma till stånd vill jag nämna att det anslag som föreslås till arbetarskyddsstyrelsen för medicinska undersökningar inom arbetarskyddsområdet uppgår till 350 000 kr. Jag föreställer mig att detta belopp i hög grad kommer att användas för uppgifter som ligger på arbetsmedicinska institutets sida. Vi är angelägna om att detta växelspel skall komma till stånd.

Fru Ryding uttalar en förhoppning om att jag skall följa denna verksamhet. Jag kan försäkra att jag både har gjort och kommer att göra det. Jag vill också understryka att denna verksamhet med stor uppmärksamhet följs och kommer att följas av den fackliga rörelsen. Denna är genom Landsorganisationen i hög grad engagerad i det arbete som pågår inom arbetsmedicinska institutet. LO är starkt representerad i dess styrelse, och det hålls — som jag har framhållit i svaret — regelbundna överläggningar mellan arbetsmedicinska institutet och LO:s kommitté för arbetarskydd och företagshälsovård.

Fackföreningsrörelsen är alltså direkt inkopplad på det arbete som bedrivs vid institutet. Jag har i olika sammanhang kunnat konstatera det aktiva och positiva intresse som LO visat för denna verksamhet, som är angelägen för hela den fackliga rörelsen. Fru Ryding kan vara förvissad om att denna också i fortsättningen kommer att vara mycket aktivt engagerad för institutets verksamhet och utveckling. Jag kan försäkra att detsamma gäller också socialdepartementet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl.

Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 37, angående samordning av veterinärhögskolans verksamhet med annan forskning och utbildning m. m.,

nr 61, angående stödåtgärder på fiskets område, m. m.,

nr 67, angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m., samt

nr 73, angående anslag för budgetåret 1970/71 till miljövarsinformation och till en rikskampanj mot nedskräpning.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, hänvisades propositionen, såvitt avsåg ändring i familjebidragsförordningen, till lagutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 1180—1189;

till konstitutionsutskottet motionen nr 1190;

till utrikesutskottet motionen nr 1191; och

till bevillningsutskottet motionen nr 1192.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 5, 41 och 42, bevillningsutskottets betänkanden nr 10 och 21—25, andra lagutskottets memorial nr 29 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 21, 22 och 24.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

Utsträckt motionstid — Interpellation ang. påföljden för total vapenvägran

herr *Mundebo* (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående utbetalningen av statliga bostadslån,

herr *Westberg* i Ljusdal (fp), till herr statsrådet Löffberg angående rekryteringen av akademiker till de statliga verkens s. k. studentkarriärer,

herr *Källstad* (fp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående gymnasieelevernas språkstudier,

herr *Blomkvist* (s), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående åtgärder för att stimulera porslinsindustrin, och

herr *Werner* (m), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillhandahållandet av djur för försöksverksamhet.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7**Utsträckt motionstid**

Ordet lämnades på begäran till

Herr *TOBÉ* (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner, som bordlagts vid kammarens sammanträden onsdagen den 18 och torsdagen den 19 innevarande mars eller kommer att bordläggas i dag, måtte med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det respektive propositioner kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

§ 8

Herr *TALMANNEN* yttrade:

Till kammarens ledamöter kommer

att utsändas en stencilerad sammanställning, vari angives data för de sammanträden, då motioner sist må väckas i anledning av de till och med i dag, fredagen den 20 mars, avlämnade propositionerna.

Jag får vidare meddela, att de Kungl. Maj:ts propositioner som under tiden den 23—26 mars överlämnas till kammaren kommer att per post tillställas ledamöterna i den mån delningsupplaga föreligger. Propositionerna kommer dessutom att som vanligt utdelas på ledamöternas bänkar i plenisalen.

§ 9**Interpellation ang. påföljden för total vapenvägran**

Ordet lämnades på begäran till

Fru *RYDING* (vpk), som yttrade:

Herr talman! Enligt vapenfrilagen har värnpliktig laglig rätt att ansöka om vapenfri tjänst. Om denna beviljas får vederbörande tjänstgöra ca 18 månader utan vapen och utanför krigsmakten men inom ramen för totalförsvaret. Sådana värnpliktsvägrare kallas som bekant vapenvägrare. Om ansökan däremot avslås får den sökande välja mellan att mot sin övertygelse göra vapentjänst eller att i enlighet med sin övertygelse vägra göra vapentjänst. De som fått sin ansökan om vapenfri tjänst avslagen och då vägrar göra vapentjänst och de som utan ansökan om vapenfri tjänst vägrar tjänstgöring blir totalvägrare.

Antalet totalvägrare har ökat kraftigt under senare år. Eftersom gruppen bl. a. består av sådana som fått sin ansökan om vapenfri tjänst avslagen kommer antalet totalvägrare att öka ännu mer i den mån antalet avslagna ansökningar ökar. Avslagsprocenten på ansökningar om vapenfri tjänst har stigit i hög takt: 1967 avslogs ca 8 procent, 1968 ca 21 procent och 1969 ca 40 procent. Vi kan

Interpellation ang. påföljden för total vapenvägran

alltså vänta oss ett ökat antal totalvägrare.

Påföljdsystemet vid totalvägran grundas på följande:

a) Genom inskrivningsförordningen och värnpliktslagen är alla män mellan 18 och 47 år värnpliktiga.

b) Samtliga värnpliktiga är under den tid de har tjänstgöringsskyldighet krigsmän.

c) För krigsmän finns särskilda lagar i brottsbalken. Totalvägran faller under 21 kap. om brott av krigsmän 2 § grovt lydnadsbrott. Påföljden är fängelse i högst fyra år.

Eftersom enda sättet att uttrycka sin vägran att göra vapentjänst är att inställa sig vid förbandet och där vägra lyda order, döms vederbörande för grovt lydnadsbrott. Totalvägraren döms alltså i egenskap av krigsman — det som han vägrar att bli.

Efter avtjänat straff kan totalvägraren åter inkallas och då han håller fast vid sin övertygelse åter dömas för grovt lydnadsbrott — hans övertygelse är oförändrad. Detta kan upprepas i flera omgångar till och med det år då personen fyller 47 år. Teoretiskt kan alltså enligt nuvarande lag en person sitta i fängelse från 18 till 47 år endast avbrutet av korta besök på förband resp. domstolen. Detta är en konsekvens av att totalvägraren döms i egenskap av krigsman för grovt lydnadsbrott. Men det är samhället som ej kan tolerera hans åsikt. Därtill kommer att det är de militära myndigheterna som avgör straffets längd och mångfalden straff-tillfällen.

Enligt min principiella uppfattning borde samhället ha en helt annan inställning till dem som vapenvägrar. Det är fullt lagligt i vårt samhälle att vapenvägra, men i ett läge då myndigheterna tycker att vapenvägrarna är tillräckligt många, finns det risk för att många kommer att bli offer för det rättsliga godtycket. Detta kan bl. a. illustreras av vad försvarsministern sa-

de vid Folk och Försvars konferens i Ljungbyhed den 27 mars förra året: »Ett orimligt högt antal vapenvägrare kommer inte att accepteras.» Det vill säga att ett orimligt högt antal vapenvägrare enligt myndigheternas sätt att se inte kommer att tilldelas vapenfri tjänst.

Om samhället skall döma en person till fängelse för hans åsikt borde åtminstone detta i föreliggande fall ske enligt en särskild brottsrubricering. Dessutom måste det anses i högsta grad rimligt att straffet blir tidsbestämt. Man skall i förväg veta följderna av en totalvägran och vad man ger sig in på.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet villig att ta initiativ till att åtgärder vidtages så att straffet för totalvägran blir tidsbestämt och att lagrummet får en särskild brottsrubricering?

Denna anhållan bifölles.

§ 10

Till bordläggning anmäldes

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, med anledning av motioner angående beskattningen av idrottsföreningar och andra ideella organisationer,

nr 29, med anledning av motioner om avdrag vid inkomstbeskattningen för s. k. garantiskuld, och

nr 30, med anledning av motioner om rätt att avlämna självdeklaration till valfri länsstyrelse eller lokal skattemyndighet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motioner om förkortning av väntetiden vid rättspsykiatrisk undersökning,

nr 21, i anledning av motion om offentligt biträde åt part i ärenden röran-

de administrativt frihetsberövande, och nr 22, i anledning av motioner angående handläggningen av lagsökning och betalningsföreläggande;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjöarbets-tidslag, jämte motioner i ämnet,

nr 18, i anledning av motioner om lagstadgad skyldighet för företag att varsla om driftsinskränkning eller företagsnedläggning,

nr 20, i anledning av motioner om försöksverksamhet med vård i hemmet av ungdomsvårdsskoleelev, och

nr 21, i anledning av motioner om rätt för kommun att föra talan mot föräldrar om återvinning av ekonomiskt bidrag till barn;

tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner om rätt för tullen att utfärda provisoriskt körförbud för inkommande fordon; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1970/71 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner,

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1970/71 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående Främjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1970/71 jämte motioner, och

nr 12, i anledning av motioner om ett avlösningsystem vid sjukdom och semester för jordbrukare.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 60, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m.,

nr 66, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., och

nr 74, med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i Interparlamentariska Unionens session anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 31 mars—4 april.

Stockholm den 20 mars 1970

Folke Björkman

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 13

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Ringaby* (m) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för att förhindra brott av försöksutskrivna mentalsjuka patienter.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 10.26.

In fidem
Sune K. Johansson